

Erdélyi gyermek- irodalom

I.

**ERDÉLYI TOLL
ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ**

ERDÉLYI TOLL KÖNYVEK

**ERDÉLYI
GYERMEKIRODALOM**

I.

**AZ ERDÉLYI TOLL
IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT
2009–2010-ES ÉVFOLYAMAIBAN**

A borítót
Beke Sándor Olivér
tervezte

ERDÉLYI GYERMEKIRODALOM

I.

AZ ERDÉLYI TOLL
IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT
2009–2010-ES ÉVFOLYAMAIBAN

Válogatta, összeállította,
az előszót írta
Dr. BRAUCH MAGDA

ERDÉLYI TOLL —
ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ
SZÉKELYUDVARHELY 2018

**AZ ERDÉLYI GONDOLAT
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA**

BEKE SÁNDOR (igazgató) • BRAUCH MAGDA
CSEKE GÁBOR • CSEKE PÉTER
CSIRE GABRIELLA • GÁBOR DÉNES
JANCSIK PÁL • P. BUZOGÁNY ÁRPÁD
PÉNTEK JÁNOS

ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti:

Brauch Magda

Csire Gabriella

© Erdélyi Toll, 2018

© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2018

ISSN 2066 — 8929
ISBN 978–606–534–089–3

Megjelent az Erdélyi Toll
és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó
közös könyvkiadási egyezménye alapján

AZ ERDÉLYI TOLL ELSŐ GYERMEKIRODALMI ANTOLÓGIÁJA

A tíz évfolyamot megérett *Erdélyi Toll* című, Székelyudvarhelyen szerkesztett, negyedévenként megjelenő irodalmi és művelődési folyóirat szerkesztősége egyik legfontosabb céljául tűzte ki az erdélyi gyermekirodalom állandó közlését, terjesztését. Ez a nemes célkitűzés azért is időszerű, mivel az utóbbi években — de beszélhetünk akár évtizedekről is — az olvasás kezd másodlagossá válni, mind a felnőttek, mind a gyermekek körében. A televízió, a világháló, a film stb. pótolni látszik az írott betűt, de ez valójában csak látszat. A gyermekeknek ma éppen olyan nagy szükségük van az „igazi” irodalomra, mint 50-100 évvel ezelőtt.

A folyóirat főszerkesztője, Beke Sándor tisztában van ezzel, hiszen maga is a magyar gyermekirodalom egyik tevékeny erdélyi művelője. Így azt is szükségesnek látta, hogy az *Erdélyi Toll* eddig napvilágot látott évfolyamainak anyagából gyermekantológiát is kiadjon, hogy ezúttal is terjessze, „mentse át” az utókor számára a lap gyermekekhez szóló írásainak egy tekintélyes részét. És előlegbe mindannyiunk örömeire tolmácsolom: a főszerkesztőnek szándékában áll a következő *Erdélyi Toll*-évfolyamok gyermekanyagainak antológiabéli szerepeltetése is.

Az Erdélyi gyermekirodalom I. Az Erdélyi Toll irodalmi és művelődési folyóirat 2009-2010-es évfolyamaiban című antológia anyagának mintegy fele részét gyermekversek, rövidebb lírai darabok teszik ki. Ezek könnyed, dallamos, játékos formában íródtak. Ezt szolgálják a csengő-bongó rímek, a hangutánzó, hangfestő szavak, a gyermek ritmusérzékét fejlesztő hangsúlyos versek. „Az első versek, melyeket megismertem, gyermekversek voltak, és még mielőtt magam el tudtam volna olvasni őket, már beleszerettem a szavaikba” — vallja Dylan Thomas angol költő.

„...ezek a szavak annyit jelentettek nekem, amennyit a harang-kondulás, a hangszerek hangja, a szél és a tenger zúgása, az eső kopogása, a tejeskocsik lármája, paták csattogása a kockaköveken vagy az ágak zörrenése az ablakpárkányon” — mondja a továbbiakban. Antológiánkban a gyermeklíra művelői is mintha ennek a követelménynek tennének eleget. Csávossy György, Jancsik Pál, Ráduly János, Nagy Irén, Mészely József, Baricz Lajos, P. Buzogány Árpád és az ifjabb költőnemzedékből Czirják Edit, Botár Emőke, Nagyálmós Ildikó rövid, dallamos, játékos hangú, gyakran tanulságos versekkel vannak itt jelen, például Mészely József sokféle madarat mutat be játékos formában, P. Buzogány Árpád az évszakokat jellemzi, elsősorban a tavaszt és a telet. Így valamennyien hozzájárulnak a kisgyermek szókincsének gyarapításához is. Jancsik Pál és P. Buzogány Árpád hosszabban megfogalmazott meseszerű történetekkel is jelen van az Antológiában, akárcsak Beke Sándor két hosszú verses mesével (*Öregapó, őzike és a csillagok, Góbé Miska*), illetve a *Papírhajó az óceánon* címmel megfogalmazott szép, lírai hangú, gyermekkori emléket idéző verssel.

A gyermek tehát egész kiskorától megszeretheti a verset, de szüksége van a hosszabb prózai darabokra, vagyis a mesére is. A mese — persze lehet rövidebb, tanulságos fabula is — különösen esténként, elalvás előtt jelent fellazulást, az egész napi feszültség feloldását a gyermek, esetleg a felnőtt számára is. A gyermekpszichológusok véleménye szerint ezt a relaxációs hatást úgy éri el a mese, hogy a gyermek a mesehősök kalandjait össze tudja hasonlítani saját élményeivel, tapasztalataival.

Így van-e vagy sem, nézőpont kérdése, de az tény, hogy minden gyermek szereti a mesét. Az *Erdélyi Toll* gyermekirodalmi antológiája is gazdag meseirodalmat tartalmaz. Ráduly János székely népmeseegyűjtéséből három példány szerepel: *A tulipános láda*, *Szép Fwella története* és *A kúdos szege*. Ezek mellett Ráduly lejegyezte kisunokájának, Jankának érdekes gyermekbeszédét is, hiszen — Kosztolányit idézi — „Minden gyermek

költő”. Ezt szem előtt tartva figyeli a szerző Janka beszédét, és itt is találunk belőle egy szép csokorra valót: *A csitkőbogár, A hideg füstje, Árnyékosok, Bodri gondolkozik, Sebement, A szeder vére* stb.

Kozma Mária meséi: *Csiperke és pettyes galóca, Varjúfi a hangyagyárban, Mezei egér és a gyűlés, Hol alszik a tűz?, Rím kisaszony* egy Marcika nevű kisfiú számára tartogatnak tanulságokat — játékos formában.

P. Buzogány Árpád rövid, verses állatmeséi mellett hosszabb tanulságos, érdekfeszítő történeteket is közöl az Antológiában: *A bíró igazsága, Gyöngyöt tojó tyúkocská, A fejsze, az ostor, a furulya meg a fukar molnár*. Czirják Edit gyermekversei mellett is találunk meséket is: *A sas meg a fia, A szeretet ajándéka*.

Végül, de nem utolsó sorban helyet kaptak az Antológiában Csire Gabriella értékes gyermekirodalmi munkái is, melyek inkább a nagyobbacska gyermekekhez szólnak. A szerző arra törekedett, hogy a magyar irodalomban régebben — főleg a 19. században — keletkezett híres műveket leegyszerűsített, közérthetőbb, olvasmányosabb formában bocsássa a kis olvasók elé, de azzal a bevallott céllal, hogy ezzel ösztönözze őket az eredeti művek elolvasására — esetleg egy későbbi időpontban. Csire Gabriella a művek eme egyszerűbb formájában is törekszik az eredeti mű szépségeinek visszaadására. Az Antológiában helyet kap *A párjanincs János Vitéz, a Lúdas Matyi három arca, a Csaba és a Nap fia, a Szuhay Mátyás tréfája, a Vitéz Hány János és az Árgirus királyfi és az aranyalmák* című átdolgozás Petőfi Sándor, Fazekas Mihály, Vörösmarty Mihály, Tompa Mihály, Garay János és Gergei Albert művei alapján.

Az *Erdélyi Toll* két évfolyamából válogatott gyermekirodalmi antológia egyaránt érdekes és értékes a kicsik, nagyobbak és a legnagyobbak — azaz a felnőttek — számára is.

Dr. Brauch Magda

Csávossy György

(1925 — 2015)

NOVEMBERI MESE

Mikor november beköszöntött,
a sztyeppén dér ezüstje szállt,
veszett szél járta; mint a farkas,
zihált, s dermesztőn orgonált.

A tüzelő és kenyér gondja
barázdát vont a homlokon,
nyomorgó munkásnegyedekben
s muzsiktanyán, a falvakon.

Mit kérhetett a szegény gyermek?
(Bubája és ruhája rongy.)
„Anyácska, fonj mesekalácsot,
vidám, való meséket mondj.

Mesélj harangos iskoláról,
találj ki s adj rám szép ruhát...”
...Borongó téli est homályát
a mese fényvel szőtte át.

Amíg egy novemberi éjjel
a Néva-part lángba borult,
mesével dajkált sok nyomorgó
a zsarnokság ellen vonult.

Vágyakban élő álmoképből
azóta lett való világ,
mióta piros csillag éke
november fényét hinti rád.

TÉL, TÉL...

Tél, tél, fú a szél,
fosztott tollú pilinkél,
ám ki ilyet töm dunnába,
reszket annak keze-lába.
Hó, hó, hófehér,
pihe rajban földre ér,
megfogom a markomban,
s láddsza: cseppé vált nyomban.
Szán, szán, sikló szán,
osztokodnak a hosszán,
de a dombnak felfele
csak gazdája jó vele.
Jég, jég, sima jég,
egy lépésnyi is elég
talpat nyúzni, csicsonkázni,
mért nem tanulsz korcsolyázni?
Tűz, tűz, esti tűz,
szelet, fagyot messzi űz,
lengő lángja táncol egyre —
s álom hull a két szemedre.

REST HABAKUK

— Kukk, Habakuk! —
szól a kakukk —
Becsuktad az utcakaput,
be a zsalut,
ám a falut
nem csapod be,
kakukk, kakukk;

a brigádod tud, amit tud,
hogy Habakuk délig aludt,
nem piszkálta, csak a hamut,
pipatüze is kialudt.
Kakukk, kakukk,
rest Habakuk,
ha dolog van,
már hazafut,
kemencénél üres a sut,
oda hasal be Habakuk. —
Így a kakukk.
— No, Habakuk,
lám, osztáskor neked mi jut?
Ősszel majd se kása, se lúd,
lesz fel is út és le is út,
magad maradsz,
mint a kakukk,
böjtön alhatsz.
— Kukk, Habakuk!

ÓESZTENDŐ

Hajlott hátán havas kendő,
így téblábol az esztendő.
Menni készül, nincs sok hátra,
addig ügyel a világra.
Porolja a deres ágat,
zsákszám zúzmarát szitálgat,
tükörjeget fényez kékre,
s számba veszi tőtől végre
gazdaságát, amit átad:
megvan fű, fa, buksi állat?
Csoszog, dörmög, szelet ásít,

itt még rendez, ott még másít,
míg mögötte türelmetlen
ágaskodik lábujjhegyen
a fenyő, az ünnep fája:
már az új esztendőt várja!

TÉLI SPORTOK

Szánkázás

Szánkázni kezd szürkületkor
a vén nap az égen.
Siklik le az égi lejtőn
már-már nadrágféken.
Két domb közé huppan halkan
túl a láthatáron,
hogy majd reggel a szemközti
dombra visszamásszon.

Sízés

Sízik a szellő,
semmirekellő,
fasoron vágtat,
veri az ágat,
mintha cukorzsák
ketté hasadna,
csiklandó porhó
hull a nyakadba.

Halászat

Halászik a hold a jégen.
Egymagában, ezüst léken

lesi: lassú, álmos halak
színre szállva ásítsanak
s reggeltájt tűnik szemébe,
hogy a lik a saját képe.

TÉLI ÜZENET

Hócsutorás, odvas fákon
puha köd ül hallgatag,
jégzománcos kristályösvény —
mozdulatlan a patak.
Kint jártam a téli erdőn.
Hófehérke-mód pihen,
de egy harkály morzehangján
s általam is így izen:
ha majd olvadt vízre pereg
a tavaszi fényözön,
s kandikáló hóvirág közt
kakasmandikó köszön,
ha a som virágát bontja,
s gyöngyöt fűz a gyöngyvirág,
a szekrényből előkerül
iránytű és hátizsák,
újra vár a bükkös mélye,
páfrány, gomba, sziklafal
és a zuzmós barlang mélye,
mely tán őslényt is takar.
Addig sokat s szorgalmasan
tanuljatok, gyerekek,
mert az élet, mint az erdő,
ezer titkot rejteget.
Most az idő a munkára,
olyan gyorsan itt a nyár,
s akkor hűsén megpihenni
az erdő is visszavár.

Jánky Béla
(1931 — 2009)

A NAPSUGÁR RIKKANCSA

Mesélte apa, hogy
amikor ő gyerek volt,
az újságokat, képeslapokat
utcai kikiáltók, rikkancsok
árusították.

Végigszaladtak reggel
a legforgalmasabb utcákon,
s a lapot lobogtatva kiáltották:
„Szenzációs hírekkel
megjelent a Friss Újság!”

Azt mondtam erre:
nagy kedvem volna rikkancs lenni.

Kiállnék nagyszünetben
a sulí udvarára,
s tele torokkal
kiáltanám:
MEGJELENT A NAPSUGÁR!
MEGJELENT A NAPSUGÁR!

Kivárnám az alkalmas
pillanatot, mikor valóban
kibújik a Nap egy-egy sugara
a felhők mögül.

Mert nem mindegyik srácnak
meséli otthon a papája,

hogy régen az újságokat,
képeslapokat
utcai kikiáltók, rikkancsok
árusították.

Pajtásaim nem tudnák,
hogy én tényleg a Napsugár
rikkancsa vagyok,
s ha éppen borús idő volna,
kiáltásommal szégyenben maradnék:
azt hinnék, elment
a szépeszem.

TÖBB LEGYET EGY CSAPÁSRA

Néniket és bácsikat
látok az ablakokban.
Könyökölnek a muskátlik mögött,
s órákon át bámulják
a surranó
autókat.

Mentem az utcán nagytatával,
s megkérdeztem: — Miért ülnek
ezek a nénik és bácsik
olyan sokat az ablakban?
— Azért fiam, mert unatkoznak;
unatkoznak, mert nincsen unokájuk
— mondta.

Ez nekem szeget ütött a fejembe,
mert nagytata mellett én unoka vagyok,
és unoka Áрпи is a szomszédból
és Robi és Cingár is,

mert nekik is van nagytatájuk.
S annyi matchboxuk van otthon a polcon,
amennyi számot még nem is tanultunk
az iskolában.

Mi lenne — gondoltam —, ha
összebeszélnénk és elmennénk
ezekhez a nénikhez és bácsikhoz
unokának?

— Csookolom — köszönnénk illedelmesen.

Tetszik tudni, mi itt mind
olyanok vagyunk, amikből
a néniéknek nincsen.
És autóink is vannak.
Tessék csak idenézni. Ez itt egy Ford,
ez egy Mercedesz, ez egy Oltcit,
ez pedig a legújabb Honda.
Most pedig félretoljuk szépen
a székeket, az asztalt,
s felgöngyöljük a szőnyeget. A bácsi
beül törökösen az egyik,
a néni a másik sarokba,
és kezdjük az autókat gurítani.
Így ni.
De tessék jól vigyázni,
be ne kanyarodjanak a szekrény alá,
vagy a drótok közé
a tévé asztalkája
mögött.

Klasszul eljátszogatnánk,
és — amint mondani szokás —
két legyet ütnénk egy csapásra.

Az egyik légy azért nem
zümmögne többet, mert becsalók a
bácsiékat az ablakból.
S mert a játék után bőven volna, mit
helyre rakniok a szobában,
s aznap már nem futná az idejükből
unatkozni.

A másik azzal adná ki a lelkét,
hogy közben nagytatáék otthon
nyugodtan hallgathatnák
a többi zümmögését.

Kikönyökölhethéneek ők is
az ablakba, a muskátlik mögé,
nézhetnék az utcán az autókat.
És elmondhatnák ott egymásnak
szépen, öregesen azt, amire
miattunk máskor nincsen idejük,
elmondhatnák, hogy
üresnek érzik így a házat,
üresnek —
nélkülünk.

Jancsik Pál

(1936 —)

TAVASZI TÁNC

Táncol, táncol a réten a szellő.
Suhanva száll az égen a felhő.
Leng és hajlik, rügyet fakaszt az ág.
Lábujjhegyre áll a hóvirág.

Utcán a papiros körbeszalad.
Jókedvűen rikkant a patak.
Tempósan lejt egy tavalyi levél.
Verébsereg ugrál, csivitel.

Forog a hab a folyó tetején.
Szaporán villog üvegen a fény.
Kocsiúton toppantás a pocsolya.
A napsugár kamaszgyerek mosolya.

Miféle tánc ez? — Tavaszi tánc.
Vidám, bolondos, szeles vihánc.
Járja az ég, és járja a föld.
Az inge kék, és szoknyája zöld.

NEGYVEN FECESKE

Negyven fecske ül a dróton,
negyven füstös ficseri,
ki a tájat figyeli:
— Jön az ősz, jön, itt van már,
fújnak hűvös szelei —
mindegyik ezt fecsegi.

Mind a negyven partifecske,
mintha negyven kicsi kecske
volna, s mind a zöld mezőn
ugrándozna, melegedne —
bukfencezve, repesőn
veti magát a szelekbe,
negyvenfelé szétcikázva
éles hangon kiabálja:
— Jön az ősz, jön, itt van már,
fecskeszárnyon száll a nyár.

NŐK NAPJÁRA

Úgy vártam már a meleget,
vártalak, március,
hogy bontson puha selymeket
ibolya és cicus.

Hogy simítson arcon a nap,
fogjon karon a szél,
láthassam: ragyog a patak,
és zöldell a levél.

Úgy vártam már a meleget,
mint még soha talán,
hogy végre köszönthesselek
téged, Édesanyám.

AZ A RIGÓ...

Az a rigó, az a rigó...
A torkában a kis rugó

megfeszül minden kora reggel,
s mint egy zenélő csodavekker,
füttyül, füttyül, s míg itt heversz,
tiktakol benned is a vers,
hogyan élni szép, hogyan élni jó.
Az a rigó, az a rigó...

AZ ŐZ

Az őz megáll a fák között,
a fülét forgatja, figyel.
Léptek neszére hirtelen
nagyot ugrik, úgy tűnik el.

Gergő meglepve néz körül.
Elillant, többé sose látja.
Tán megégette lábait
a kis szamócák gyöngye lángja?

MI VOLT?

Egy moccanás, egy villanás...
Valami átsuhant a fákon.
Hogy itt volt, nem mutatja más,
csak enyhe lengőzés az ágon.

Ott távolabb a földre szállt,
pici nyomát a hóba róttá.
Kétségtelen, hogy erre járt,
de ki tudja, hol van azóta...

Nem volt hát pusztán látomás,
se képzelődés, hókuszpókusz.

Hogy mi volt, nem lehet vitás:
egy lompos farkú, fürge mókus.

PATAK

A patak
fölcsobog
kavicsok,
fű között.
Hűs habot,
levelet
viz vize,
megpörög,
megforog,
tovafut.
Hova fut?
Ungon és
berken át
hírt viszen,
tudja meg
mindenki
idelenn:
tavasz van,
tavasz van,
tavasz a
hegyeken!

BÚZATÁBLA

Búzatábla, aranyárga,
ringó, hajló, zengő tenger.
Kalászfejek, nagy ékszerek,
tele kövér gyöngyszemekkel.

Pitymallik a hegyek felől.
Zúg a sárga búzatábla.
A fölkelő nap bevonja
szivárványos ragyogásba.

PULYKA

Méregzsák a pulyka,
azért olyan rusnya.
Feje, nyaka vereslila,
meredez a tolla.

Peckes a járása,
mintha gyöngyön járna.
Talán a baromfinépnek
hódolatát várja.

Amért olyan büszke,
neveti a jérce.
„Szebb a páva, mint a pulyka” —
csúfolja a csirke.

DONGÓ

Selymes, bársony-síkos,
a potroha csíkos,
fekete a feje,
pici pont a szeme.

Ha a dongó rászáll,
a gyöngye virágszál
a súlyától szinte
lehajlik a földre.

Zimmeg-zümmög egyre,
virágos a kedve,
hiszen reggel óta
a szirmokat dongja.

Elöl szívókája,
hátral meg fullánkja.
Szállj el, dongó, hess el
mérges fegyvereddel.

SZITAKÖTŐ

Mint finom mívű szerkezet,
oly sima, fényes, kényes ő,
mint ritka, drága ékszerek,
olyan ez a szitakötő.

Ha pihen — mozdulatlan ül.
Ha száll — cikázva libbenő.
Csak bámulod értetlenül,
hány mutatványra képes ő.

Vadászni rá s megfogni kár.
Villanjon szabadon elő,
így szép és ékes ő, akár
magyar neve — szitakötő.

TALÁLT TOLL

Ott találtam ezt a tollat,
írótollat, golyóstollat,
ahol őzek és mókusok
ugrándoznak, bolondoznak.

Erdő adta, rigó küldte,
mátyásmadár ajándéka,
amit írok, tollba mondja
surranó gyík, lomha béka.

Hallhatod az erdőzsongást,
csobogását vízereknek,
szelek fütytyét — fönn az égen
gyapjas felhőt terelgetnek.

Érzed könnyű illatát is
a réteknek, száz virágnak,
és azt is, hogy arcon simít,
rabul ejt egy jó varázslat.

Megrakodva megyek haza,
de a nevem mégse tolvaj.
Ékeskedem, büszkélkedem
az idegen, talált tollal.

VÁROSI ESTE

Itt egy csillag, ott egy csillag,
amott pedig az újholdnak
fényarlója, ékes kardja,
D betűje csillog-
villog.

Itt egy villany, ott egy villany,
emitt pedig a suhanó
autóknak szemvakító
fényszórója illan-
villan.

Itt egy ablak, ott egy ablak,
a lakók a kis szobákban
tévézgetnek, tesznek-vesznek,
beszélgetnek, hallgat-
gatnak.

Itt egy kutya, ott egy kutya
hátsó lábát megemeli:
hogy erre járt, hadd tudja meg
mind az egész retye-
rutya.

Itt is este, ott is este.
Ám ha jön a fényes reggel,
víg napocska süt a most még
mélyen alvó gyerme-
kekre.

DIÓVERÉS

Mikor érik a dió?
Jól tudja azt minden gyermek,
kifütyöli a rigó.

Zúg a föld a fa körül,
mintha jég vagy zápor
zuhogna a tiszta ég
kéklő magasából.

Persze, nem a jég kopog,
az eső sem csepereg,
rázzák, verik a diót
vidáman a gyerekek.

Hol a dió földre koppan,
a sok gyerek oda toppan.
Csireg-csörög a zsebük,
csillog-villog a szemük.

DÉRIKE

Dérike, Dérike
téltündér.
Sóhaja, lábnyoma
szél, fagy, dér.

A szoba ablaka
jégvirág.
Zúzmara, hódara,
jégvilág.

Hó alatt szunnyad a
kert és kút.
Erre se, arra se
nyílik út.

Vad szelet, nagy telet
mért küldtél,
Dérike, Dérike,
téltündér?

ITT VAN A TÉL

Reggelre nagy csend lett.
Felhős az ég.
Szállanak, libbennek
puha pihék.

Egy hang se hallható.
Fehér az út.
A ház is takaró
alatt aludt.

Ki hozta a csendet?
Talán a szél.
Hópelyhek libbennek.
Itt van a tél.

HIDEG, MELEG

Szakad a hó, fúj a szél,
kabátomba bújt a tél.

Orrom piros paprika,
hólé folyt a zokniba.

Átjártak a hidegek,
a lelkem is didereg.

Azt hittem már, megfagyok,
végül mégis itt vagyok,

itt, ahol e kerek kályha
valóságos meleg-bánya.

Nyúlnék érte tíz körömmel,
táncot járok friss örömmel.

Tüzet nyelek, fagyot fújok,
a bőrrömből majd kibújok.

A BOHÓC

Ő a bohóc, a vén bohóc.
Süvegén gomb, a haja kóc.
Hadonászik és kiabál,
fékezhetetlen, bős vadóc.
Sziporkáznak a szavai,
akár a meggyújtott kanóc,
és a végén a csattanás:
magasba törő kacagás.
Többnyire orra, füle vagy
bugyogója, cipője nagy,
de mindezeknél még nagyobb
— noha te ezt nem láthatod —
rettenthetetlen, hős szíve,
hiszen ő azért jött ide,
hogy te a baján is derülj,
a tűnő percnak is örülj.
Ám jön egy cudar martalóc,
és sup! — a pofon csattanós.
Pereg a könny, és hull a kóc.
Szegény bohóc, öreg bohóc.

TORONYDARU

Hosszú karú toronydaru
dolgozik a telepen,
lendül le és föl a karja,
meg is fordul kereken.

Ámulattal nézi Péter:
Hű, de remek szerkezet!

Ilyen óriást vezetni
csuda jó dolog lehet.

Majd ha megnő — úgy gondolja —,
ő is az lesz, építő,
akinek a keze nyomán
az épület ily szaporán
készül, szépül, égre nő.

HÓ FÖDI MÁR...

Hó födi már a Feleki-tetőt,
fagyos szélben hajlongnak a fenyők.
Varjak, csókák, búbos bankák
népesítik be a lankát.

Itt van a tél, el se akar menni,
fagyát kezdi fényesebbre fenni.
Kolozsvárt is köd, jég, sár borítja,
míg a tavasz ki nem takarítja.

ŐZIKÉK

Kék az ég, mély, őszi kék.
Amott meg az őzikék,
ott a szántón, a mezőn,
kecsesen és szökkenőn,
kényesen a hideg hóban,
mintha fáznának valóban,
s azért szöknének nagyot,
kerüljék ki a fagyot.
Pedig hát dehogy is fáznak,

csak játszanak, csak cikáznak,
hisz gyermekek-őzikek,
kedvük ragyog, mint az ég,
s míg szökellnek, míg szaladnak,
kedvükből nekem is adnak,
szétszórják a friss havon.
Messze járnak már nagyon,
hátsójukon hóka folt.
Hát ennyi. Volt, ami volt.

HÓHULLÁS

Bundában jött ma a reggel,
úgy birkózik a hideggel.

Mintha sok-sok lepke volna,
száll-hull a hó pelyhe, bolyha.

Takaró alatt a város,
már az országút se sáros,

és a didergő fenyők,
melyek ott álltak a szélben,

hajdonfővel a nagy télben,
kaptak puha keszkenőt.

HÓBÓL A HATTYÚ

Szállanak, lengnek
hűs, puha pelyhek.
Mind kavarnak
égen a varjak.

Hószínű pelyhek.
Éjszínű varjak.
Károg a varjú.
Mintha a hattyú
tolla szitálna,
csönd ül a tájra.
Röppen a varjú.
Hóból a hattyú.

MÓKUS-ISKOLA

Zöld erdőben, tölgyerdőben
Mókus Misi könnyedén
szökken, illan ágról ágra.
Szép időben, rút időben
egyensapkával fején
megy a mókus-iskolába.

A legvénebb tölgyre, melynek
ezer ága és boga,
gyűl a sok, sok mókusgyermek —
ez a mókus-iskola.
Híres tanítója van,
neve Bagoly Bertalan.
Tanítja a mókus nyelvet
meg a mókus történelmet,
erdőrajzot, a légtornát,
s ő tartja az énekórát.
Amiképpen mondtam már,
mindezt szépen megtanulni
Mókus Misi ide jár.

Azazhogy... nem éppen így van.

Misi kissé rossz gyerek.
Jegyei közt négyes is van,
csavarogni is szeret.

A múltkor is — szedte-vette! —
mókusunk eszébe vette,
hogy ő többet nem tanul.
Nézzétek csak a kis bugrist,
inkább fáról fára ugrik...
Tanuljon, ki gyáva nyúl!
Dorgálta őt Bertalan:
„Mért vagy oly haszontalan?!”

Sok az intőd, rossz jegyekkel
van tele a katalógus.
Ha így haladsz, sohasem lesz
belőled jó agronómus!”
De Misi a dorgálásra
nem is ügyel, rá se hajt,
mindegyre az erdőt járja,
halmozza a csínyt s a bajt.

Fékomadta, teremtetten,
egyik híres-jeles tette
Misikének, lám, mi volt:
fölmászott egy fa ormára,
s Medve Márton nagy orrára
ejtett egy fenyőtobozt.
Kárörvendőn nézte Marcit,
aki olyan hangosan rítt,
hogy körben a sok morózus
tölgy mind hangját visszhangozta,
mint valami énekkórus.

Nemrég épp az énekorán
tört ki miatta a botrány.

Bagoly Bertalan tanár úr
hegedűjén szólott az „á”-húr,
és a hangot így megadván,
valamennyi kis tanítvány
az ő vezénylese mellett
harsány hangon dalba kezdett,
s mint az énekes rigók,
jókedvűen énekelték
mind a mókus-indulót.

De bozontos bundájába
Mókus Misi most se fért,
rikoltzott, mint a kánya,
lökdösődött és beszélt.
Énekében minden tónus
oly szörnyű volt, oly hamis,
hogy ettől már végleg bosszús
lett jó Bagoly Berci is.

Intőt írt be Misike
ellenőrző füzetébe,
s hazaküldte ízibe.

Mókus papa, mókus mama
meg az egész família
összedugta a fejét,
tanakodtak, mint tanítsák
móresre a csemetét.
Végezetül a nagyapja
mondta ki a döntő szót:
„Mókus Misi nem kap másképp
édes bélű mogyorót,
csak ha minden egyes leckét
szorgalmasan megtanul,

nem csavarog, nem verekszik...
egyszóval, ha megjavul.”

Az a huncut mókusgyerek
mit tehetett egyebet,
sorra, szerre kijavított
minden egyes rossz jegyet.

Az évváró után Misi
szalad haza boldogan,
mutatja a bizonyítványt,
s öröme nem oktalan,
mert az csupa jeles, érte
hangos szóval megdicsérte
maga Bagoly Bertalan.

Mivel erdei barátunk
így a helyes útra tért,
e nyúlfarknyi mókus-mese
egykeddtőre véget ért.

Mert ugyebár, gyerekek,
olyan nem volt soha még,
hogy egy ilyen torkos mókus
édes bélű, csörgő-zörgő
mogyoróból ne egyék.

PÉTER, PÁL MEG A SZARKAPÁR

A hosszú farkú szarkapár
a vezeték drótjára száll,
ott leül vagy inkább megáll
— ki tudhatja, hogy mit csinál? —,

de onnan már tovább nem áll.
Nézi Péter, és lesi Pál,
hogy hátha mégis tovaszáll,
de erre mindhiába vár,
mert nem mozdul a szarkapár.

Hát akkor mégis mit csinál?
Az egyik megfordul s kaszál
araszos farkával, akár
a földműves ott a határ
közepén, míg aratva jár.
A másik meg csak áll, csak áll
és csörög, egyre csatarál
— ki érti, hogy mit povedál? —,
de tova egyikük se száll.

Mivel az idő délre jár,
korog Péter-Pál gyomra már,
de csak csörög a két madár,
s így lenn is, fenn is áll a pár.

Végül Péter, ki nem számár
(legfeljebb csak csacsi) — talál
egy követ, dob, s bár nem talál,
mehet mindenki haza már,
mert elrepült a szarkapár.

A TÓ, A SZARKA MEG A GYŰRŰ

Volt egyszer, hol nem volt,
olyan régen, hogy az égen
akkor még tán hold sem volt,
volt egy tó az erdőszélen.

Egy napfényes reggelen
a magasban, messze fenn,
csőre között gyűrűt tartva
arra járt egy tolvaj szarka.
Amint szállt a tó felett,
a szép fényű aranygyűrű
a csőréből kiesett,
leesett,
beesett
a tó közepébe.

A szarka csak nézte.

Majd megszólalt, s szép szavakkal
kérelme a nagy vizet,
adja vissza a kis gyűrűt,
hoz helyette más tizedet.
De a tó tudta jól,
ezt is lopta valahol,
tolvaj szarkák szava hamis
s aki lop, az hazudik is.

Nem adta a gyűrűt.

Szarkánk elkeseredett,
a könnye is megeredt,
tó tükrére ráesett,
de az bizony nem sajnálta,
s hogy a szarkát megréfálja,
gyűrűt vetett — ezeret.

Ráduly János

(1937 —)

FUT A NYÁR

Fut a nyár, szaladgál,
versenyzik a szélllel,
hátán a puttonya
telis-tele fénnyel.

Temérdek sok fényét
vajon hol is vette? —
Mit a tavasz elszórt,
összeszedegette.

LÁBUJJHEGYEN

Lábujjhegyen ki matat?
Szellő tévesztett utat.

Szélanyó sír: — Istenem,
hol, merre van gyermekem?
Hét szellőfi

Janka-Panka
kint a parkban
hét kockával
házat játszik,

míg fölötte
— piros kedvvel —
hét szellőfi
citerázik.

ÉJSZAKA

Hold az égen ezüsthényből
gyöngyöt fűz,
Morzsa kuttyánk az udvaron
patkányt űz.

Kémény szélén a bagoly
így kiabál:
— Virradatig én vagyok
a kiskirály!

VENDÉGSÉG

Nyuszigazda
vendéget vár,
nyusziszakács
főzőget.
— Jaj, ezt a sok
finomságot
vajon majd ki
eszi meg?

Nyusziszékre
ült a vendég,
nyusziasztal
előtte,
nyuszigazda
szakácsának
minden főztjét
megette.

FUT A SZÉL

Hét határon
öblös lábon
fut a szél,
nagykarimás
bő kalapja
nyakig ér.

Mindent megfog,
mindent hévvel
ölel át,
mégis-mégis
üres kézzel
fut tovább.

HAJLONG A NÁD

Hajlong a nád,
szellőt ringat,
szél ölében
virágillat.

Éj a nappalt
ébren tartja,
nappal az éjt
elaltatja.

Hajlongó nád
eget ringat,
ég ölében
ring a csillag.

JÁTSZODJUNK MOST

Öreg macska
ül a lépcsőn,
komótosan szundikál:
— Szörnyű unalmas
az élet! — bajsza alatt
ilyesmiket
mondikál.

Kicsi kölyke,
a kiscica,
fönn a lépcsőn,
magasabban,
meglapul,
épp ugrásra készülődik,
helyezkedik,
mint a nyúl.

A más percben
már anyjának
nyaka köré
penderül:
— Játsszodjunk most,
játsszodjunk hát
szép komolyan,
emberül!

ALKONYATKOR

Alkonyatkor a Nap
— mivel jön az este —
tüstént átöltözik
vörös fátyol-ingbe.

Vörös fátyol-ingét
az ég szabta, varrta,
ajándéku pedig
tisza szívből adta.

VÉN NOVEMBER

Rogyott lábú, asztmás ember,
ez vagy, ez vagy, vén november!

Búcsút intsz a nyári égnek,
beöltözöl fázós szélnek.

Tapicskolsz a sárban, ködben,
vélt fönséged letűnőben.

Erdőt, rétet, dűlőt, halmot
mordsággoddal megríkatod.

A CINKE TÉLEN

Morcos tél van, szél süvít,
fázol-e?
Kavarog a hódara,
ázol-e?

Kinyújtom a tenyerem:
bokorág.
Melegedhet rajta a
nagyvilág.

A TÉL TUDOMÁNYA

Mennyi a tél tudománya?
Ahány centis
havat, jeget
rak a tájra.

Minek a hó hegyen, dombon?
Hogy a szánkó,
mint a szélvész,
úgy száguldjon.

Hát a jégcsap mire való?
Fésülgesse
unokáit
Szél-nagyanyó.

NYÁRON A NAP

Nyáron a Nap
bő kalappal
integet,
télen átal
kucsmában is
didereg.

HÓVIHAR

Mint valami kerge állat,
fut, lohol a hóvihar,
bukfencet hány havon, jégen,
s mord kedvében
földbe, égbe belemar.

Farkas csörtet, hórihorgas,
nyüszít, fázik, meg-megáll,
szembefordul a viharral,
és dühében
a fülébe orgonál.

JÉGTÖRŐ MÁTYÁS

Gyere már, Jégtörő Mátyás,
jeget aszalj szaporán,
fűbokréta ágaskodjék
a sápadt föld homlokán!

Ha nem találsz jeget, havat,
csöppnyit hozhatsz mielőbb,
jusson még egyszer eszünkbe,
mi volt itt tegnapelőtt!

PORKA HAVAK

Porka havak reggel, délben
játszadoznak utcán, téren.

Csípős fagyban dehogy fáznak!
Szélciterán citeráznak.

A TULIPÁNOS LÁDA

Éccer vót, hol nem vót, hetedhét országon is túl, még azon is túl, vót éccer égy öregember, akinek vót égy felesége, s égy léánya. Meghótt az öregasszony, eltemették, s megtartották a gyászt. Mikor letótt a gyász, az öregember elhatározta, hogy még éccer megházasodik. El is vett égy vén banyót. A banyónak vót égy léánya. Amikor az asszony a házhoz kötözött, már látta, hogy van ki dógozzék a háznál: az öregember léányát fel fogja használni munkára. Úgy is lett: mindent a szegény léány végzett el, mosogatott, főzött, font, minden házi munkába része vót.

A mostoha az édes léányát dédelgette egész nap. A szegény árva dógos léány panaszkodott az apjának, de az apja nem tudatt segíteni rajta, mer egész nap csak dógozott a mezőn.

A vén banyó égy szép napon erősen megverte a mostoha léányát. A léány elhatározta, hogy elmenyen hazulról bújdosni.

El is indult, ment, mendegélt mezőken, erdőken keresztül, mígnem talált égy ággal telidobált kutat. A kút így szólott hézza:

— Takarítsál meg, édes lányom, meghálállak érte.

A léány kitakarította a kutat szép tisztára. A kút megköszönte. Megy tovább a léány, mígnem talál égy hervadt levelű, száraz ágú körtefát. A körtefa így szólott a léányhoz:

— Takarítsál meg, édes lányom, majd meg fogom hálálni neked.

A léány nekifogatt, s szép tisztára kitakarította. A fa megköszönte, a léány pedig továbbment. Ment, mendegélt, éccer csak talált égy sütőkemencét, amelynek égyik ódala bé vót törve. A sütőkemence így szólott a léányhoz:

— Javítsál meg, édes lányom, meg foglak hálálni érte.

A léány nekifogatt, s megjavította a sütőkemencét. Az megköszönte, a léány pedig továbbment. Ment, mendegélt, éccer csak találkozott égy bogáncsos csitkóval. A csitkó azt mondta neki:

— Takarítsál meg, édes lányom, meghálállak érte. A léány megtakarította, szépen megkefélte csillogóra, aztán továbbment. Elért éccer égy házhoz. Ez a ház égy erdő széjin vót, nem messze a falutól. Bétért a házhoz, hogy dógot keressen. Bément, köszönt, aztán megkérdezte:

— Ki lakik itt?

Szentpéteriné lakatt itt, s azt mondta:

— Mi járatba vagy, te léány?

A léány elmondta, honnan jött, s mit akar. Az asszon így szólott:

— Jó, hogy jössz, nekem éppeg szükségem van szógára.

A asszon bé is fogadta szógának. Kiadta a parancsot, hogy itt három napból áll égy esztendő, ha ezt a három napot jól béfejezi, meg fogja ajándékozni. Szentpéterinének sok kígyója, sárkánya vót, ezeket kellett étetni langyos étellel, hogy nehogy elégessék a szájukat.

Szentpéteriné minden nap ment bé a templomba. Meghagyta minden reggel:

— Először seperd ki a házat, a háznak minden szobáját, itt vannak a kulcsok. Csak a leghátulsóba ne menj bé. Délbe étesd meg az állatokat s öste is.

Evvel az asszon elment a templomba. A léány szorgalmasan neki is fogott, minden szobát kisépert, a legbelsőbe is bé akart menni, de szófogadó vót, s nem ment bé. Délbe megétette az állatokat. Öste hazatért az asszon, mindent rendben talált.

Megkérdezte a állatoktól:

— Jól étetett-é meg tüktököt?

— Jól, jól, még meg se égette a torkunk — kiátották az állatok.

Másnap ugyanez a feladat várt a léányra. Szintén rendben talált mindent az asszon, s ugyanígy harmadik nap is. Látta, hogy a léány rendes, becsületes, elhatározta, hogy megajándékolja. Bévezette a legbelső szobába, s azt mondta:

— Válassz!

A szobában sok tulipános láda vót, mind rajzokkal díszítve, de a léány rájuk se tekintett. A sarokba égy pókhálóval beszótt kicsi láda vót, s azt vette el. Az asszony azt mondta:

— Vegyél nagyobbat s szebbet. Így nem eresztelek, hogy még rossz hírt szerezzél rólam.

De a léány csak azt választotta:

— Ha ezt nem adja, nem kell égyik se.

Az asszon kéntelen vót odaadni a kicsi ládát. A léány elindult hazafelé. Az asszony meghagyta, hogy hazáig ki se bontsa a ládát. A léány nem is bontotta ki, ment, mendegélt szép lassan. Éccer csak meglátta azt a csitkót, amelyiket megmentett a bogáncsoktól. A csitkó megüsmerte a léányt, s ugrándozva futott hézza.

— Ülj fel, megmentöm, a hátamra — mondta.

A léány örömet felült, mer nagyon el vót fáradva. Ment a csitkóval égyütt hazafelé. Má erősen megéhezett a léány, mikor elértek a sütőkemencéhez. A sütőkemence friss cipót adott a léánynak. A léány jóllakatt, s továbbindult a csitkóval. Mentek, mentek, éccer csak elértek a körtefáig. Há a körtefa teli vót szép nagy körtékkel. A körtefa adott a léánynak, amennyi kellett a jó zamatos körtéből. Mentek tovább, mígnem elértek a kútig. Má meg is vótak szomjazva. A kút megkínálta jó friss vízzel. Mentek tovább, éccer csak hazaértek. A mostoha anyja s a léánya a tüzelő mellett ült, az édesapja is otthon vót. Bélépett, nagyon megörvendett az apja, hogy hazajött a léánya. Bosszanodott is a mostoha. Az apja azt kérdezte a léánytól:

— Hol vótál eddig, édes lányom?

— Szógalni vótam, édesapám — felelte a léány.

— És mit kaptál azér, hogy szógalnál?

— Ezt a ládát kaptam.

Erre a mostoha s a léánya úgy elkezdtek kacagni, hogy majdnem kipukkantak. A léány nyugton kibontotta a ládát, s há mindenkinék szeme-szája tátva maradt. Amennyi drága kincsek, drága ruhák, mind a ládába vótak. A léány megörvendett neki.

Erősen megirigyelte ezt a mostoha léánya, s elhatározta, hogy elmenyen szógálni ő is, s ő még jobb ládát szerez. Felpakolt jól, felőtzött, s útnak indult. Ment, mendegélt hegyen, völgyön keresztül, má elig bírta a lába az elkényeztetett léányt. Éccer csak elért égy kúthoz, amelyik teli vót ágakkal s tövisekkel.

— Takarítsál meg, édes lányom — szólt hézza a kút —, majd meghálállak érte.

De a léány nagy hetykén azt felelte:

— Még mit nem! Nem késleltetem magam avval, hogy téged takarítsalak! — s avval tovább is állt. Ment, mendegélt, elért a körtefához. A körtefa is égy szólt hézza:

— Takarítsál meg, édes lányom, meghálálom érte.

— Hát hogynel! — szólt nagy hetykén a léány, s réa se nézett, továbbment. Ment tovább, talált égy sütőkemencét. A sütőkemence azt mondta:

— Javítsál meg, édes lányom, majd meg foglak hálálni érte.

A léány meglátta, hogy égyik ódala bé van dólve, s mérgibe, hogy minden annyit akadályozza, bédőjtötte a másik ódalát is, avval tovább is állt. Ment, ment, találkozott a bogáncsos csitkóval. A csitkó kérte, hogy takarítsa meg a bogáncsoktól, de a léány még réa se hederített.

Továbbment, míg elérkezett Szentpéteriné házához. Bément a házba, s kijelentette, hogy ő szógálni jött. Az asszony azt mondta:

— Jól van, ha az az óhajod, én béveszlek szógálni. Minden nap kisépered a házat, megéteted az állataimot, ez lesz a napi dógod. Égy év három napból áll, ha ezt a három napot jól leszógalod, megjutalmazlak érte.

A léány megörvendett. Szentpéteriné már reggel korán felkött, s elindult a templomba.

A léány lusta vót felkelni, nem seperte meg a házat, forró ételt adott az állatoknak. Azok egész nap csak ordítottak. Az asszony öste, mikor hazajött, nagy rendetlenséget talált. Az állatok panaszkodtak, hogy összeégették a torkukat. Az asszon

kijelentette, hogy a leány ezér a napér megkapja a bért, de mehet haza. Bévitte a legbelső szobába, s azt mondta:

— Válassz, melyik kell neked — s a ládákra mutatott. A leány kiválasztott égy szép tulipános ládát, s kezdte cipelni hazafelé. Ment, ment nagy fáradtan, mikor találkozott a csitkóval. A csitkó vígan nyertett, azt mondta:

— Ha te nem mentettél meg a bogáncsoktól, én se segíték neked.

Ment tovább a leány, má elig bírta a lába, s olyan éhes lett, hogy nem tudatt magáról. Meglátta a sütökemencét, s benne a cipókat. Könyörgött, hogy adjan belőle, de a sütökemence nem adott.

Szomorúan indult tovább. Meglátta a körtefát teli szép körtekkel. Nem vót mit csináljon, a körtefa se adott körtét.

A leány továbbment, erősen megszomjazott. Elért a kúthoz, de a kút is csak azt mondta:

— Távozz tőlem, nem takarítottál ki, s én se adak vizet.

A leány majdnem sírva fakadt, de azért kitartotta magát, s hazaérve mutatta, milyen szép ládát tudatt szerezni. Azt gondolták, hogy ebbe még több minden lesz, s ki fogják kacagni a szegény leányt. De mikor felnyitották a láda födelit, kígyók, békák ugráltak ki belőle. Nagyon meglepődtek, aztán fogta magát az öregember, s elkergette a házatól ezt a hamis boszorkányt a leányával égyütt.

Az öregember pedig az ő szeretett leányával még most is él, ha meg nem hótt.

SZÉP FUVELLA TÖRTÉNETE

Ez, amit most mondok, egész történelem vót, ez nem mese vót. Mer leányka koromba este jött édesapámékhoz egy vándor, s az beszélte vót el, hogy s mint vót.

Hogy vót egy dúsgazdag ember, Brancsainak hítták. S annak vót egy fiacskája. Mikor úgy hat-hét éves lett a fiú, elment ki az

erdőre. S eltűnt. Őtöt többet nem kapták sehol. A fiú elkerült a rablók közi, s ott nevelkedett. Évek múlva ő lett a rablótanyán a fővezér, a kapitány.

Na, de Brancsaiéknak még született egy leánykájuk, Szép Fuvella. Az úgy nőtt fel, hogy nem is tudta, hogy neki vót egy fiú-testvére. Szemre való leány lett belőle, csinos leányocská. Fogta magát, s elment szamócázni, epret szedni az erdőn. Ahogy jött s ment eléfelé, hát találkozott a kapitánnyal, a rablóvezérrel.

A kapitány megszólította a leányt:

— Kisasszony drága, mit csinál?

Azt mondja a leány:

— Szamócázok.

— Hát jöjjön erre — mondta a kapitány —, mer vóna egy pár szavam.

Azt felelte a leány.

— Én nem megyek sehova.

Avval mindjárt hazaszaladt.

A kapitány ettől kezdve csak mind a leány után járt, leskelődött utána. Erőssen belészeretett, nagyon tetszett neki a leány.

Vót az út mellett egy közkút, Szép Fuvella járt oda vízér.

Látta a kapitány a leányt a kútnál, s odament hozza.

— Kisasszony drága, nem lesz szíves nekem egy pohár vizet adni?

Azt mondja:

— De adok.

Elszaladt Fuvella, elfutott haza, s hozott egy poharat, abba vitt vizet a kapitánynak. Amint a kapitány a vizet vette vóna el, hát a leányt felkapta magához. Felkapta a lóra, s elvágatott vélle.

A leány sírt, kiabált, de nem ért semmit.

Elég az, hogy elindultak az erdőbe bé. Amint mentek, kérdezte a leány:

— Hova menyünk?

— Menyünk a ballangba, a lakásomba.

Benn a sűrű erdő közepin vót a ballang. Mikor béértek, a leány azt se tudta, hogy merre létezik. Azt mondta:

— Mér van itt annyi sok ember?

— Ezek az én rablótársaim, a katonáim — mondta a kapitány.

Akkor a kapitány mondta a rablótársainak:

— Úgy nézzétek ezt a leányt, mint a szemeteket. Mer feleségül hoztam.

Ott vót a leány sokáig.

Na, de közbe belészeretett Fuvellába egy másik legény, a rablókapitány legénye. Az is örökké körübölte a leányt. Feszt utána bólyászott. Megígérte Fuvellának, hogy kiszabadítsa. Így a leány egyezkedni kezdett vele. De ezt észrevette a kapitány, s bosszúból megölte a legényt is, Szép Fuvellát is. Bépockolta mind a kettő valami likba.

Aztán hírbe jött Brancsaihoz, hogy merre létezik a leánya. Hogy a ballangba húrcolták el. Katonassággal ment utána. S elfogták az egész bandát, el a kapitányt is. S akkor a kapitány élősorolta, hogy s mint lett belőle a rablók fővezére. Mert őtöt úgy fogták el kicsi korába, s ott nőtt fel a ballangba, a rablók között.

Így a kapitány megtudta, hogy Szép Fuvella neki a testvére vót. Bánkódott egész életibe.

Ennyi vót a történelem.

JÁNOS, A DISZNYÓPÁSZTOR

Éccer vót, hol nem vót, hetedhét országon is túl, vót éccer egy disznyópásztor. Éccer kihajtotta a disznyókot a csordába. Arra ment az uraság hatlovas hintóval. Az uraság azt kérdezte a disznyópásztortól:

— Mondd meg ecsém, tudsz-é disznyóbeszédet?

— Tudak, tudak — felelte János, mert úgy hitták a disznyópásztort. El is kezdte:

— Köpök az orrára, hogy...

— Ne tovább — mondta az uraság, s erősen megmérge-
lődött. Azt mondta, hogy öste János menjen bé hézza. Úgy
gondolta, hogy van sok kutyája, s azokkal megfogatja Jánost.

Östefelé János el is indult az urasághaz. Ment, mendegélt, há
éccer égy nyulat látott meg a bokorba. János megfogta a nyulat,
s bément az urasághaz. Mikor ment bé a kapun, há a sok kutya
réjarontott. Megjedett János, s jedtibe eleresztette a nyulat. A
kutyák mind a nyúl után futattak. Bément János az urasághaz,
azt kérdi az uraság:

— Há megérkeztél, János?

— Meg, uram, megérkeztem — felelte János.

Akkor az uraság azt mondta az inasnak, vigye le Jánost a
pincébe, s verje meg jól. Lementek a pincébe, az inas vette a
szíjúkorbácsot. Alig értek le a pincébe, fenn megszólalt a ban-
da, a zenekar. János táncra kerekedett, táncalt, táncalt, há amint
táncalt, a hordóból a csapat kirúgta. A bor kezdett folyni, az
inas az ujjával dugta bé a csapat, hogy el ne folyjon a bor, s ki-
abálni kezdett, hozzanak le csapat. De fenn nem hallatták meg,
a bor elfolyt, János elvette az inastól a szíjúkorbácsot, s jól el-
verte az inast. Avval lekasztott egy jó darab szalonnát a szeg-
ről, bétette a tarisnyába s hazament.

Itt a vége, fuss el vélle.

A HÓLYOG, A SZENES TUSKÓ ÉS A SZALMASZÁR

Éccer vót, hol nem vót, hetedhét országon is túl, még azon
is túl, az Óperenciás tengeren is túl, vót éccer égy szegény-
szegény ember. Nem vót egyebe, csak égy rossz zsúpfedeles
háza, égy kicsi pajta s égy malaca. Elig tengődött napról napra,
nem vót mit adjan a malacnak, fűvel, más holmival tartotta.
Elhatározta, hogy megöli. Másnap reggel leszúrták a malacot, s

feldőgözták a húsát. Az öreg a hólyogját felfűtta, feltette a füst-re. A többi részt eltették. A hólyog napokon átal ott vót a fűsten, éccer kezdte csípni a szemit a füst. Mind csípte-csípte, éccer csak megharagudott, leszökött a híú szájáig, le a lépcsőken, le a lajtorján, egészen a kapuig. Ment, ment a falun keresztül, hát éccer a falu végin valami megdöfi az ódalát. Oda-néz, hát a komáját, a szalmaszárát látja.

— Hova mész, komám? — kérdezte a szalmaszár.

— Menyek bujdosni — felelte a hólyag —, meguntam már a fűsten ülni, csípi a füst a szememet, s elszöktem otthonról.

— Hallod, koma, én is elmenyek veled — mondta a szalmaszár.

Mentek, mentek erdőben, hegyeken túl, mindenütt árkon-bokron, mígnem elértek égy barlanghoz. Ott a szenes tuskó füstölgött. Azt kérdezte a hólyogtól:

— Hova mész, komám?

— Menyek világgá, meguntam már fűsten, menyünk szerencsét próbálni — felelte a hólyag.

— Én is elmenyek veletek — kiátotta a tuskó.

— No gyere — hívta a hólyag.

Mennek, mennek üveghegyeken túl, mígnem elérnek égy nagy folyóhoz. Azt kérdi a hólyog:

— Menyünk-é a túlsó partra?

A szenes tuskó s a szalmaszár réavágták:

— Igen!

Avval a hólyog megfutamodott, a vizen csak úgy gurult keresztül. Utána indult a szalmaszár. Szép lassan úszni kezdett. Magába gondolta: lassan s biztoson. Hát a szenes csutkó is béértette égyik végét a vízbe, de rögtön ki is szökött. Olyan hideg vót a víz, hogy égyik fele elhalt. Kezdett sírni:

— Én hogy menyek át? Én hogy menyek át?

Meghallotta a szalmaszár, visszajött, hogy vigye túl. Felveszi a hátára, indulnak túl. Mikor majdnem a közepéig értek, a szalmaszár már kiátotta:

— Juj, hogy éget valami!

A szenes tuskó megjedett, s még jobban belékapaszkodott a szalmaszárba. A szalmaszár, amikor elért középre, ketté szakadt, a szenes tuskó beléesett a vízbe, segítségért kiabált, de beléfulladott. A hólyog a tulsó parton akkorát kacagott, hogy kipukkant. Itt a vége, fuss el véle, hónap legyenek a kend vendégei.

A KÚDUS SZEGE

Vót éccer, hol nem vót, az Óperenciás tengeren is túl, vót éccer égy szegény-szegény ember. Ott lakott a falu széjén, égy zsindeyes házba. A szegény ember sokáig élt, má annyi gyermeke vót, mint a rostán a lik, még égygel annál is több. Má annyi komája vót, amerre ment, mindenfelé csak azt mondták:

— Adjon Isten, komám. Hol vótál, komám? Hova mész, koma?

Senki mellett nem ment el, hogy meg ne szólította vóna. Még született égy fia. Ennek má sehol se kapott komát. Ment, mendegélt, mígnem találkozott égy kúdussal. A kúdus nem mondott semmit neki, erről az ember észrevette, hogy ez nem komája. Megszólal:

— Hé, jó ember, maga nekem nem komám?

— Nem — felelte a kúdus.

— Nem jőne el nekem komának? Született égy gyermekem, s nem kapak neki keresztapát.

— Dehogynem — mondta a kúdus.

Elmentek, megkeresztelték a gyermeket, a kúdus lett a keresztapa. A gyermeknek ajándékba égy szeget adott, s azt mondta:

— Mikor megnősz, nagy leszel, menj ki az erdőbe, üsd belé ezt a szeget égy fába — avval a kúdus elment.

A legküsebbik gyermekkel egész ifjúkorába csúfolkadtak a többiek, hogy a keresztapja csak égy kúdos, csak égy szeget adott ajándékba. A kicsi gyermek csak elhallgatta ezeket, de a többiek minden nap újból és újból éléhozták ezeket a dógokat.

Mikor a gyermek tizennyóc éves lett, há elfogta a vágy, azt mondta az apjának, ő elmenyen, s beléüti a fába a szeget. Az apja előbb tartatta vissza, de azután elhagyta, hogy menjen. A legén tarisnyába tett hamuból sült pogácsát, s elindult az erdő felé. Ment, mendegélt, s mikor elért égy nagy cserefához, há a szeget elévette, s beléütötte a fába. Há lássatok csudát, megnyílott előtte a mindenség, s a messzibe égy kakaslábon forgó palotát pillantatt meg. El akart oda jutni. Ment, vót öt farintja. Ment, mendegélt, s éccer csak látta, hogy égy asszon égy szekér macskát hoz, s dobolja belé a patakba. Azt mondja a fiú:

— Add nekem a macskákat négy farintér, ne dobd el.

Az asszon kapatt rajta, nekiadta a macskákat. A legény elkezdte húzni a szekeret a királyi palota felé. Mikor elért a forgó palota mellé, kivette a megmaradt égy farintját, megdobta a lábot, s az azonnal eltörött. A palota forgása megállt.

Magához vett két macskát, s belépett a palotába. Há ott uram Isten, annyi vót az egér, hogy a király botlodott meg benne. Pont ebédhez készült, mikor belépett a szegény legén, s látta, hogy a király mellett seprűvel s lapáttal álltak a szógák, s ütötték, verték az egereket, de ha égyet megütöttek, akkor a tányér is eltörött. A király erősen búsult ezen, s nem tudta, mit csináljon. Azt mondta, hogy neki adja fele királyságát s a léányát, aki megmenti az egerektől. Kapta a két macskát a legén, s kidobta az asztra. Égy kicsi idő múlva égy egér se vót sehol. A király úgy megörvendett, neki adta fele királyságát s a léányát. Az új király a feleségivel még most is él, ha meg nem hótt.

Aki nem hiszi, járjon a végire.

„CSIPPESZKEDJÜNK FEL MI IS A GÖNCÖLSZEKÉRRE”

SOROK A KISGYERMEKBESZÉDRŐL

A gyermeknyelvnek, főleg a diákszargonnak a különlegességére — amelynek „köre nemigen terjed túl az iskolások csoportján” — régóta felfigyelt a szakkutatás és az olvasói érdeklődés. Egyrészt nyelvészek, pszichológusok tanulmányozták behatóbban, másrészt — mert humor, szellemesség is jellemzi — vicclapjaink hasznosították. Általában Gyermekszáj címen szokták közölni az idevágó anyagokat.

A közlemények folklórjellegük miatt is értékesek. Voigt Vilmos: gyermekfolklór (szócikk) című írásában így fogalmaz: „A gyermek által gyakorolt folklór jelenségek körében megkülönböztetjük a gyermekdalokat, a gyermekjátékokat és gyermekmeséket, tágabb értelemben a gyermeknyelv és a tanulás számos részletét” (In: Magyar Néprajzi Lexikon. Második kötet. F — Ka. Bp. 1979. 348.).

Külön csoportot alkot a kisgyermekek által használt „nyelvváltozat”, a kisgyermekbeszéd. Ennek sajátosabb jegyei vannak. „Minden gyermek költő” — írta Kosztolányi Dezső *Gyermek és költő* című írásában (In: Nyelv és lélek. Bp. 1971). Valóban, aki a nyelvteremtésnek, az eredeti beszédhelyzeteknek a gyönyörű példákra kíváncsi, ereszkedjen le a négy-öt-hat évesek „költői” világába. Váljon maga is — bármilyen kicsi időre — „engedjétek hozzám jönni a szavakat” korúvá. Nem bánja meg.

Magam — már több folklórkötettel a hátam mögött — 1992 elején figyeltem föl behatóbban kis unokám, Szilveszter Janka (született 1988. október 18-án) sajátos beszédkomponáló

készségére. Kezdttem leírni, gyűjteni érdekes szavait, mondatait, de rögzítettem a nyelvi jelenség „megteremtődésének” körülményeit is. Rendszerint sikerült megragadnom azokat az alaphelyzeteket, amikor „érdekeset” mondott. Számos ilyen alaphelyzet adódott. Janka sokszor napokig, hetekig nálunk, tehát a nagyszüleinél tartózkodott. Én, a mesegyűjtő, egyik legfontosabb mesemondójává is váltam. Hol szabadon adtam elő a rövidebb állatmeséket, hol könyvekből olvastam föl neki. És persze, éltük közben a mindennapi életet. Folyton kérdezett, mindenre válaszolni kellett. Rögtön „értelmezte” is a hallottakat: a leggyakrabban épp ilyenkor „ugrott elő” egy-egy szép gyermeknyelvi szó, mondat, érdekes megfogalmazás.

Janka rajzolt is. Rajzoltattam. Ha kint hullt az eső, mindannyian beszorultunk a szobába. Ilyenkor papírt, ceruzát kért. Golyóstollal szeretett a leginkább „írni” külön kis íróasztalán. A rajzkészítésben általában nem befolyásoltam, hagytam, hogy maga tegye „láthatóvá” ötleteit, elképzeléseit. Valahogy már akkor felmerült bennem a gondolat, hogy a rajzok egy részét érdemes megőrizni. Ezért a rajzoláshoz úgynevezett „szabványlapokat” adtam, legtöbbször 11 x 21 cm-s nagyságú, írópapírból vágott lapocskákat.

És gyűltek, gyűltek a „spontán firválások” és a lejegyzett kis epikumok. Persze, a történetek egy része otthon, saját lakásukon esett meg, de édesanyja (Jutka lányom) rendszerint továbbadta nekem ezeket az otthoni „elszólásokat” is, így kerültek tollhegyre.

Az anyagból elég idejekorán kezdtem közölni: a *Népújság* című lap 1995. június 1-ji számában már jött *A vadászok kutyát fogtak* és a *Csitkóbogár* című két történet, persze, a megszokott *Kisgyermekszáj* felcímmel.

A továbbiakban az összegyűlt prózai anyag értelmezését kísérelem meg. Csak néhány megfigyelési szempont megjelölésére szorítkozom, amelyek könnyen „kihámazhatóak” a rögzített epikumokból.

A kiindulási pont a már emlegetett Kosztolányi-idézet: a gyermek, a kisgyermek költő voltának lényege épp a nyelvteremtésben van.

A Janka-korpuszban a szóteremtés gyönyörű példáival találkozunk. Íme néhány, a névszók körébe tartozó „megnevezés”: írókő, csitkóbogár, sebcement, Jankaház, hadabú, kancsurás, dióhasító, ágykosár, Jakampakata stb. Érdekesek a „félrehalláson” alapuló szavak is: henguru (kenguru), névija (nivea), köpenyészni (kőkényészni), cuft (copf), göd (köd), ugor (uborka) stb. Pár példa az igék köréből: lepelnek, farkasozok, tücsököl, árnyékozok stb.

Eredetiségüknél fogva egyes mondatok, kifejezések is figyelemre méltóak: folyott a vér, megverem a földet, kisebb vagyok tőled, a hideg füstje, a szeder vére. A két utolsó adat már a költészet szférájába utalható: frappáns azonosítások, metaforák.

Megfigyelhető az is, hogy egyes általa teremtett szavakhoz konokul ragaszkodik. A *Kilógos* című írásban a csengő nyelvét nevezte el kilógosnak. Elmagyaráztam, hogy annak a neve nem „kilógos”, hanem a csengő nyelve. A válasza: „Igen, a csengő kilógos nyelve csenget.” Hasonlóan viszonyult a göd (köd) szóhoz is.

Számos történet tréfás megoldású: *Kell busi, A dióbél, Nem vagyok elbíjva, A párta, Hol van Janka?* stb. Külön szólok *Az eldugott csoki* című sztoriról. Unokám beszalad a szobába, s a csokit bedugja a párna alá. Mondja nekem: „Ott a csoki a párna alatt, senki, de senki nem fogja megkapni, de te azért vigyázz rá.” Mennyi gyermekbáj a megfogalmazásban!

A népmesék világa eleven valóságként élt benne. Asszociáló képességét külön is ki kell emelnünk. Amikor Marosvásárhelyen meglátja a főtéri kultúrpalotát, az ő számára ez már a királyi palota volt, amikor pedig megpillantotta az aprócska gázházat, így kiáltott fel: „Né, itt lakik a kicsi malac!” A mesék abszurd világának ismerete segítette hozzá ahhoz a felismeréshez, hogy föl lehet „csippszkedni” a Göncölszekérre is. A tévéfilmek hatása sem elhanyagolható. Az erdőszentgyörgyi tömbháznegyed láttán ezt mondja: „Édesanyám, ugyi, hogy mi most Amerikában vagyunk.”

„Játékvitelezéseiben” fontos helyet foglal el a felnőttek utánzása. A *Rendesiből telefonálok* című történetben a játéktelefon kagylójának

még a „lecsapása” is tökéletesen felnőtti. Az általa mondott szöveg pedig szóról szóra egyezik a mi, tehát az „öregék” szóhasználatával. Ilyen jellegű még a *Karácsonyfázunk* és a *Gádemusziget* című írások. Az utóbbi líceumisták kicsengetését „örökíti” meg.

A jó megfigyelőképességről és a jó emlékezőtehetségről is szólnunk kell. Tudja, hogy a farkán mozdulatlanul ülő kiskutya, a Bodri épp „gondolkozik.” A *Janka emlékezőtehetsége* című történetről pedig mindenképpen szólnunk kell. Amikor unokánk három éves volt, elsétált a mamájával a kibédi Paperdő felé. Mondta a mamája: „Gyere, nézd meg, milyen gyönyörű gombák vannak az erdőben!” Janka mozdulatlan maradt. Egy év múlva, a következő nyáron már ő hívta a nagymamáját az erdőbe: „Gyere, nézd meg, milyen gyönyörű gombák vannak az erdőben!” Szó szerint ismételte meg az egy évvel korábban hallottakat.

Janka értékelő képessége is feltűnően erős. Az önértékelés legszebb példája a *Tükör előtt* című írás, amelynek végkicsengetése: „— Tata, te tényleg nem látod, hogy én milyen szép vagyok?” Másokat, például engem is értékelt: *Úgyis tetszel, Janka reggelije, Inkább kicsi vagyok* stb.

Szólni kellene még „főhősünk” szüleihez való ragaszkodásáról (*Janka házat rajzol*), eleven gyűjtőszenvedélyéről (*Sokabb hagymánk legyen*), önérzetességéről s az ezzel gyakran együtt járó haragjáról (*Nem adott fagyaltot*), vagy jövőt fürkésző „látomásairól” (*Menyasszony lesznek*). Itt most egyetlen vonatkozásra utalok még: a társadalmi élet egyik-másik megnyilvánulása is megérinti a kisgyermekeket. Lám, rövidre fogva az *Elszedte a pénzünk* című történet: ülök a küszöbön, s „várom a bácsit, aki szedi a villanypénzt.” Janka azonnal replikázik: „Nekünk a tegnap már elszedte az egész pénzünk, az egészset elvitte.” Itt minden kommentár fölösleges.

Végül pár szót az anyag elrendezéséről: általában keletkezésük időrendjében (4-5-6 év) helyeztem el a történeteket, a legutolsót — a dédszülőknek szóló levelet — Janka már iskolás korában írta. Első vagy második osztályos lehetett. Versnek is beillő megfogalmazás.

Írókő

Az udvaron a diófa alatti kőasztal körül álldogálunk. Janka — aki maholnap négy esztendőös — kisebb követ (kavicsot) talál. A kavicsot végighúzza a kőasztal lapján. Meglepetten látja, hogy fehér csík marad utána. Azt mondja:

— Né, ez a kő írókő.

— Miért írókő? — kérdem.

— Azért írókő, mert írni tud — válaszol Janka.

A csitkóbogár

Janka a zöldséges kertben sétál. Az egyik ágyásban meglát néhány lyukat. Kérdi az édesanyjától:

— Ki csinálta ezeket a lyukakat?

— A lótetű — feleli az édesanyja.

Aztán másnap Janka ismét a kertben van. Megint felfigyel a lótetű-lyukakra. Felkiált:

— Né, megint járt a csitkóbogár!

A vadászok kutyát fogtak

A kocsmá előtt megáll a terepjáró kocsis, s kiszállnak belőle a vadászok. Egy vadászkutya is kiugrik a járműből.

Janka rögtön beszalad a konyhába, s fennhangon újságolja:

— Tata, a vadászok kutyát fogtak!

Rendesiből telefonálok

Janka torkaszakadtából kiáltja a játéktelefon kagylójába:

— Hálló! Janka vagyok! Rendesiből telefonálok. Neked telefonálok, te Rózsika. Jössz nálunk? Ha nem jössz, akkor ne gyere. Kész!

S nagyos mozdulattal lecsapja a kagylót a telefonra.

Hová?

Pár nap múlva lejár a nyári időszámítás. Mondja valamelyikünk:

— Már vége a nyárnak, ma holnap viszik vissza az órát.

Janka megkérdi:

— Hová viszik el az órát? Ne vigyék vissza sehová!

Mikor a kakas tyúk lesz

Nagy tarajos, pávafarkú, vérmes kakasunk volt. Nemcsak a tyúkok között volt igazi „úr”, hanem néhányszor Jankát is megkergette.

Történt pedig, hogy mama levágott egy tyúkot. Janka végignézte a „műveletet”, végül azt mondta:

— Ugyi, mikor a mi kakasunkból is tyúk lesz, akkor levágjuk.

Menyasszony leszek

Arról mesél Janka, hogy az óvónéninek van csengője: mikor az óvodában zajonganak a gyermekek, hát csenget, s rögtön csend lesz.

Hozzáteszi:

— Milyen jó lenne nekem is egy csengő!

— Hadd el, mert amikor te is óvónéni leszel, hát neked is lesz csengőd — mondja az édesanyja.

— De én nem leszek óvónéni — válaszol Janka.

— Hát mi leszel?

— Menyasszony leszek, menyasszony!

A hideg füstje

Reggeli után Janka kimegy az udvarra. Hűvös őszi reggel van. Rögtön felfigyel a szokatlan hűvösségre, s gyermeki rajongással fújni kezdi a levegőt. A lehelete párállik. Azt mondja:

— Né, tata, a hideg füstje!

Csecsen

A rádió mondja a déli híreket. Emlegetik az oroszországi csecsen nemzetiségű népeiséget. Janka felfigyel a szóra, majd nevetve azt mondja:

— A rádióban azt mondják a csicsnek, hogy csecsen. Milyen buták!

Amerikában

A Kibéden élő Janka az édesanyjával a közeli fejlett nagyközségbe, Erdőszentgyörgyre utazott, laborvizsgálatra. Bementek az úgynevezett „belső” gyógyszertárba is, az új tömbháznegyedbe. Miután Janka alaposan szemügyre vette a tömbházakat, azt mondta:

— Édesanyám, ugyi, hogy mi most Amerikában vagyunk.

Fatekenyő

Mama megmutatta a lábát Jankának.

— Látod, megdagadt a lábom.

Janka felkiált:

— Na, ha megdagadt, akkor meghalsz!

— Nem kéne meghaljak — mondta mama —, mert akkor koporsót kell vegyetek.

— Hát van koporsó, mama — szól ujjongva Janka —, ott van a pince mellett a fatekenyő, amiben tartjuk a hamut. Az éppen jó lesz koporsónak.

Árnyékozok

Janka nyár közepén, júliusban, kis pokrócot kér a mamájától, s a diófa tövében, a legnagyobb árnyékban, leteríti a földre. Utána félmeztelenül ráheveredik a pokrócra. Kérem tőle:

— Mit csinálsz, Janka leányom?

— Napozok — feleli.

— Dehogyan napozol, árnyékban nem lehet napozni — mondom.

— Akkor árnyékozok — szögezi le határozottan Janka.

Tücsököl

Janka az édesanyjával sötétedés után hazafelé ballag. Menet közben meghallja, hogy ciripel a tücsök. Mindjárt megszólal:

— Ha, tücsököl a tücsök!

Sebcement

A tegnap apró seb keletkezett Janka kezén, mára hegedni kezdett, a teteje megkeményedett.

— Né, cement lett a sebből — mondja Janka —, sebcement.

Bodri gondolkozik

Bodri kutyánk a farkán ül az udvar közepén, s elmélázva bámul a kapu felé. Janka a kőasztal mellől figyeli. Azt mondja:

— Né, tata, Bodri gondolkozik!

Reggeltől délig

Beszélgetjük a családban, hogy Janka, az unoka két hét múlva, október 18-án tölti a negyedik évét. „Kislányunk” felfigyel a beszélgetésre. Azt mondja:

- Igen, tizennyolcadikán délben töltöm a négy évét.
- Nem délben, hanem reggel — javítja ki az édesanyja.
- Igen, reggeltől délig töltöm a négy évét — mondja Janka.

Folyott a vér

Amikor belépek a kapun, Janka elémbe szalad. Térdén jókora fáslikötés. Kérdem tőle:

— Mi történt?

Lázás, pergő hangon válaszol:

— Folyott a vér a lábamból, s békötötték.

— Hát miért ütötted meg?

— Nem én ütöttem meg, hanem a kő. S folyott a vér. Azért kellett bekötni.

Cipőkopácsoló

Janka az édesanyjával a suszternél járt, javítani való lábbelit vittek. Nagyon elbámulta magát, amikor meglátta a rengeteg szerszámot. A legfigyelmesebben mégis a „mestert” szemlélte, aki hozzáértően ütögette, kopogtatta a rossz lábbeliket.

Aztán eltelt két nap, s Janka ismét útra készülődött. Tudta, hogy mennek a megjavított cipőkért. Rákérdeztem:

— Hová mentek, kislányom?

— A cipőkopácsolóhoz — felelte Janka.

Gádemusz igetusz

Az udvar közepén felfújt traktorkerékeknek a belsője hever. Janka két barátnőjével a kerék körül szaladgál. Közben énekelnek:

— Gá-de-musz i-ge-tusz! Gá-de-musz i-ge-tusz!

Rájuk kérdeztem:

— Mit csináltok, leányaim?

— Kicsengetés van, mint az iskolában, s mi is énekelünk.

Nyilván, a Gaudeamus igiturt utánozták.

A dióbél

Janka estefelé berobog a konyhára, s a kezében dióbelet hoz. Azt mondja az édesanyjának:

— Né, törtem a diót, s ezt a dióbelet neked hoztam, hogy edd meg.

Kérdem tőle:

— Hát tatának nem hoztál dióbelet?

— Hozok neked is — válaszolja, azzal mindjárt kifut az udvarra.

Hát várom a dióbelet, de nem jön. Sőt, Janka is csak félóra múlva kerül elő. Mondom neki:

— Te, hát hol a dióbél?

— Nem hoztam — azt mondja —, mert azt hittem, hogy már elfelejtetted.

Henguru

A konyhában Janka ugrálni kezd. Rászólok:

— Ne ugrálj, Janka, mert betörik a padló.

— Nem én ugrálok — feleli —, hanem a henguru.

— Mi az a henguru?

— Hát a henguru, amelyik a mezőn él. Az óvodában filmet vetítettek, s ott szökdösött a henguru. Így né!
S ugrál tovább, mint az igazi kenguru.

Arcom karika

Arról beszélgetünk a konyhában, hogy családunk tagjai milyen arcúak: ki a kerek arcú, ki a hosszúkás, ovális arcú. Janka figyel, rögzíteni próbálja a hallottakat.

Két nap múlva ismét terítékre „kerül” a téma. Janka a mamájához fordul, s azt mondja:

— Mama, az én arcom s a tied karika, a tatáé pedig tojás.

Darál

A vasútállomásnál járt Janka, az édesanyja beszélgetett a szolgálatos asszonnyal, Gyöngyösi Ilona nénivel. Időközben megszólalt a csengő, s jelezte, hogy a szomszéd faluból elindult a vonat, tehát a két sorompót le kell eresztetni. Janka tágra nyílt szemekkel figyelte Ilona néni minden mozdulatát. Otthon azt kérdezte az édesanyjától:

— Ilona néni miért darált, amikor jött a vonat?

Kisebb vagyok tőled

Janka, minden előzetes beszélgetés nélkül, csak úgy, egyszerűen, rám kérdez:

— Tata, te mikor születted?

Mondom az időpontot, aztán én is megkérdem tőle:

— S te mikor születted?

— Nem tudom.

— Miért nem tudod?

— Elfelejtettem. Mert én kisebb vagyok tőled, tudd meg!

Válaszíró

Napsütéses nyári idő van, Janka a barátnőjével játszik az udvaron. Én a szoba hűvösében dolgozom, írok. Egyszer hallok, hogy kint suttogva beszélget a két barátnő. Kinézek az ajtón. Janka rögtön megszólal:

- Tata, Rózsika azt mondta, hogy te író vagy.
- Igen — mondom —, most épp levelet írok.
- Akkor te levélíró vagy — mondja Janka.
- Igen, válaszolok az egyik levélre.
- Akkor te válaszíró vagy — összegez Janka.

Mégis szuszogok

Ebéd után ledőltem az ágyra pihenni. Janka mindjárt mellém húzódott, aztán csakhamar mind a ketten elaludtunk. Amikor megébredtünk, Janka rápillantott a szememre. Azt mondta:

- Tata, a te szemed már nyitva van, s mégis szuszogsz.

A királyi palota

Marosvásárhelyen Janka megállt a városközpontban, pontosan a kultúrpalota előtt. A szeme-szája tágra nyílt, úgy bámulta az épületet. Egyszer azt mondta:

- Né, ez a királyi palota, itt lakik a király!
- Nyilván meseélményeire gondolhatott.

Hol lakik a kicsi malac?

Janka nagyon szerette A kismalac és a farkasok című mesét. Egyszer az édesanyjával utaztak Marosvásárhely felé. Ahogy a busz elhagyta Havadtőt, Janka felfigyelt az úton belüli kicsi gázházra. Nagyon különlegesnek láthatta az épületet, mert felkiáltott:

- Né, itt lakik a kicsi malac!

Janka és a Göncölszekér

Jankát rám bízták, felvigyázok rá.

Este idejekorán vacsorázunk, készülődünk a lefekvésre. Azt mondja Janka:

— Tata, menjünk ki az udvarra, s ülünk fel a Göncölszekérre.

— Azt nem lehet, te Janka — mondom.

— Hát felcsippeszkedünk.

— Hogy-hogy felcsippeszkedünk?

— Úgy, hogy máma is láttam, ment a szekér az úton, s két ember felcsippeszkedett az oldalára. Csippeszkedjünk fel mi is a Göncölszekérre.

Az én fejem fából van

1992. karácsony szombatján Janka játszadozott Zoli bátyjával (a nagybátyjával). Játék közben véletlenül összekoccintották a fejüket. Janka mind a két kezével a saját fejéhez kapott. Azt mondta:

— Az én fejem nem törött bé. Mert az én fejem fából van.

Szenilus

Az óvodában román nyelvű éneket tanítottak. A szöveg egyik sora így hangzik: „Să ne dăm cu săniuș” (săniuș = szánkó).

Otthon már Janka így énekelte a szöveget:

— Sző né dóm ku szenilus.

A hajam cuppogtatott

Janka megkérdi:

— Tata, emlékszel-é arra, hogy egyszer az én hajam is cuft-ba (copfba) volt kötve?

— Emlékszem.

— De én azt nem szerettem.

— Miért nem szeretted?

— Azért nem szerettem, mert örökké cuppogtatott. Ahogy mentem az úton, a hajam cuppogtatott.

A tyúk meghántása

Jankának a mamája levágott egy tyúkot, forró vízzel leöntötte, s hozzáfogott a kopasztáshoz. Janka megkérdezte:

— Mama, miért hántjuk meg a tyúkot?

— Nem hántjuk — felelte mama —, hanem kopasztjuk.

Janka elgondolkozott, aztán megjegyezte:

— Igen, meghántjuk a kopasz tyúkot.

Trágyázás

Beköszöntött az ősz, s Janka az édesanyjával felásta a ház előtti virágágyásokat. Az ágyások tetejére trágyát hintett. Janka megdöbbenve nézte végig a „műveletet”. Azt mondta:

— Ne félj, meg is mondlak tatának, hogy a бүдös fosot ráhintetted a szép virágokra.

Kancsurás

Janka tornagyakorlatokat végez. Egy adott pillanatban leül a földre, s a két lábát keresztbe teszi. Azt mondja:

— Né, tata, milyen kancsurás a lábom!

A csíkos homlok

A tanári szobában Janka rajzol az asztalnál. Közben megérkezik Ernő bácsi, a kolléga, aki már az ötvenhatodik életévét tapossa. Janka alaposan szemügyre veszi: „megtanulmányozza” ráncos homlokát. Aztán azt kérdi az édesanyjától:

— Ernő bácsinak miért olyan csíkos a homloka?

Palacsinta

Janka — miután ceruzát és üres lapot „szerez” — elhelyezkedik kicsi asztalánál, s rajzolni kezd. Nyolc-tíz nagyobb kört rajzol, majd mindeniket besatírozza. Azt mondja:

— Né, tata, mennyi palacsintát sütöttem!

A fának nem fáj

Janka az ágyban ül. Az ölébe veszi mamának a karját, s a tenyere élével ütögetni kezdi. Azt mondja:

— Vágom a fát. Vágom a fát.

Mama megszólal:

— Ne üsd úgy a kezemet, Janka, mert fáj.

— A fának nem fáj — feleli Janka — és vágja, vágja a „fát”.

Janka reggelije

Janka a hígra főtt tojást kanalazza, jóízűen falatozik. Mondom tréfásan:

— Aki ilyen ügyesen eszik, az úgy megnő, hogy akkora lesz, mint egy kicsi tojás.

— Csak akkora? — kérdi Janka, azzal hirtelen felugrik a székre, s haptákba vágja magát. Azt mondja:

— Né, mekkora vagyok már!

Janka megfenyeget

Janka felhordott a kőlépcsőre egy személtlapátnyi homokot. Mondom neki:

— Mért hordtad ide a homokot? Az udvaron kell homokozni, nem a lépcsőn: most eredj, hozd a seprűt, és gyorsan seperd le a lépcsőt.

Janka felfuvalkodik, de szó nélkül indul a seprűért. Közben motyog felém.

— Nem baj, mert jön megint a darázs és a méh, s én reád küldöm őket.

— Reám ne küldd — mondom —, mert megcsípnék.

— Pont azt akarom, hogy csípjenek meg!

Karácsonyfázunk

Augusztus vége van, Janka reggelizés után rögtön bejelenti:

— Menyek a szomszédba Attiláni (így: Attiláni), mert karácsonyfázunk.

— Hát milyen az a karácsonyfázás?

Lelkesen magyarázza:

— Az ágat beleszúrjuk a földbe, s feldíszítjük. Rakunk reá sok szalagot, rongyot, színes cérnákat, mindenfélét. Ez a karácsonyfa.

— Hát cukor lesz-e rajta?

— Azt az angyal hozza — válaszolja Janka, azzal már ki is sirül a kapun.

A kiskutya

Bagirának, házőrző kutyánknak kölyke született. Miután megszáradt, Janka az ölébe vette, s kezdte simogatni.

— Alszik — mondta.

Magyarázzuk, túlságosan kicsi még ahhoz, hogy kinyílt volna a szeme.

— Igen, még nem nyílt ki a szeme, mert alszik — mondta Janka.

Kisebb vagy tőlem

— Tata, te növésre mekkora vagy? — kérdezi Janka.

— Hát elég magas vagyok — mondom.

Akkor Janka kihúzza az asztal alól a konyhaszéket, feláll rá, majd diadalmasan rám néz. Azt mondja:

— Tata, te kisebb vagy tőlem!

A lepkék lepelnek

A kertben három-négy lepke is szálldos a levegőben, kergetőznek a napfényben. Virágra szállnak, majd ismét táncra perdülnek. Janka azt mondja:

— Né, a lepkék lepelnek.

— Mit csinálnak?

— Lepelnek.

— De mi az, hogy lepelnek?

— Ó, de buta vagy, te tata! Hát a lepkék lepelnek a levegőben.

Jár a nyugdíjba

Lejárt a vakáció, készülünk mindannyian az iskolába, Janka az óvodába. Eszébe jut, hogy Árpád tanító bácsi már nyugdíjba vonult. Janka sorolja:

— Tata, én megyek az óvodába, te mész az iskolába, Árpád tanító bácsi pedig jár a nyugdíjba.

Ágykosár

A vékás kosár tele van őszi szilvával. Janka — kezében Zsuzsi babájával — melléje áll, aztán a babát ráfekteti a szilva tetejére. Le is takarja a „paplannal”. Kicsi idő múlva azt mondja:

— Azt játszom, hogy Zsuzsi babának a kosár az ágya, ez az ágykosár. Lefektetem a szilvára, de nem tud aludni.

— Hát mért nem tud aludni?

— Azért nem tud aludni, mert kívánja a szilvát.

A szeder vére

Janka szedrészni volt a határban, arcán, száján valósággal „díszelegnek” az érett szeder nyomai. Kértem tőle:

— Mitől olyan sebes az arcod?

— Az nem seb — azt mondja Janka —, hanem a szeder vére. Még a kezemet is megfogta a szeder vére — s felmutatja kékes-vöröses két kezét.

Farkasozok

Janka négykézlábra ereszkedik, aztán megindul az asztal körül, körbe-körbe. Néha meg-megáll, a földre lapul, aztán tovább mászkál ismét, négykézlábon. Kértem tőle:

— Mit csinálsz, Janka?

— Én farkasozok. Éjjel a farkasok így járnak az erdőben, azok is négykézláb.

Göd

Janka reggel kinéz az ablakon, az udvaron valósággal gomolyog a köd.

— Né, tata, mekkora göd van künn!

— Nem göd, hanem köd — mondom.

— De göd — válaszol Janka, s gondolatmenetét meg is toldja:

— A göd még a fára is fel tud mászni, fel a diófára.

A sántát s a vakkot

Janka reggel meghallja a kolompok hangját, az utcán épp vonul a tehéncorda. Mondja az édesanyjának:

— Hamar öltöztess, hogy nézzem meg a teheneket!

— Állj meg — szól az édesanyja —, mert kinn hűvös a levegő. Jól fel kell öltözni.

Amíg az öltözködés „megesett”, a tehenek java elvonult. Janka szomorúan jegyzi meg:

— Na, már hiába menyek ki, mert a tehenekből csak a sántát s a vakkot (így: vakkot) látom meg.

Csúful vagy felöltözve

Janka édesanyja a megszokott viselő ruhájában a kapu felé indul. Kérdi Janka:

— Hová mész?

— Menyek a pékségbe kenyérért.

Janka megjegyzi:

— Tudtam, hogy nem Szovátára mész, mert csúful vagy felöltözve.

El vagyok bolondulva

Kérem reggel Jankától:

— Milyen nap van ma, kislányom?

— Hát vasárnap. Még ennyit sem tudsz?

— El vagyok bolondulva — mondom.

Janka a mamájához fordul:

— Hallod, mama, tata azt mondta, hogy megbolondult.

Elszedte a pénzünket

Üldögélek a küszöbön, gondolkozom. Janka megkérdi:

— Tata, te most mit csinálsz?

— Üldögélek — mondom —, s várom a bácsit, aki szedi a villanypénzt.

Janka szeme felcsillan. Magabiztosan mondja:

— Nekünk a tegnap már elszedte az egész pénzünket, az egészet elvitte.

Úgyis tetszel

Reggel borotválkozom. Jól behabozom az arcomat, s a pamacsot leteszem az asztalra. Janka elámulva bámul rám. Azt mondja:

— Tata, hiába habozod bé magadot, mert te úgyis szép vagy.

— Hát én hogy lennék szép, mikor azt mondják, hogy csúf vagyok.

— Hát ki mondta?

— Mama mondta.

Janka megvigasztal:

— Hadd el, tata, te nekem úgyis tetszel, hiába mondja mama, hogy csúf vagy.

Kilógos

Estefelé vagyunk, kapunk előtt ballag a tehén- és kecskecsorda. Janka tág szemekkel bámulja az állatokat. A kolompok és a csengők szavát hallgatja. Azt mondja:

— Tata, megláttam, hogy a csengőnek van kilógosa, az csenget.

Magyarázom, hogy ezt a csengő nyelvének nevezik.

— Igen, a csengő kilógos nyelve csenget — mondja Janka.

Kevert

Jankának az édesanyja eresztéket kavart, a lisztpor az arcára szállt. Janka megjegyezte:

— Ne félj, meg is mondom mamának, hogy békented az arcodat keverttel.

Csó-ko-lom!

A roppant szótalan természetű Péter bá megy az utcán. Janka áll a kapuban, köszön:

— Csókolom, Péter bácsi!

Az öreg Péter bá nem reagál a köszönésre.

— Csókolom, Péter bácsi!

Péter bá most is hallgat. Janka ordít:

— Péter bácsi, csó-ko-lom!

Most Péter bá Janka felé fordul, s megbiccenti a fejét.

— Így na! — mondja Janka.

Névija

Janka édesanyja bekeni a kezét Nivea-kenőccsel. A kis dobozt leteszi az asztalra, Janka mindjárt odatelepszik melléje. A dobozt felnyitja, s az ujjával ő is belenyúl.

— Mit csinálsz, kislányom? — kérdezem.

— Én is kenem a kezem névijával — válaszol Janka.

Sokabb hagymánk legyen

Janka átment a szomszédba. Azt kérdi tőle a szomszédasszony:

— Te, hát nektek otthon van hagymátok?

— Nincs — felelte Janka.

A szomszédasszony rögtön előszerelt egy kosarat, s megtöltötte szép piros kibédi hagymával. Éppen akkor érkezett oda Janka édesanyja.

— Né — mondja a szomszédasszony —, ezt a kosár hagymát vigye el, ha nincs hagymájuk.

— Hát hogyan lenne hagymánk — válaszol Janka édesanyja.

A szomszédasszony Jankához fordul.

— Te, mért mondtad, hogy nincs hagymátok?

— Azért, hogy nekünk sokabb hagymánk legyen.

Szürkös

Reggel Janka előmbe áll, s azt mondja:

— Tata, a te hajad szürkös.

— Jó, szürkös — mondom —, de ez mit jelent?

Janka így válaszol:

— Akinek a haja szürkös, azt jelenti, hogy öregszik. Egészen szürkös ember lesz.

Meghajlított drót

A hatodik születésnapjára (1994. október 18.) Janka ajándékot kapott: az édesapja arany fülbevalóval lepte meg. Mielőtt kezébe vehette volna, végighallgatta a szóáradatot, hogy milyen értékes az arany, jól fog állni, ha átfúrják a fülét. Aztán Janka „megtanulmányozta” az ajándékot. Azt mondta:

— Ez arany? Hát ez csak egy meghajlított drót!

Kedves Nagymama és Apó

Várjátok a telet?

Én várom.

Én nagyon várom a telet,

Kivált, ha szánkózni lehet.

A tavaszt várjátok?

Én várom.

A tavasznak nincsen párja,

De azt mindenki alig várja.

Csire Gabriella

(1938 —)

Átdolgozások magyar klasszikusok elbeszélő költeményei nyomán

A PÁRJANINCS JÁNOS VITÉZ

Petőfi Sándor *János Vitéz*
című elbeszélő költeménye nyomán

A párjanincs János Vitéz *Petőfi Sándor János Vitéz (1845) című elbeszélő költeményének prózába való átültetése.*

Petőfi Sándor (1823–1849), a legnagyobb magyar költőzseni páratlan értékű életművet hagyott ránk. A magyar irodalom egyik legszebb költői elbeszélését, a János Vitézt 21 éves korában írta. Az árva legény kalandjai népmesei környezetben játszódnak le, de felidéznek a korabeli falu képét és a huszáros nagyotmondás leleményeit is. A népmesei fogantatást a versforma is hangsúlyozza: a felező tízenkettes.

Petőfi remekműve számtalan magyar és idegen nyelvű kiadást ért meg, Kacsob Pongrácot pedig daltéka komponálására ihlette. János Vitézének (1904) szövegkönyvírója Bakonyi Károly volt. A versbetéteket Heljai Jenő írta. A daltéka átdolgozott prózai szövege Karinthy Ferentől származik. 1939-ben vitték filmre először Petőfi elbeszélő költeményét, kitérő szereposztásban (Kiss Ferenc, Dayka Margit, Simor Erzsébet). Janikovics Marcell 70 perces rajzfilmje (Pannónia Filmstúdió, 1973) világsikerrel aratott.

A párjanincs János Vitéz című átdolgozás bizonyára hozzásegíti a gyermekolvasókat ahhoz, hogy Petőfi verses meséjét elolvassák, iskolai színpadon megszólaltassák és szívükbe záriák.

Kukorica Jancsi árva fiú volt. Egy jólelkű asszony talált rá a kukoricásban, aki mindig gyerekre vágyott. De a Jancsi nevelőanyja hamar sírba szállt, és azontúl férjére, a haragos, indulatos emberre maradt az árva legényke.

Jancsi egész nap kint volt a mezőn, és mostohaapja juhaira vigyázott. Az időt furulyázással töltötte. Ifjúságának egyetlen öröme, reménysége, Iluska, a szép szőke kislány is árvaként tengette életét. Szülei korán meghaltak. Iluskát gonosz mostohaanya dolgoztatta napestig. A kislány főzött, mosott, teregetett. Egyetlen pajtása gyermekkorától Jancsi volt.

A falu árvái szerették egymást és arról ábrándoztak, hogy egyszer majd összeházasodnak. Szép nyári napon történt, hogy míg Jancsi a nyájra vigyázott, Iluska a patakban ruhát mosott. A juhászbojtár gyönyörködve nézte szíve választottját, és kicsalta a partra beszélgetni. Ha egymást láthatták, gyorsan telt az idő. Nem vették észre, hogy elmúlt a délután, és lassan bealkonyult. Csak akkor rezzentek föl álmodozásukból, amikor Iluska mostohája mellettük termett.

— Gyalázatos, te, így lopod a napot! — kiáltott Iluskára. Csak úgy áradt belőle a szitok, a fenyegetés.

De Jancsi védelmébe vette Iluskát:

— Hanem most már elég! — szólt a vénasszonyra. — Fogja be a száját, vagy majd betapasztjuk!

A szipirtyó kénytelen-kelletlen elhallgatott. Jancsi még azt mondta Iluskának, de úgy, hogy a vénség is hallja: ha bántani merésznél őt mostohája, csak mondja meg, és akkor vele gyűlik meg a szipirtyó baja. A juhászbojtár hosszasan nézett a távozó Iluska után. De amint egyedül maradt, megszeppenve észlelte, hogy alig lézeng egy-két juh a láthatáron. Nagy keservesen félig összeszedte a juhokat.

A nyáj másik felének nyoma veszett. Farkas vagy tolvaj vitte el az állatokat, mindegy már.

Búsán hajtotta haza a megmaradt nyáját a legény. Mostoha-
apja azon az estén is a kapuban állt, mint máskor. Szokása sze-
rint meg akarta számolni a juhokat.

— Ne is számolja, gazdám — mondta Jancsi. — Nem tu-
dom, hogy történt, de elszéledt a fele.

Először a gazda azt hitte, csak tréfálkozik a bojtár. Amint
megértette, mekkora kár érte, rettentően felbőszült.

— Vasvillát, vasvillát! — ordította. — Hadd szúrjam ke-
resztül!

Azzal felkapott egy petrencés rudat és Jancsi után iramo-
dott. De a legény nem várta be, hogy utolérje mostohája. Attól
félt, hogy még kezét emel arra, aki fölnevelte. Addig szaladt,
míg gazdája a szuszból kifogyott. Azután tétován ballagott to-
vább, maga se tudta, hova, merre. Elkergették, nem volt többé
otthona.

Mielőtt világgá indult volna, fölkereste Iluskát, hogy elbú-
csúzzék tőle. Bús furulyaszóval ébresztette éjféltejában kedvesét.
Az árva lányka nyáron a pitvarban aludt. Gyorsan fölugrott a
furulyaszóra és Jancsihoz sietett. Alig ismert rá.

— Mi történt, Jancsikám? — kérdezte. — Mitől vagy olyan
sápadt, szomorú?

A legény elbeszélte, mi történt vele. Sírással küszködött.
Szava el-elakadt:

— Nem látlak többé! — ölelte magához a lánykát.

Iluska sírva borult a Jancsi vállára. Úgy váltak meg egymás-
tól, mint levél az ágtól.

Kukorica Jancsi nem nézte, merre megy. Hiszen senkije se
volt a világon. Csak subáját, kalapját vitte magával. Útravalónak
pedig súlyos bánatát. Elhagyta a falut. Előtte a pusztá rónaság
feküdt. Ment, mendegélt. Délig meg sem állt. Mikor a nap az
ég közepére ért, a legény leült egy tó partjára, hogy elköltse a
tarisznyájában lapuló szalonnamaradékot. Vízét a tóból merít-
tett kalapjával. Így verte el éhét-szomját. Estére egy erdő szé-
lére ért. Benn, a sűrűben fény pislákol. Jancsi azt hitte, csárda

ablaka világít, és habozás nélkül belépett a házba. De csak akkor látta, miféle csárdát talált. Tizenkét rabló tanyázott abban.

Amint megpillantották Jancsit, fegyverükhöz kaptak, hogy megöljék.

— Ki vagy, te szerencsétlen, hogy ide mertél jönni? — mordult rá a rablók kapitánya. — Többé nem látnak a szüleid, nem lát a feleséged, senki nem lát többé! Innen élve nem távozzol!

Jancsi cseppet sem ijedt meg. A rablóktól se félt. Nagy bátran azt felelte: féljen az, akinek kedves az élete.

— Ha úgy tetszik nektek, hagyjatok ezen az éjen itt aludnom, ha nem, csapjatok agyon. Nem fogok védekezni.

Tetszett a rablóknak a Jancsi elszántsága.

— Derék legény vagy — mosolyodott el a rablókapitány —, jó leszél zsványnak. Nézd, milyen gazdagok vagyunk! Ez a hordó tele van ezüsttel! Ez meg itt arannyal. Csak rabolni, fosztogatni, ölni kell, és minden a miénk. Elfogadod a cimboraságot?

— Cimborátok vagyok! — válaszolta Jancsi tettetett vidámsággal. — Felcsapok zsványnak! Ez lesz rút életem legszebbik órája!

— Hogy még szebb legyen — ujjongott a rablókapitány —, gyerünk, fiúk, töltsetek bort!

Nagy kancsókból itták a zsványok a bort, s biztatták Jancsit is, tartson velük. De ő mértékletes maradt. S amikor a rablók mind berúgtak és jobbra-balra dülöngéltek, Jancsi arra gondolt, hogy megszerezhetné a hordónyi kincset. Ha magával vinné, házat építhetne belőle és lakodalmat csaphatna Iluskával. Mégsem nyúlt a rabolt kincshez, hiszen ártatlanok vére és átka tapad a zsványok ezüstjéhez, aranyához. Felkapta az égő gyertyát és meggyújtotta a ház fedelét. A rablók tanyája lángot fogott, és hamuvá égett benne mind a tizenkét gonosz.

Kukorica Jancsi tovább ment, és az úton találkozott egy csapat katonával.

— Vigyázz, földi, hogy meg ne öljön a búbanat! — szólt rá a katonák vezére, amint lovával melléje ért.

— Bizony szomorú vagyok — sóhajtott Jancsi. — Nem könnyű a bujdosónak. De ha én is katona lehetnék, nem cserélnék senkivel.

— Nem játék a katonaság — mondta a kapitány. — Tudod-e, hova megyünk? A franciák segítségére sietünk, mert megtámadta őket a török.

— Hű — kiáltott fel Jancsi —, ez lenne nekem való! Tudom, hogy török se menekülne a kezem közül!

A vezér elégedetten hallgatta Jancsit. S mert megkedvelte bátor beszédéért, szép termetéért, befogadta katonának. Senki nem volt Jancsinál boldogabb: büszkén feszített a katonaruhában szilaj lován.

Ment, mendegélt a sereg. Sok országon kellett áthaladnia, hogy elérje a franciák földjét. A tatárok majd felfalták szegényeket. Alig menekültek meg tőlük, rettentő hideg támadt rájuk. Sebaj — gondoltak nagyot a derék vitézek, s hogy ne fázzanak, hátukra kapták lovaikat. Amikor a nagy hegyek tetején lépkedtek, s tőlük egy órányi járásra ha volt a nap, akkora hőség támadt, hogy ruhájukat mind egy szálig levetették a katonák. Levegőt ettek, s a fellegekből csavart vízzel oltották szomjukat. S ez mind semmi volt ahhoz képest, hogy a csillagok között mit kellett elszenvedniök. A szokatlan úton paripáik megbotlottak a csillagokban. De átvészelték minden nehézséget, és sok-sok vándorlás után eljutottak a franciákhoz.

Szomorú látvány fogadta őket. Feldúlt városokon, kiürített borospincéken bukdácsoltak át. A franciák királyát messze űzte várából az ellenség. A királykisasszonyt pedig elrabolták.

A vitézek előbb kipihenték a fáradtságos utat, jót aludtak éjjel. Másnap nekigyürköztek a csatának. Megkeresték a törököt és hadat üzentek neki. Lett nagy csinnadratta, méndobogás, kardcsattogás, fülsiketítő kiabálás. Szaladt a török, amerre látott. Csak a nagyhasú vezérnek, a basának nem tudtak ártani.

Kukorica Jancsi ezt nem tűrhette. A basához lovagolt, és nagyot kurjantott:

— Atyafi, te úgyis sok vagy egy legénynek. Megállj, én majd kettőt csinálok belőled!

Azzal megsuhintotta kardjával a potrohost, és kettéhasította. Most már csak a török basa fiát kellett elfogni. Az sebesen vágatott át a harcmezőn az ájult királylánnyal. Kukorica Jancsi addig kergette, míg az ifjú alatt össze nem rogyott a ló. A basa fia könyörgőre fogta:

— Kegyelem, irgalom! Vedd el mindenemet, csak életemet hagyd meg, jó vitéz!

— Nem kell nekem a vagyonod! — válaszolta megvetően Kukorica Jancsi. — Menj, vidd gyáva életedet!

Azzal leszállt a lováról, hogy megmentse a királyleányt. A gyönyörű hajadon épp akkor tért magához.

— Te vagy a megmentőm? Örök hálára köteleztél! — rebegte. — Ha akarod, akárki is légy, hű feleséged leszek.

Jancsi meghatódva nézte a királylányt. De mielőtt megszólalt volna, Iluska jutott eszébe. Ezért csak annyit mondott:

— Menjünk az édesapádhoz! Ott majd mindent megbeszélünk.

Szép lassan beballagott a királylánnyal a visszafoglalt várba. A vitézek már mind ott gyülekeztek. Az öreg király izgatottan sietett lányához, hogy megcsókolja, megölelje.

— Most már teljes az örömem — szólt. — Hol a szakács? Készíts gyorsan a vitézeknek lakomát.

A szakács mosolyogva szólt:

— Készen van a vacsora. Asztalhoz ülhetnek a daliák.

Volt ott étvágy, hiszen a nagy öldöklésben megéheztek a vitézek. Már a borozgatásnál tartottak, amikor a király Jancsihoz fordult:

— Mondd meg, hogy hívnak, bátor vitéz, aki a lányomat megmentetted!

— Kukorica Jancsi a becsületes nevem — felelte Jancsi a királynak. — Egy kicsit parasztos, de én nem szégyellem.

— Mától fogva — mondta a király, de úgy, hogy mindenki hallja — neved János Vitéz.

Az öreg király azt mondta, hogy János Vitézre hagyja a trónt és hozzáadja feleségül a leányát.

— Homlokodra teszem a fényes koronát — szólta reszkető hangján az öreg király —, fényes koronámért nem is kívánok mást, csakhogy egy szobát adj nekem a várban, hátralevő napjaimat hadd élhessem le ott.

János Vitéz szépen megköszönte a király kegyét. De pajtásai csodálkozására azt válaszolta, hogy nem fogadhatja el az ajánlatot. A franciák királya azt hitte, János csak szerénykedik, de amikor elmesélte szomorú ifjúságának történetét és mátkáját, Iluskát emlegette, a királyleány egy könnycseppet törült ki szeméből. A jószívű király nem marasztalta János Vitézt tovább. Egy zsák aranyat adott neki ajándékba. Mind kikísérték a hajóhoz a daliát, és szerencsés utat kívántak neki. János Vitéz a tengerre szállt. Alig várta, hogy Iluskáját viszontlássá.

A hajóban egyre csak a szép szőke Iluskán járt az esze. Most már semmi akadályá annak, hogy összeházasodjanak. Boldogok lesznek, és nem látnak szükségét semmiben. Arra gondolt, hogy nevelőapját is megajándékozza, hiszen neki köszönheti a szerencséjét. Ha nem kergette volna világgá a gazda, most is őrizhetné a juhokat. Amint így elmélkedett, észre se vette, mekkora szél kerekedett. A szélből vihar támadt. Mire álmódzásából fölrezzent, rettentő mennydörgés közepette lesújtott a villám s a hajót kettéroppantotta. A hajó népe mind odaveszett. János Vitéz volt az egyetlen, aki megmenekült. A hullám olyan magasra emelte, hogy kinyújtott karjával elért egy felleget. Jól megkapaszkodott a felleg csücskében, s addig vitette magát, míg a felhő a tengerpartra, egy sziklacsúcs fölé nem ért. Ott elengedte a felleg csücskét és leszállt.

Körülnézett a sziklacsúcson, de egy griffmadárfészeknél nem látott egyebet. Gondolt egyet, föl pattant a griffmadár hátára. A megsarkantyúzott madár fölszállt és sebesen repült János Vitézzel. Dobta volna le a hátáról a daliát, de János erősen szorongatta a nyakát. Egyszer csak megpillantotta fentről a faluját, és szíve nagyot dobbant. Keze nem szorította többé a madár nyakát, s a griff leszállt vele.

János Vitéz mindjárt Iluskához sietett. Gondolta, nem hoz egyebet hűséges szívénél, kincsekkel megrakott zsákja a tenger vizébe hullt. Már ott állt a pitvarban, de az árva lányka helyett idegen, ismeretlen arcokat pillantott meg. Azt hitte, eltévedt, de egy kedves fiatalasszony betessékelte és helyet kínálta.

János a szép árva lány után érdeklődött.

— Iluska? Rég eltemettük szegényt — mondta a fiatalasszony.

Jánossal nagyot fordult a világ. A szívéhez kapott, hátha kiszakíthatná onnan a bánatot. Amint kezdett magához térni, megkérdezte, mint esett halála.

— Sok baja volt szegénynek. Gonosz mostohája ütötte, verte, koplaltatta. Utolsó szavával Iluska magát emlegette — törülgette szemét a fiatalasszony. — Azt sóhajtott: „Jancsikám, Jancsikám!”

János Vitéz az asztalra borult. Úgy siratta elhunyt kedvesét. A menyecske kikísérte őt a temetőbe. A síron nőtt csipkebokorból János letépett egy rózsaszálat. Könnyezve nézte s illatát belehelte.

— Árva kis virágszál — suttogta —, légy hűséges útitársam!

Ismét elindult világgá, faluját, kedves Iluskája sírját messze hagyván. S amint ment nagy búsán, bánatosan, különös helyre tévedt. Óriásországba.

Az óriás csősz dühösen mordult, amint meglátta János Vitézt.

— Ha jól látom, ott a fűben ember mozog. Talpam úgyis viszket, várj, majd rád taposok.

Azt bizony nem várta be János Vitéz s fölemelte kardját. Amint az óriás rálépett a kardra, fájdalmában nagyot kiáltott, és a patakba szédült. János fürgén átszaladt az óriás testén a túlsó partra, és kardjával lenyisszantotta a csősz fejét. Most már nyugodtan mehetett tovább, senki nem állta útját. Betért Óriásország erdejébe, ahol akkorára nyújtóztak a fák, hogy nem látszott a tetejük. A szúnyogok ökörnyi nagyságúra nőttek. Volt mit hadakoznia Jánosnak. Amint kiért az erdőből a vitéz, királyi palota tárult szeme elé. Nagy bátran besétált a kapun.

S mit látott benn! Épp ebédnél ült az óriáskirály és ki tudja, hány fia. Kőszikla volt az eledel. Az óriások királya barátságatlanul mérte végig váratlan vendégét. Ebédeljen velünk kősziklát — szólította fel —, mert ha nem, rögtön szétmorzsolják.

János Vitéz nem rettent meg a fenyegetéstől. Azt mondta, jól van, de törjön le a király a nagy kősziklából neki egy kisebb darabot.

— Nesze — nyújtott át egy szikladarabot az óriások királya —, galuskának elég lesz, de utána a gombócot is megedd! Na, harapd!

— Harapod bizony te a kínos napodat! — kiáltotta János Vitéz, és úgy halántékon vágta a szikladarabbal a királyt, hogy az holtan fordult le székéről.

Lett nagy ijedelem! A királyfiak szeméből megeredt a könny. Mind rimánkodni kezdtek János Vitéznek, hogy hagyja meg az életüket. Cserében, ígérték, minden kívánságát teljesítik.

A legnagyobb testvér sípot adott János Vitéznek, s azt mondta:

— Vidd magaddal ezt a sípot, s ha megfúvod, rögtön nálad leszünk.

János Vitéz megkegyelmezett az alázatosan hajlongó királyfiaknak, és odahagyta az óriások birodalmát.

Tovább kergette a nyugtalanság a vitézt. Amint ment, mendegélt, úgy fogyott a fény, keskenyedett az ösvény. A koromsötétben már csak suhogás hallatszott. Szikrányi világosság se

maradt. Arra ment János Vitéz szinte vakon, ahol legerősebb volt a suhogás. Így érkezett a boszorkánytanyára, a barlanghoz. A boszorkányok tanácskozássra gyűltek össze. Nagy suhogva érkeztek meg seprűnyélen lovagolva. János Vitéz a kulcslyukhoz settenkedett és bekukkintott. Hatalmas üstöt látott a tűz fölött. Abba a boszorkányok kígyót, békát, patkányfejet dobáltak.

János Vitéz előbb elhordta a barlang szájától a seprűnyeleket, melyeken a csúf boszorkányok érkeztek. Aztán belefűjt a sípjába. Hívására az óriás királyfiak rögtön megjelentek.

— Rajta, legények — parancsolta János Vitéz —, törjétek be szaporán!

Az óriások berontottak a boszorkánytanyára. Lett nagy sípítozás, zenebona, szitkozódás. A szipirtyók kitódultak és a seprűnyeleket keresték, hogy elinaljanak. De az óriások egyiküknek se kegyelmeztek. Amint egy boszorkányt megöltek, mindig oszlott a homályból. Már majdnem megvirradt, amikor János Vitéz az utolsó boszorkányban épp az Iluska mostoháját ismerte föl.

— Ezt magam döngetem el! — kiáltotta.

De a gonosz mostoha kicsúszott a vitéz markából.

— Gyorsan, utána! — parancsolta az óriásoknak.

Az egyik óriás el is kapta, és a magasba hajította a boszorkányt. A falu határában esett le a banya. Senki nem siratta, nem sajnálta, még a varjú se káromgott utána. Így ért csúfos véget a gonosz mostoha, aki halálba kergette Iluskát.

János Vitéz nagy tüzet rakott. Azon égette el a seprűket. A nap szépen sütött azontúl a tájra. A boszorkánytanya végleg eltűnt. János búcsút vett akkor az óriásoktól. Ő jobbra ment, az óriások meg balra.

Tovább vándorolt János Vitéz. Egyetlen vigasza az Iluska sírjáról leszakított rózsaszál volt. Ha a virágra nézett, az árva kislányra gondolt, az elmúlt időkre. Addig ballagott nagy szomorúan, míg egyszer csak az óperenciás tenger partjára nem

ért. Egy öreg halászt kért meg, evezze át vele a túlsó partra. A halász azt válaszolta, elvinné szívesen, ha az óperenciás tengernek partja volna. De azt emberfia még nem látta sohasem.

János Vitéz ekkor a sípjába fúj. A síp szavára rögtön megérkezett az egyik óriás.

— Át tudsz gázolni ezen a tengeren? — kérdezte tőle János Vitéz.

— Át tudok-e? — nevetett az óriás. — Meghiszem azt! Foglalj helyet a vállamon.

János Vitéz jól megkapaszkodott az óriás hajában. Három hétig ment vele szörnyű sebességgel az óriás, amikor János észrevett a távolban valamit.

— A part! — örvendezett.

— Az csak egy sziget — felelte az óriás.

— Miféle sziget?

— Tündérország az, biztosan hallottál róla.

— Vigyél oda! — kiáltott fel János.

— Elvihetlek, de ott veszély fenyegeti az életedet.

— Azzal te ne törődj!

Az óriás teljesítette a parancsot: János Vitézt letette a szigetre, majd hazatért.

Tündérországnak három kapuja volt. Az első kapuját három medve őrizte. János elszántan lépett a vadállatokhoz, és kardjával leszúrta mind a hármat. Másnap a második kapuhoz ért. Azt három oroszlán őrizte. János Vitéz nekigyürkőzött a viadálnak és az oroszlánokkal is elbánt. Úgy föllelkesítette a siker, hogy most már cseppet sem pihent. Ment a harmadik kapuhoz. A harmadik kapu őre volt a legfélelmetesebb. A hatalmas sárkánykigyó mindjárt kitátotta szörnyű száját, hogy János Vitézt szétroppantsa. De János túljárt a szörnyeteg eszén. Fürgén beugrott a torkába, majd lejjebb mászott, és kardját beledöfte a sárkány szívébe. Ekkor a harmadik kapu őre is kimúlt. Volt mit dolgoznia Jánosnak, míg kardjával lyukat fűrt a sárkány oldalába, hogy kimásson.

Amint átlépte a harmadik kaput is, eléje tárult a szép Tündérország. Örökös tavasz, örökös hajnal országába jutott, ahol tündérfiak és tündérlányok éltek, akik nem ismerték a bánatot, csak örömben sírtak. Minden könnycseppjük gyémánttá változott, ha lehullt a földre. A tündérgyermekek szivárványt fontak a tündérlányok szemsugarából.

János Vitézt rögtön körülvették a tündérek, és szelíd szóval biztatták, hogy tartson velük. Káprázott a vitéz szeme a rózsaszín fénytől, mélyen belélegezte az illatos levegőt. De amint egyre beljebb haladt a gyönyörű országban, annál inkább érezte, milyen mérhetetlen nagy az ő bánata. Ha Iluska nincs vele, semmit se ér a gondtalan ifjúság, az öröklét, a vidámság. Míg így kesergett magában, megállt egy tónál, mint aki vándorútja végéhez ért. Gondolta, szomorú életét itt befejezi. Előbb a virágot dobta a vízbe, s így szólt:

— Egyetlen kincsem, rózsaszálam, te mutasd nekem az utat!

De csoda történt. Csak úgy káprázott a szeme attól, amit látott. A rózsaszál benn, a tó vizében átváltozott Iluskává. János Vitéz berohant a habokba, hogy kimentse rég nem látott kedvesét. A tó az élet vize volt, s mindent, amihez csak hozzáért, életre keltett. A szép Iluska hamvából nőtt rózsaszál a tóba hullva, Iluskának adta vissza az életét.

A lányka szebb volt, mint valaha. János szólni se tudott örömeiben. A tündérlányok is ámulva ámultak. Még ők sem láttak a rózsából sarjadt árva lánynál gyönyörűbbet. Meg is választották Iluskát tündérr királynőnek, János Vitézt pedig tündérr királynak.

Ma is boldogan élnek mind a ketten Tündérország virágerdejében.

LÚDAS MATYI HÁROM ARCA

Fazekas Mihály *Lúdas Matyi*
című elbeszélő költeménye nyomán

A Lúdas Matyi három arca Fazekas Mihály Lúdas Matyi (1804) című elbeszélő költeményének prózába való átültetése.

Fazekas Mihály (1766–1828), a jeles költő és botanikus életművéből két alkotás élte túl saját korát, a Lúdas Matyi és az első tudományos értékű magyar nyelvű növénytan, a Diószegi Sámuellel közösen írt Magyar fűvészkönyv (1807).

Hexameterekben írt komikus elbeszélő költeményének ősforrása a Kr. e. 8. századból származó sumér-akkád kiséposz, A nippuri szegény ember. A csattanós mese hamar átszivárgott a világirodalomba, így az Ezeregyéjszaka egyik függelékébe is. Az ősrégi vándormotívum francia vagy közép-európai változatát dolgozta fel Fazekas Mihály, népmesei stílusban.

A Lúdas Matyi páratlan népszerűségére vall a félszáznyi kiadás. De több ponyvakiadást, prózai és drámai átdolgozást is megért az idők folyamán.

Móricz Zsigmond meglátása igaznak bizonyult, amikor azt írta: „a Lúdas Matyi méltó a legnagyobb ambícióra írónak, színésznek...” 3 felvonásos népi játékát, a Lúdas Matyit először a Kolozsvári Állami Magyar Színház mutatta be 1946-ban (a kézirat hiányzó részeit Benedek Marcell egészítette ki). Egy év múlva a budapesti Madách Színház tűzte műsorára a kítűnő darabot. Az 1949-ben készült (az első, teljes egészében színes magyar) film főszerepét Soós Imre színművész alakította. A kérésőzenét Szabó Ferenc szerezte, aki e műből zenekari szünet is komponált, majd 3 felvonásos balettet. A librettó és a koreográfia Harangozó Gyula táncművész nevéhez fűződik. A balettet 1960-ban mutatta be a budapesti operaház.

Külföldön számos műfordítás és Dargay Attila világsikert arató 75 perces rajzfilmje (Pannónia Filmstúdió, 1979) tette ismertté Fazekas Mihály halhatatlan Lúdas Matyját.

Volt, hol nem volt, volt egyszer egy öregasszony. Nem sok öröme telt szegény özvegynek a fiában. Matyi egész nap hegyélt. Nyáron a legyeket csapdosta, télen meg a tüzelőfával bíbelődött napestig. Szidta is eleget a lusta legényt az anyja. Beszéde természetesen annyit ért, mint a falra hányt borsó. Matyi cseppet sem törődött a munkával. De egyszer a tunya semmittevést is megunt és kiment a falu végén emelkedő dombra, ahol ünnepnapokon össze szoktak gyűlni a legények. Ott tudta meg, hogy a világ nem csak az ő falujukból áll. Rácsodálkozott a hegyekre és a messzi tornyokra. Azt se engedte el a füle mellett, hogy Döbrögben egy hét múlva vásárt tartanak.

Matyi nem fért többé a bőrében. Hazatérve kérlelni kezdte édesanyját, engedné el az eladásra szánt húsz libával a vásárra. Jó pénzért túlad ő a ludakon — fogadkozott —, lesz miből élniök a télen.

— Korhely léhűtő! Majd a vásárra. Pokolba! — zsémbelt az öregasszony. — Jobban tennéd, ha dolgoznál!

De amit egyszer föltett magában, azt tűzön-vízen átvitte Matyi. Addig kunyerált, míg anyja elengedte a vásárra.

— Nem bánom — mosolyodott el végre az öregasszony —, csak már lendíts te is valamit.

Matyi jókedvre derült, és hozzálátott a készülődéshez. Előszedte a pókháló lepte régi tarisznyát. Abba túrót, kenyeret és fokhagymát tett útravalónak az édesanyja. Matyi kiválasztotta a ludak közül az eladnivalót. Azzal búcsút intett és elindult, ostorával hajtva maga előtt a húsz hizlalt libát. Fütyörészve ment Döbrög városába, indult a vásárosokkal együtt.

Döbrög nevezetes hely volt. A Döbrögi úré volt az szőrös-tül-bőröstül. Mindennek a földesúr szabta meg az árát, s ha valaki többet mert kérni, elkoboztatta az árut, s azt, aki ujjat húzott vele, meg is büntette keményen. Ha netán más olcsón vett meg valamit, ami neki is megtetszett, azt elvette erőszakkal. Minderről Matyi mit se tudott. Vidáman ballagott Döbrög felé, maga előtt terelve lúdjaikat.

Döbrögi úr le-fel sétált a vásárban, nézdelődött. Megtetszett neki a Matyi áruja. Nem is annyira a libákon akadt meg a szeme, mint inkább a Matyi süvegén. Mert a rátarti legény nem sietett lekapni a földesúr előtt a fejrevalóját.

— Ki a ludak gazdája? — kérdezte Döbrögi.

— Magam la! — válaszolt nagy hetykén Matyi.

— Ejnye, gazember! Nem tudod, ki itt az úr? Veszed le azonnal a süveged!

Matyi megigazította kacagányát, s még jobban fejébe húzta a süvegét.

— Mi a ludak ára? — kérdezte nyersen Döbrög mindenható ura.

Matyi megmondta, mit kér a libákért.

— Ideadod féláron? — emelte föl a hangját a földesúr.

— Biz én senkinek se engedek a ludak árából! — válaszolta félvállról Matyi.

Csak ennyi kellett! A gonosz uraság azonnal odarendelt három fogdmeget, hogy Matyit a kastélyba hurcolják. A lúdjaikat elhajtották, őt pedig kegyetlenül megleckéztették. Lehúzták a deresre és ötven botot vertek rá irgalmatlanul. Döbrögi nagy elégtétellel figyelte karosszékéből a botozást. Matyi, hogy elengedték, föltápáskodott a deresről. Bár alig állt a lábán, így szólt:

— Én, uram, a fizetséget köszönöm. El se felejttem. Jól jegyezze meg az úr: háromszor veri ezt vissza kenden a Lúdas Matyi!

Döbrögi emberei e szavakra agyba-főbe verték Lúdas Matyit, és hajánál fogva dobták ki az udvarról. De mielőtt a kapun kijutott volna, még egyszer visszakiáltott a legény:

— Osztán háromszor veri meg Lúdas Matyi kendet!

Matyi a sokaság előtt is elismételte a fenyegetőzést:

— Majd meglássátok, háromszor megverem azt la!

De senki nem vette komolyan a falusi suhancot. Bent a kastélyban a hasukat fogták, úgy nevettek a megbotozott legény fenyegetőzésén.

Pedig amit egyszer a fejébe vett, azt Matyi tűzön-vízen átvitte. Hogy így pórul járt, nem tért többé haza. A bosszúállás gondolatával indult vándorútra, sose látott városokat barangolt be. Serényen dolgozott, és pénzét félretette. Sok mesterséget kitanult. Jártasságot szerzett a nyelvekben is. Matyit idővel megváltoztatta a munka és a tanulás. Senki nem ismert rá többé. Meg aztán el is feledkeztek róla. Döbrögben a kutya se emlegette már a fenyegetőző suhancot. Matyi bátran visszatérhetett, hogy betartsa fogadalmát.

Elment a Döbrögi úr kapujáig és körülnézett. Láta, hogy a nagy füstös ház helyén módos palota emelkedik. A falakat már felhúzták, de a háztető még félben áll.

— Jól van, nagyon jól — örvendezett Matyi —, pompás verést kap Döbrögi!

S azzal vándorló olasz ácsnak öltözött. Szerszámokat is vásárolt magának, úgy állított be a Döbrögi udvarába. Nézelődött, bólogatott, mintha csak az építkezést csodálná. Döbrögi mindjárt megkérdezte, mit akar.

— Semmit — felelt az ácsnak öltözött Matyi —, semmit, méltóságos uram. Csak erre jártam és nem állhattam meg, hogy meg ne nézzem a készülő palotát.

Döbrögi érdeklődéssel hallgatta a külföldi ács olaszos beszédét. És elgondolkozott, amikor Matyi azt mondta, hogy a palota befedéséhez nem ajánlja a rakásba hordott fákat, mert ilyen fákat idegen földön csak házépítésnél használnak. A kastélyokhoz jobb fák illenek.

— Még nem alkudtam meg egyetlen áccsal sem — mondta Döbrögi. — Barátom, vállalja el ezt a munkát, meglátja, milyen busásan fizetek!

Matyi úgy tett, mintha engedne az úr unszolásának. Vele együtt költötte el a kastélyban felszolgált ebédet, majd kivitette magát az erdőbe, hogy ott megfelelő fákat vágasson. Kétszáz fejszést rendelt maga mellé.

Döbrögi is kiszállt a hintójából. Kíváncsian követte Matyit az erdőbe. A fejszések a hamis ács utasítására nekiláttak a munkának. Kis idő múlva csak úgy visszhangzott az erdő a kivágott tölgyek döndülésétől. A földesurat pedig egyre beljebb csalta Matyi, az elhagyott völgy felé. Itt megállt és azt mondta, hogy rátalált végre a megfelelő fára.

— Lássuk, elég vastag? — s azzal úgy tett, mintha megpróbálná a tölgyet átölelni. Döbrögi is átkarolta a fatörzset, s akkor Matyi elkapta a földesúr kezét és összekötözte. Szájába mohát tömött, hogy ne kiabálhasson.

— Nem vagyok én, uram, ács, hanem a Lúdas Matyi, akit kend jogtalanul megcsapatott és megrabolt. Megfogadtam, tudja jól, hogy háromszor adom vissza az ötven botütést, s veszem vissza a ludak árát. Ez most az első lecke!

Jó nagy tölgyfahusángot vágott Matyi és kíméletlenül elverte vele Döbrögít. A pórul járt úr hasztalanul hánykolódott. Kiabálni nem tudott, a szája tele volt mohával. Az erdő pedig zúgva zúgott a fejszecsapásoktól. Miután ötvenet húzott Döbrögire, Matyi a földesúr zsebéből kivette a ludak árát, majd elillant: átvágott a sűrű erdőn.

Elmúlt a délután. Esteledett már, amikor a fejszések végeztek kiadott munkájukkal. Feljött a hold is, mire észrevették, hogy sem a földesúr, sem az ács nem került elő. Keresni kezdték Döbrögít, nevét kiáltozták, míg végre meghallották nyöszörgését. Lerohantak ekkor a völgybe és eloldozták kötelékeit. Döbrögi alig tudta kinyögni, hogy Lúdas Matyi volt a tettes. A fejszések huzigálni kezdték egymás gubáját. Nem mutatták, de szívből örültek, hogy lám, mégiscsak megleckéztette Lúdas Matyi a dölyfös Döbrögít.

Döbrög urat nagy óvatosan a hintójához vitték, dereka alá mohát raktak. Otthon is riadtan leste a cselédség az óbégató beteg minden kívánságát. Ahány kuruzsló, lódoctor, kerégyártó volt a faluban, az mind megpróbálkozott a földesúr gyógyításával. Nem maradt ez titokban Matyi előtt sem, aki az-

óta messze földön járt és a másodszori elpáholáson töprengett. Vándorlása során megfordult egyszer egy mindentudó doktornál is. Gondolt egyet és beszélgetett hozzá inasnak, hogy megtanulja a betegségek cifra neveit, a gyógyfüvek csodatevő hatását, akárcsak a sebeket gyógyító szerek, kenőcsök és fürdők készítési módját. Matyi tanulékony volt, s hamar megjegyezte a latinul meg görögül ejthető tudnivalókat. Mikor az orvosláshoz is értett már valamicskét, elkérte a vén doktor rossz gebéjét, ócska parókáját, bőrbugyogóját, régimódi kabátját, melyet még akkor viselt, amikor a katonákat kezelte.

Matyi az ósdi holmokban épp olyan volt, mint az éltes orvos. Botladozó lován kocogott ismét Döbrög felé. Amint a közeli faluhoz ért, rögtön magához hívatta a bírót, hogy őt mint katonarost azonnal kísértesse tovább a súlyos beteg generálishoz. A bíró a valódi orvos láttán hanyatt-homlok sietett Döbrögihez, megvinni a hírt: katonarost érkezett Döbrögbe, méghozzá német! Megörvendett a földesúr, és rögtön utána küldött.

Az orvosnak álcázott legény sokáig kérette magát. Szinte erőszakkal vitték be Lúdas Matyit a kastélyba. Döbrögi bizalommal fordult az ősz parókás tudóshoz, és elpanaszolta szörnyű nagy baját. A hátáról nem akart elmúlni három súlyos daganat. A vélt orvos az ágyban fekvő beteget alaposan megvizsgálta, és súlyos bajt állapított meg.

— Fürdővizet szaporán — szólt szigorúan — és füveket!

Ezerféle gyógyfüvet emlegetett tört magyarsággal és az egész háznépet füvekért szalasztotta rétre, ligetre, mezőre. Amint kiürült a kastély, ismét vizsgálgatni kezdte Döbrögöt. Hirtelen egy kendővel bekötötte a földesúr száját, hogy ne kiálthasson, és rákezdte:

— Uram, nem vagyok én orvos, hanem a Lúdas Matyi, akit kend jogtalanul megveretett és megrabolt. Most másodszor adom vissza az ötven botütést s rakom zsebre a húsz liba árát!

Matyi csúnyán eldöngette másodszor is Döbrögöt, majd a pénzes ládából lúdjai árát kikereste. Azzal kiment a kastélyból

és lóra ült. Mire a ház népe hazatért gyógyfüvekkel megrakot-
tan, Döbrögi félholtan feküdt a földön. Alig tudta kinyögni,
hogy Lúdas Matyi volt a tettes.

Nosza lóra! Minden épkézláb ember az ebadta orvos után
vágatott. De bottal üthették a nyomát. Matyi tele erszénnyel,
diadalmasan tért vissza az öreg doktorhoz, hogy visszaadja a
kölcsönként holmikát.

Most már igazán megbetegedett az uraság. Valódi orvost
kellett hívni, hogy megmentsek az életét. De nem is engedett
többé Döbrögi a házába senkit, csak ismerőst. A félelem annyira
szorongatta, hogy lúdat se bírt látni már. A környéken min-
den libát levágtak, s a lúd szót tilos volt kiejteni. Döbrögi húsz
lándzsás őrt fogadott maga mellé, akik felváltva vigyáztak rá.
Tíz lándzsás napestig, tíz pedig reggelig. Bárhova ment, hintó-
ját tíz fegyveres vette körül. Senki se férközhetett a közelébe.

Ezt épp Matyi ne tudta volna? De azt is tudta, hogy min-
denképpen betartja fogadalmát. Megint országos vásárt tartot-
tak Döbrög városában. Matyi megint ott lézengett, nézelődött.
Egyszer csak meglátott egy sihedert, aki virgonc lovat árult.

— Mire tartod a lovadat? — kérdezte tőle.

— Száz arany az ára — válaszolta a legényke.

— Hogy lehet az? Tíz lovat is veszek ennyiért.

— Igen ám — felelt a siheder —, de egyetlen ló se vág az
én lovam elébe!

— Ezt be kell bizonyítanod! — mondta Matyi.

És elmagyarázta a legénykének, milyen gyűlöletes Döbrögi
úr előtt a Lúdas Matyi név. Halál fia, aki ezt a nevet kiejti a szá-
ján. Ha ezen a csodaparipán odalovagolna a hintójához és elki-
áltaná, hogy „Itt van Lúdas Matyi!”, az úr minden lándzsását
utána eresztené.

— Ha nem fognak el, megveszem a lovadat — jelentette ki
Matyi. — S hogy lásd, nem tréfálok, előlegnek nesze tíz arany.
A többit leteszem — s megmondta, hova.

Tetszett az ajánlat a sihedernek. Úgy tett, amint meghagyta Matyi. Amikor Döbrögi hintója a tíz lándzsás kíséretében az erdő széléhez ért, a legény odavágtatott, és így kiáltott kihívóan:

— Tudod-e, uram, hogy ki vagyok? Tudd meg: én vagyok a Lúdas Matyi!

Nosza mind utána eredtek a lándzsások. De ez se volt elég! Döbrögi dühödten nógatta a kocsist, hogy fogja ki a hintóból is a lovakat és vágta a bitang után. Ő maga felugrott a hintó ülésére, és onnan figyelte a kergetőzést. De lándzsásai jócskán lemaradtak a siheder mögött. A száz aranyat érő paripa elporzott előlük.

Ekkor Lúdas Matyi, aki megbújt az erdő szélén, előlépett és így szólt:

— Mit bámul, uram? Nem fogják azt ma el. Osztán nem a Lúdas Matyi az. Én vagyok, akit megveretett kend jogtalanul, s hús lúdját elvette erővel.

Döbrögi se élő, se holt nem volt a réműlettől. Összerogyott és kizuhant a kocsiból. Ott Matyi szánakozás nélkül verte meg harmadszor is. Erszényéből pedig kivette a ludak árát.

— Ne féljen az úr — mondta búcsúzóul —, negyedszer már nem páholom el.

Azzal lóra kapott Lúdas Matyi és eltűnt a gonosz uraság szeme elől.

A lovasok nagy későre tértek meg a hajszából, üres kézzel. Épp azt kezdték magyarázni, hogy nem tudták elfogni Lúdas Matyit, amikor Döbrögi elhaló hangon így szólt:

— Nem is az volt! Megvert harmadszor is az igazi.

Csak akkor vették észre a lándzsások, hogy urukat ismét jól elagyabugyálták. Jelentőségteljesen összenéztek. Örömmel gondoltak arra, hogy amit a fejébe vesz Lúdas Matyi, azt tűzön-vízen átviszi, s talán tanul majd ebből valamit dölyfös uruk is, Döbrögi.

CSABA ÉS A NAP FIA

Vörösmarty Mihály *Tündérvölgy* című
elbeszélő költeménye nyomán

A Csaba és a Nap fia Vörösmarty Mihály Tündérvölgy (1826) című elbeszélő költeményének prózába való átültetése.

Vörösmarty Mihály (1800–1855), a magyar romantika legnagyobb alkotóművésze a líra, az epika és a dráma terén egyaránt kimagaslott. Vagy ki ne ismerné az emberi lét értelmét kutató filozófiai költeményét, a Gondolatok a könyvtárban, szerelmi lírájának gyöngyszemét — A merengőhöz —, az egész emberiség sorsát vízióban láttató legnagyobb lírai költeményét, A vén cigányt! És ki ne olvasta/látta volna ragyogó szépségű mesejátékát, a Csongor és Tündét!

Epikai alkotásai — romantikus nemzeti eposza, a Zalán futása és mondai ihletésű elbeszélő költeményei — eléggé háttérbe szorultak. Kivételnek tekinthető kisépikai remeklése, a Szép Ilonka.

Méltatlanul merült feledésbe Tündérvölgy című elbeszélő költeménye is. A 200 strófából álló, ódon hangulatot árasztó mű mesés, fantasztikus világba visz, a szertelen képzelőerő teremtette tájak, hősök és végzetesen nagyra nőtt érzelmek tündérvilágába.

A mű prózában történő, mai átdolgozása Vörösmarty páratlan szépségű meséjét kívánja a köztudatba vinni.

Pihent a fegyver. De Csaba békés nyugalmat sehol nem talált. A rengetegben töltötte napjait búsan, egyedül. Szarvast űzött és medvét a hadverő dalia. Ott dőlt le, ahol érte, füves tisztáson vagy mohás kövön. Rövid álmából is lázas képzelgés verte fel. Száz alakban látta maga előtt Jevét, az ősz bajnok leányát, akiről azt beszéltek, elfordult tőle, méghozzá Döngöre vitézért.

Ha tüzes sárkány lennél, Döngöre, legyőznék akkor is! — forrt Csaba szívében az indulat. — De mit érne halálod, régi bajtárs, ha Jeve téged választott, nem engem? — csüggedt el megint. — Te büszke Döngöre! Amikor násznéped elhalad majd ablakom előtt, boríts fátylat a kedves arcra, s ne engedd, hogy arád víg dalt énekeljen! Vagy mégse. Ne fátyolozd el szép szemét! Én majd elébe toppanok váratlanul, és mezei virággal, friss forrásvízzel kedveskedem neki. Tán észreveszi akkor, hogy miatta könnyezem — búsongott a dalia napestig.

— Zendülj, vadon erdő! Hegy-völgy, visszhangozd súlyos panaszomat! — ugrott fel Csaba hirtelen. Gombos pajzsára sújtott keményen, dárdáját a magasba dobta, majd elkapta, s a vadak után eredt. Már jól bent járt az erdőben, amikor rákiáltott valaki.

— Csaba te! Hová futsz? Ki elől bujkálsz? Hát eltűröd gyáván, hogy Döngöre elkapja előled Jevét?

— Jevét? — torpant meg Csaba. — Ki vagy, s mit akarsz?

— Ki lennék? — vigyorgott rá egy kiugró szikláról az ember. — Döngöre küldött hozzád. Azt üzeni: állj ki vele viadalra a folyó partján. Vagy, ha nem, itt keres föl téged, hogy porba sújtson.

Megrázkódott haragjában az ifjú.

— Durva Döngöre durva katonája! Vidd hát üzenetem! — vágta oldalba dárdanyéllal a szájaskodót, hogy a küldönc ágakat tördelve iszkolt előle, gurult le a vízmosáson.

Csaba is, mint gátszakadás, ereszkedett alá. Haja lobogott. Szemében lángolt az indulat. Életet vitt s halált. Életet Jevének s magának. Rút halált Döngörének.

Míg átviharzott a fák között, felszikrázott benne a jóremény: „Áldott Jeve, te hű maradtál! Én ültem fel a szóbeszédnek. Ha nem hozzám hajlanál, párharcra nem hívná ki most Döngöre.”

Alig ért ki a vadon erdőből, s mit lát! Fegyveresek kísérik Jevét mint foglyukat. Csak ennyi kellett! Hatalmas indulattal támadt Csaba a katonákra. Bőven ontott szitkai és repülő dár-

dája elől úgy eliszkoltak a híres vitézek, hogy a lábuk se érte a földet.

Csak Jeve nem mozdult. Fátyla mögül előragyogtak könnyei.

— Légy oltalmazónk, Bendegúz hős fia! Segíts rajtunk! Döngöre szakított el apámtól. Ránk szabadította katonáit.

Leborult Jeve, s átfogta az ifjú térdét:

— Csaba! Ha el is hidegültél tőlem, tekints legalább ősz apámra. Dalma is bajnok volt, míg bírta ereje. Világ csúfjára megkötözték szegényt, hogy ne tudjon védelmemre kelni.

Bánat és öröm cikázott át a Csaba lelkén. Magához szorította az ősz bajnok leányát, sokáig tartotta átölelve, könnyes szemmel. De amint eszébe jutott Döngöre, elengedte Jevét, s háromszor ütött gombos pajzsára. Háromszor verte vissza hegy-völgy a táborba hívó jelt. S akár a szakadékba gördülő súlyos szikla, zúdult Csabához fegyveres serege. Ám Döngöre is érkezett már fürgeteges, zászlós hadával, s lábát a folyóparton megvetette.

— Ne fogjon itt senki fegyvert! — harsogta Döngöre. — Harcomat egyedül vívom meg Csabával.

A két szembenálló had némán hátrált, s leengedte a fegyverét.

— Csaba, te! — kiáltotta Döngöre. — Gyáva bujdosó, sunyító vadak társa! Hogy is merted a szemed Jevére emelni?

Elfutotta Csabát az indulat e szókra. Megrázta dárdáját, s kivetette. De ez csak a sisakot verte le Döngöre fejéről. Ekkor Jevére nézett Csaba. Egyetértő pillantásuk találkozott. Az ő életéért remegett a lány. Ám Döngöre is észrevette a szerelmesek néma párbeszédét és teljes erőből hajította öklelő dárdáját Csabának. De az döndülve csúszott le a gombos pajzsról. Ekkor még egy dárdát küldött alattomban, s azzal a lányt vette célba. Ám a Nap fia észrevette a magasból a süvítő fegyvert, és elkapta a szörnyű csapás elől a lányt. Tündérpalástot vetett rá hirtelen, s fölragadta a magas égbe. Parányi csillagon kötött ki Jevével, balsamos ligetben, s a hideg ajakra életet lehelt.

Döngöre és Csaba közt — kard ki kard! — életre-halálra szólt a viadal. Megtántorodott Csaba a súlyos ütéstől, ám egy gyors mozdulattal homlokon találta ellenfelét. Lerogyott Döngöre, s elterült a földön, mozdulatlanul.

Csaba a holt vitéz láttán eldobta kardját, pajzsát, s utána vetette tollas sisakját. Ökölrel döngette a mellét, s őrjöngve fetrengett a porban.

— Miért emeltem kardot rád, Döngöre? Miért? — szakadt föl kétségbeesett kiáltása. — Inkább haltam volna meg, mint-hogy így lássalak, elvérezve! Sose voltál haragosom. Gyűlölet nem volt közöttünk. És nincs már, akiért fegyvert emeltünk egymásra, Jeve nincs már! Elragadták őt, felvitték az égbe. Tündérhatalom rabolt meg, ember ezt semmiképp se tehetne volna.

Felugrott a földről a dalia, és így szólt:

— Nyugodj békében, bajtársam, Döngöre. Én megyek! Vagy meghozom Jevét, vagy követlek téged a másvilágra. Esküszöm — emelte magasba a kardját —, esküszöm a hős Bendegúz nevére, hogy megvívok a tündérral, és Dalma lányával térek vissza. Esküszöm az erős hadak istenére!

Zúgtak a harcosok, mint az orkán, egy emberként éltették Csabát. Lassan elvegyültek egymás között. Hiszen nem voltak ellenségek. Csak a két vezér fenekedett egymásra. Nem egyébert, mint a leányért. Szomorú szívvel láttak hozzá a temetéshez. Nagy pompával tették zászlós sírba az ifjan elhunyt Döngörét.

Csaba a lány édesapjához sietett, hogy eloldja Dalma kötelékeit. Ám az ősz bajnok nem hagyta, hogy szabaddá tegyék. Mert, ha idejében kitiltotta volna házából Döngörét, Jeve most is élne! — kesergett, s önmagát okolta mindenért. De amint Csaba megvallotta, hogy útra készül, Jevét felkutatni, így szólt:

— Földi fegyver nem fog a tündéreken. Vedd magadhoz, fi-am, bűvös kardomat. Azzal úgy állhatsz ki, mint egyenlő az egyenlővel, ha erőtöket összeméritek.

A falon függő díszes pajzs mögül ragyogott elő a nagy Kármán híres kardvasa. Csaba leemelte a szegről a bűvös fegyvert, s az épp beletalált a régi kard hüvelyébe.

Elbúcsúzott a bánatos édesapától, és lóra pattant.

Repült vele Ragadó, mint a sólyom, az erdő borította völgy felé. Oda, ahol titkos találkozókra gyűlnek éjjelente a tündérek. Varjak és hollók fenyegették a daliát, fekete felhőként vették körül nagy károgaással. De az ifjú békésen haladt tovább a maga útján. Ekkor vészmadár szállt feje fölé éles vijjogással. Jött nagy szárnycsattogtatással először. Másodszor. Ám harmadszorra Csaba lenyilazta a vészmadárt. S az kitárt szárnyal zuhant le a magasból. Tetemén falánk hollósereg osztozott nemsokára.

Csaba addig léptetett jó lován, míg ember nem járta sötét erdőbe nem jutott. A völgy felől ijesztő morajlást hozott a szél. Riadtan horkantott Ragadó, s akadozni kezdett a lába. De az ifjú erősen tartotta a kantárszárat, s megbiztatta paripáját. Suhogott-hajladozott minden faág, míg sebesen szálltak a madarak a völgy felől a hűvösödő alkonyatban. Csörtető igyekezettel futottak szembe a lovassal a vadállatok. Sas reszketett az ágon, róka és farkas rángatta maga után a kölykeit. Szájában cipelte bocsait a barna medve. Így hurcolkodott ki a tündérvölgyből az éj beállta előtt az erdei nép.

Meg-megtorpant Ragadó a rájövő állatok láttán. De azok a fegyveres vitéz elől mind kitértek. Csaba félelem nélkül sietett a völgybe, hogy Jevét kiragadja a tündér honából. És amint így kocogott tovább, a Ragadó lába elé gurult, s a paták súlyától szörnyethalt egy medvebocs. Jajkiáltására az anyamedve két lábra állt, s bőszerűen rontott Csabára. A dárdanyéllal a dalia mindjárt a medve szájára sújtott. Iszonyú fájdalomában a vad kieresztette körmeit, s nekiugrott a daliának. Csaba átszurta a medve torkát. Nemsokára az anyjukért elégtételt morgó többi bocs vére is a dárda nyelén könnyezett.

Alig szabadult Csaba a medvéktől, amikor sziszegő kígyósegreg támadt rá. Karikába fonódó, könnyedén tekeredő hajlékony

testtel és ágaskodó fejjel közeledett a rémséges csapat. De az ifjú meg se rezzent. Merészen gázolt át a kígyók tömegén. A sziszegő hullók bőruket hátrahagyva futottak előle, s bújtak, ahová tudtak, odúba és sziklamélybe.

Egyedül maradt Csaba a rászakadó éjben súlyos bánatával. Leszállt lováról, s egy tölgyfához kötötte Ragadót.

— Rozsda verjen! — tűzte le dárdáját a földbe. — Ha szerencsém lesz, egyszer majd érted jövök.

A tündérvölgybe csak a nagy Kármán kardvasát vitte magával. Amint ment, lába alatt egyre jobban kongott az üreges katlan, ám a kard lépésről lépésre növelte erejét. A vadon erdőből csakhamar kiért a hegytetőre. Előtte tündökölt a völgy, amely hosszan elnyúlt a tölgyesek ölén. Közepén domb magasodott, sudár cédrusfával. Csivitelő kis patak eredt a fa tövénél, az égre pedig épp akkor jött fel csillagaival a bús arcú hold. Békésen pihegett a csönd.

Csaba ámult-bámult ennyi szépség láttán. Ám a következő pillanatban nagyot csattant az ég. A források megindultak a hegytetőről, és gyors iramodással egybefolytak. Patakká duzzadtak, árkot ásó, dühösen kanyargó szörnyű áradattá, hogy ordított belé a völgy.

Majdnem elsodorta Csabát az áradat. Mégsem mozdult az ifjú. S mit lát! A felduzzadt patak tóvá kerekedik. Nem is tóvá, mint inkább tengerré. Feltölti a völgyet, akár egy csordultig telt kupát. Csak a cédrus fürtös feje látszott ki a hullámokból. Nagy zúgással ekkor leszálltak a fák hegyén gubbasztó szélvész. Sárkány volt az, nem is szélvész, sárkány volt a két fiával, s repült a hömpölygő víz fölött, szörnyű csattogással. Hajladozott, recsegett a cédrus. Vижogott a sas. Egyedül Csaba állt rendületlenül az éjfekete vészben.

S amilyen hirtelen támadt, épp oly hamar csitult el a vihar. Morogva telepedett vissza a fák tetejére mind a három sárkány. Az ég tündöklő boltozata is előtűnt lassacskán. Pazarul szórta fényét a telihold. Csak a víz hánykolódott még kis ideig. Végül

a hullámok is elsimultak. A tó tiszta tükrére hosszú árnyékot vetett a cédrus.

Megbabonázva állt Csaba a völgy felett. S már azon se lepődött meg, hogy a cédrus tövében habosan örvénylik a víz, s a mélyből kikel egy csodás szépségű lány. Bájos arca rámosolygott a világra. Ficáncolt, mint aranyhalacska. Jókedvében saját árnyékával kergetőzött. S hogy megpillantotta az eget, kis kezével intett, s várta, hátha leszállnának hozzá a csillagok. De a cédrusfát is megcsodálta meg a messzi tölgyest. S indult már a patak felé.

Kecsesen lépdelt. Szokatlan volt talpának a fű. Hosszú haja sarkáig ért, nedvesen tapadt a bőrére. Ni, egy teremtmény! — rezzent össze hirtelen. A víz mélyén, ahol élt, embert még sose látott. Félve, kíváncsian közeledett Csabához, majd ijedten hátrált.

— Ne szaladj előlem, tenger kék szemű leánya! — szólt utána a dalia. — Fájdalom űzött idáig, mert a lányt, akit szerettek, tündér rabolta el.

A bájos vízi lányka nem tudta levenni szemét az ifjú arcáról. A csillogó tekintet, a szelíd mosoly közelebb vonzotta. Oda hajolt Csabához, és ajkára illesztette az ajkát.

Forogni kezdett a világ Csabával. A lánykánál álmodni se lehetne szebbet! De ha átölelné, csókját visszaadná, Jeve soha nem tér haza, örökre ittmarad.

— Ne incselkedj velem! — fejtette le válláról a két hófehér kezét. — Azt mondd meg inkább, hol találok a tündérré, aki szép Jevémet rejtegeti!

Összerezzent, és futva menekült a tenger kék szemű leánya a fehér habokba. Sajnálta már Csaba, hogy ilyen keményen bánt a lánykával, de nem sok ideje maradt a töprengésre. Sötét fellegfátylat húzott a sárkány az ég szemére, hogy eltakarja előle a lenti világot. Villám futkosott az erdőszélen. A többi villám a vadonban cikázott le-föl, s égő tetőt vont a völgy fölé.

Barlangszáj volna? Valami nyílásfélét világított be az egyik villám. Sárkány ōrködött a bejáratnál, két fiával. Most már szemmel tartotta Csaba az ōrséget. És amint az öreg sárkány fölszállt, hogy megvívjon az ég madarával, nyomban előlépett az ifjú, s az egyik ōrt elkergette, a másikat meg kettévágta. S már bent is volt a barlangban, s ment előre.

Alig tett néhány lépést, és egy vízkapuhoz ért. A márványszerű boltozat mélyén óriáshal nyitogatta szörnyű száját. Mögötte sárkányok nyüzsögtek garmadával. Csaba elborzadt. Szívét jeges rémület járta át. Most hová legyen? Fusson a halálba? Vagy talán meneküljön? Ám ekkor a tenger kékszemű leánya toppant eléje, és megmutatta neki a parányi rést a vízfalban. Az ifjú hálás pillantást vetett a lánykára, s ment sietve a résen át.

A belső völgy hangos volt a tündércacagástól. Vidám beszéd és muzsikaszó hallatszott mindenünnen. Csaba búsan lépkedett a tündérpárok és a sivalkodó gyermekek között. Senki nem törődött vele. Ám a bánatos dalia egyetlen tündérlányban sem ismert arra, akit keresett. De amint elért a cédrus alá, szíve nagyot dobbant. Hét szivárvány tündöklő fényében szép szál ifjú tartotta ölében Jevét. Az alvó lány arcát simogatta a tündér. Fülébe sugdosott, és ajkát csókolta volna, ha Csaba, mint sebzett vad, föl nem hördül. Párducként ugrott fel az ifjú a dombtetőre, hogy letaszítsa a tündért a szakadékba.

— Ébredj, Jeve, ébredj! — kapta karjába alélt kedvesét. — Mondj áldást a Csaba fegyverére!

Sóhaj szakadt föl a lány szívéből. Szemét nyitogatta, ám föl se ocsúdott még, amikor a tündér, aki nem volt más, mint a Nap fia, akkorát üvöltött, hogy belerendült a völgy, s a tündérek mind hozzárohantak.

— Vissza, tündér! Vissza! — húzott bűvös kardjával széles kört Jeve és maga köré a dalia.

A tündérek ereje nyomban lehanyatlott. Hátrálni kezdtek valamennyien. Ekkor nekiesett Csaba a cédrusnak, s kivágta tövestül. A sudár törzs reccsenve roppant, kidőlt, s rázuhant a

völgyre. Sikoltva menekült most már a tündérnép. Ijedtében a hét szivárvány is felszökött az égre.

Míg fejvesztve rohangáltak a tündérek, Csaba három bűvös kört vont Jeve köré.

— Ide hát! — kiáltotta. — Ide gyorsan a kör közepébe! Küzdjön meg velem, aki rabolni nem félt!

Háborgott a tömegbe verődő tündérnép, s indult, hogy elbánjon Csabával. Ám a letaszított tündér tiltón emelte kezét a magasba:

— Engem szidalmaz, a Nap fiát a Föld vakmerő gyermeke! Félre hát, társaim! Mindjárt kipenderítem innen a gyalázatost! — hágott föl a dombra. — Vigyázz — közeledett villogó kardjával —, már nincs jogod a lányhoz! Döngöre dárdát dobott rá. Én kaptam el Jevét a halál elől. Az enyém most már, senki másé. Mondj le róla!

— Nemes tündér, Nap fia! — válaszolt Csaba.— Ha igaz, amit mondasz, és nekem már csak halálához van közöm, miért nem láthattam holtában, hogy legalább elsirassam? Élt még Jeve, amikor föl vitted az égbe. Nem mondok le róla! Gyerünk, vívjunk meg érte!

Lángoló dühvel robbant be a Nap fia a körbe. Dübörgött lába alatt a föld. Jobbjában szikrát vetett a kard. Ám Csaba sem ült tétlenül. Mint sziklakő, zúdult ellenfelére. A Nap fia szeméből perzselő tűz csapott ki, s kardja cikázó villámokat lövellt. Így sújtott oda Csabához először is, másodszor is. Megtántorodott a dalia. Alig tudott visszaugrani a körbe. Mégis összeszedte utolsó erejét, s már ismét suhogtatta kardját.

Csengett-bongott a vas. A küzdő felek lába alatt süllyedni kezdett a domb. Mire a sárkány szétteregette volna az éjféل fekete fátylát az égbolton, mint szirtfal szakadt Csaba kezéből a Nap fiára a kemény ütés. Hanyatt esett a tündér, hogy belerendült a völgy. A következő pillanatban már sárkányháton ült a Nap fia, és tündértársaival együtt messze szállt.

Csak az ifjú maradt a völgyben Jevével. Ám a lányt tündérvárás nyűgözte: gonosz álom. Átkos varázs! Karjába vette Jevét a dalia és a tölgyfához indult, ahol türelmetlenül várta már paripája. Ragadót elkötötte, s dárdáját kihúzta a földből.

A kantárszáron vezetett ló vitte a mélyen alvót. Amint egy tisztásra jutott Csaba, letette a lányt a fűbe. Élesztgette szép szavakkal. Halvány arcát, hideg kezét csókkal melengette. De Jeve meg se mozdult. Felölelte ekkor nyergébe a lányt, s komor arccal száguldott a harmatos hajnal felé. Szél cibálta a lány kibontott haját.

Kora reggel Csaba az ősz bajnok házához ért, és bezörgött. Dalma csak azt látta, hogy karjában hozza elsiratott lányát a dalia. Örömeben letépte kötelékeit, és kitárt karral indult Jevéjét ölelni. Ekkor a lány arcát halvány pír öntötte el. Szép szeme boldogan ragyogott apjára, s apjáról Csabára. Vidáman köszönt, könnyedén lépdelt, mint aki nyomasztó álomból ébred.

Nem volt boldogabb azon a napon az ősz Dalmánál és Jevénél. Vagy talán igen? Az ifjú öröme nagyobb volt a világnál, mélyebb a tengernél, magasabb a napnál, s teljesebb minden gondolatnál.

Menyegző után hű Jevéje oldalán Csaba felejtett bút-bánatot, s a tündérvölgytől örökre búcsúzott.

SZUHAY MÁTYÁS TRÉFÁJA

Tompa Mihály *Szuhay Mátyás*
című elbeszélő költeménye nyomán

A Szuhay Mátyás tréfája Tompa Mihály Szuhay Mátyás (1847) című elbeszélő költeményének prózába való átültetése.

Tompa Mihály (1817–1868) — XIX. századi líránk jeles képviselője — dalaival, verses meséivel és regéivel vált népszerűvé. Lírája az allegória és az elégia műfajában érte el tetőfokát. Verses epikája a mondagyűjtő és a költő erényeit ötvözi. Legtöbb kiadást megért, más nyelvekre is lefordított Virágregék (1854) című műve mára se veszített üdéséből.

A Szuhay Mátyást a Kisfaludy Társaság pályázatára szánta, amely „költői beszély” megírására szólított fel „valamely a nép ajkain élő történeti személyről”. Szájhagyományból merített kitűnő elbeszélő költeményét — akárcsak Tompa egész életművét — üstökösként megjelenő kortársai, Petőfi és Arany, legjobb barátai homályosították el. A pályadíjat Arany János Toldija vitte el, a Szuhay Mátyás dicséretben részesült.

Az átdolgozás Tompa Mihály méltatlanul elfelejtett művét, a cselekmény bonyolításában, a hősök egyénítésében és a humoros csattanókban egyaránt jelesnek bizonyuló Szuhay Mátyást kívánja az olvasók szívébe visszalopni.

Szótlanul kocogott az öreg Szuhay a Tarka hátán. Délután indult el kis társaságával a szőlőhegy aljába. Velük tartott egy darabon Keszi Pál is, az unokaöccse.

— Miért lógatod az orrod, fiam? — szólította meg Szuhay Mátyás az unokaöccsét. — Bizony nagy baj a szerelem! De úgy hallom, választottad szép, ügyes leány.

— Igen — mondta Keszi Pál —, de Vas Benedek az apja! Kuruchoz Annát sosem adná.

— Ördög szánkázzon a vén labancon! — mordult mérgesen a nyakas kuruc.

— Kell is nekem a Vas uram gulyája, ménese! — sóhajtott Keszi Pál. — De Annát még holnap este elhozom. Szépen, s ha nem lehet, erővel!

— Segítsen az Isten! — bátorította unokaöccsét Szuhay.

Keszi Pál elköszönt a társaságtól, és az alföldi város felé vette útját, ahol Anna lakott. Szuhay Mátyás pedig tovább kocogott két társával együtt a szőlőhegy irányába.

— Bárcsak szerencsével járna! — dörmögte Szuhay. — Igazán derék gyerek és jó rokon.

Lassan rájuk alkonyult s benn jártak már az éjszakában, mikor megérkeztek. Szuhay uram leszállt a Tarkáról, s indult ajtót nyitni. De, kezében a kulccsal, visszahőkölt. Az ajtó tárva-nyitva. Leverték a lakatot! Részegek hangos beszéde és danája szűrődött fel a pincéből.

— Húzódjatok félre! — súgta társainak Szuhay Mátyás. — Feltörték a borpincémet.

Fokosát előhúzta a nyeregkápából és leosont a pincegádon. A pislákoló lámpa sűrű árnyékából, a borozók háta mögül vette szemügyre a díszes társaságot. Mind egy szálig labanc! — futotta el a méreg.

Nyolcan vigadtak az asztal körül. Hordón ült a kilencedik. Nicsak! Hiszen ez nem más, mint Vas Benedek, a zord apa!

Herkó páter vitte a szót, a korhely barát.

— Uraim, szót kérek! — tette le a boroskancsót a pap. — Én is mondanék a kopaszról egy történetet.

Herkó páter tovább fűzte a szót:

— Épp a szőlőjét kapálták. Szuhay kiballagott a hegyre. Rá akart gyújtani, de nem volt pipadohánya. Gazdag úr, övé az egész hegy, mégse restelt a kapásaitól kunyerálni. Azok kifordították a zsebüket, az egész napra valót odaadták. De az öreg csak nem tudta nagy, öblös pipáját teletömni. Azóta járja Szuhay Mátyásról, hogy „nagy pipájú, de kevés dohányú”. Na, de a bora felséges! — csettintett Herkó páter. — Jó gondolat volt a kopasz kuruchoz kitérni. Üríttem kupámat a szőlősgazdára!

— Köszönöm, köszönöm! — állt elő Szuhay.

Izmos termete láttán Herkó páter elejtette a boroskancsót, és fehér lett, mint a fal.

— Ki innen, labanc! — mennydörögte Szuhay Mátyás. — Nem te kapáltad szőlőm tövét! Hogy a hóhér kösse föl a tolvajokat!

Leütötte a lámpát. Fokosával közéjük vágott és hirtelen félreállt.

— Üsd, vágd, nem apád! Aprítsd, ahol éred! — józanodtak ki egyszerre a hívatlan vendégek. És a vaksötétben úgy helybenhagyták egymást, hogy négykézláb is alig tudtak a lépcsőn kimászni.

— Nagypám se látott ilyen ütközetet! — kacagta őket Szuhay.

Fáklyát gyújtott, és a kinn várakozókat behívta.

— A hegy aljában hagyták lovaikat a hívatlan vendégek — újságolta az egyik ifjú.

— Micsoda lódobogás, trappolás támadt, miután feljöttek — nevetett a másik. — Hanyatt-homlok menekültek.

Végre az asztalhoz telepedtek, s egymásra üritették boroskupáikat. Ám ekkor észrevette Szuhay, hogy a lábra állított hordó alján Vas Benedek kuporog. Unokaöccse jutott eszébe s a házassági terv. „Rókát fogok!” — villant át furfangos agyán.

— Barátaim! — köszörülte a torkát. — Hadd avassalak be titkomba. De köztünk maradjon ám! Nehogy az a fősvény ember, Vas Benedek valahogy megtudja. De hagyjuk a vén kányát! Unokaöcsém, Keszi Pál jártában-keltében megbokrosodott lovat látott, amely sebesen hurcolta maga után kengyelbe akadt lovasát. Pali rögtön utána vetette magát és zablájánál fogva megfékezte a mént. A száz sebből vérző lovast megmosdatta. Mindent elkövetett, csakhogy életre keltse. „Hogy hívnak?” — tért magához hirtelen az úr. „Keszi Pál a nevem” — vágta ki unokaöcsém gyanútlanul. Nem is sejtette, ki volt az ismeretlen.

— Ki volt? — kérdezte a két ifjú egyszerre.

— Megmondjam? El se hiszitek tán. A király testvérét mentette meg Keszi Pál! — felelte büszkén az öreg Szuhay. —

Pergament küldött, pecsétet. Még unokaöcsém se tudja. Az áll a levélben, hogyha megmentője, Keszi Pál meg találna házasodni, bárói címet kap, s hozzá kilenc falut.

Ámuldoztak a vendégek és harsányan éljeneztek. Fenékiig ürítették barátjuk szerencséjére a boroskancsót.

— Egy a baj! — kesergett Szuhay. — A fiú épp a Vas Benedek lányát szereti. Holnap is Annához megy. De utoljára! Én fogom megházasítani az öcsémet. De nem a vén kánya lányával, nem bizony!

Kis idő múlva Szuhay Mátyás beljebb tessékelte vendégeit, hogy óborral kínálja őket. Vas Benedek gyorsan kibújt a hordóból, és repeső örömmel hagyta el a pincét.

Amikor Szuhay kis társaságával visszatért, a hordó már üres volt. Nesze neked, Vas Benedek! — rúgott az öreg kuruc a hordóba. — Megfizeted most már a borom árát!

Másnap este, hogy elütötte a kilencet, Vas Anna alig tudta a nyugtalanságát leplezni. Az ablakhoz rohant, majd leült. Azután előlről kezdte. Nem találta a helyét.

— Lelkemadta Annám — csitította a fiatal leányt a dajkája. — Sose búsulj! Itt lesz mindjárt, ahogy megígérte.

— Jaj, Kata, úgy várom, mint gerlice a párját! — borzongott Anna, mintha láza volna.

— Nézd csak, gyöngyvirágom! Nem hiába vártál! — örvendezett a dajka.

Amint Keszi Pál belépett, az öregasszony kicsoszogott a szobából.

— Ugye, minden úgy lesz, Annám, amint ígérted? — vont a magához Keszi Pál a menyasszonyát. — A plébánosunk még az éjjel összead.

— Igent mondok — pirult el Anna. — De utána megvallom apámnak, még ha meg is öl, hogy hozzád mentem feleségül.

Kata nyitott rá a fiatalokra:

— A kocsis befogott már. Sietni kell, míg haza nem tér az úr!

Négylovas kocsi repítette a messzi város plébánosához a fiatalokat. Csak a fényes hold látta a boldog párt az alföldön átrobogni. A kocsis, mint kőszobor ült a bakon, szótlan némaságban.

A plébános a fiatalok elé sietett. A szelíd tekintetű szikár pap bevezette őket a házba. Pali kézen fogta mátkáját. Meghatottan lépték át mindketten a küszöböt. Minden elő volt már készítve a menyegzőhöz. És a plébános épp hozzá akart látni a szertartáshoz, amikor kicsapódott az ajtó, s a kocsis lépett be rajta. Karimás kalapját lerántotta, s végignézett mind a hármukon.

— Apám! — sikoltott fel Anna.

A szelíd tekintetű pap nyugodtan állt. De a vőlegény elsápadt.

— Tisztelendő uram — szólt Vas Benedek felindultan —, nem vagyok én kocsis. A menyasszony az én leányom! Leghőbb kívánságom, hogy szent eskü kösse össze Annát és Keszi Pált.

A plébános csendesen mosolygott, és áldásra emelte a kezét. Ám a szökevények azt hitték, mindezt csak álmodják, és alig merték a holtomiglant elrebegni.

Az esküvő után Vas Benedek szeretettel ölelte, csókolta gyermekeit. Csak azt kötötte ki, ha netán különös szerencse érné egyiküket, az ne felejtse nevét, rangját, kincsét a párjával is megosztani.

— Kedves, édes Annám — sugárzott Keszi Pál a boldogságtól —, mától fogva hitvesem vagy. Ennél nagyobb szerencse engem úgysem érhet.

— Azt meglátjuk még! — csapott a lovak közé Vas Benedek, s a kocsi könnyedén száguldott végig a síkságon, az új házasokkal.

Volt ám lakodalom a fősvény Benedeknél! Levágtak tíz ökröt. Száz hordót megcsapoltak. Hivatalos volt a lagzira boldog s boldogtalan. Koldusokat kínáltak bélessel, kaláccsal. Még a vándorokat is jóllakatták. A fiatalja vidáman ropta a táncot. Az idősebbjét Herkó páter tartotta szóval. Borsos meséivel fűszerezte a bort.

A lagzi híre hamar bejárta a vidéket. És az öreg kuruc ismét gondolt egy nagyot. Felült a Tarka hátára, és több száz szegénnyel a Vas Benedek tanyáján kötött ki.

— Atyafiak! — eresztette ki a hangját Szuhay. — Hallottátok, ugye, hogy Benedek uram megkapta a báróságot? Ennek öröme engem kért fel, hogy mielőbb tudassam: vegyen búzájából, ki amennyit elbír. Köszönet fejében csupán azt várja el, hogy minden teli zsák helyett egy-egy üres zsákot vigyetek majd neki.

Rakodott szaporán a sok nincstelen, s cipelte görnyedve a tiszta búzáat. Ember s asszony addig térült-fordult, míg a verem ki nem ürült.

Nézheted, vén kánya! Üres hordóért nesze neked üres verem! — vágatott el a Tarka hátán a furfangos kuruc.

Három nap múlva, amint véget ért a lakodalom, Vas Benedek arra ébredt, hogy a búzáját elhordták. Jó, hogy nem ütötte meg a guta, amikor százával jöttek hozzá mindenünnen az üres zsákokkal, köszönetet mondani.

Múlt az idő. És a fiatal pár boldogan élte napjait. Hónapok repültek. Fogytak az esztendőök. Már a kis unoka, Bence is világra jött s vígan cseperedett. Csak Vas Benedek komorult el néha. Sehogys értette, miért késik a beígért cím s a várva várt vagyon.

Míg aztán a véletlen össze nem hozta Szuhay Mátyással. Lovukon kocogtak mind a ketten a poros országúton.

— Nos, labanc uram, mikor iszunk egyet a báróságra? — kiáltott rá Szuhay harsányan.

Vas Benedek csakhogy le nem esett a lováról. Sápadt, kékül, majd piros lett, mint a paprika.

— Tatár lapítsa szét, ravasz kuruc, a koponyádat! — sarkantyúzta meg lángoló dühvel a paripáját.

De mire hazaért, haragja lelohadt.

— Kicsi Bence, gyöngyöm, csillagom! — kapta fel az unokáját. — Ezer báróságért sem adnálak téged!

Így huzakodott egymással öreg korában is Szuhay Mátyás és Vas Benedek — a kopasz meg a kánya.

VITÉZ HÁRY JÁNOS

Garay János *Az obsitos* című
elbeszélő költeménye nyomán

Garay János (1812–1853) neve elválaszthatatlan a kiszolgált öreg vitéz, Hány János alakjától. Garay, a reformkor sokoldalú egyénisége rengeteg verset, novellát, karcolatot írt és igen termékeny újságíró volt, holt mindössze 41 évet élt. Műveinek túlnyomó többsége a magyar történelem nagyjairól szóló elbeszélő költemény. Az idő rostáján mégis rövid lélegzetű humoros poémája maradt fenn, *Az obsitos* (1843).

Obsitosnak nevezték a 14 évi hadiszolgálat után „obsittal”, azaz elbocsátó levéllel szabaduló katonát. A császári hadseregből hazatért öreg katonáról, a régi magyar élet jellegzetes alakjáról mintázta meg hőstét Garay. Csatákról, nagy haditettekéről, távoli országokról, az Óperenciás-tengeren túli csodás helyekről regélő obsitosa ártatlanul füllent, áradó humorral és nagy beleéléssel. Kalandos történetei abból a vágyálomból fakadnak, hogy híres, világszerte megbecsült legyen a bátor, lovagias és szavartartó magyar vitéz.

Átdolgozásom, a Vitéz Hány János híven követi az eredeti mű szerkezeti felépítését, sajátos stílusjegyeit, nyelvezetét és hangulatvilágát. Csak a töredékes kerettörténetet egészíti ki. A két kaland egységes foglaltata a mulató esti és éjszakai hangulatát jeleníti meg, ugyanakkor következetesen szerepelteti az állandó jelzővel ellátott figurákat — az író, a bírót és a diákot —, az obsitos ballgatóságát.

Garay János poémája ma is élő, elragadó mű. De igazán népszerűvé — sőt világhíróvá — akkor lett, amikor Kodály Zoltán megzenésítette. A Hány János című daljáték szövegekönyvének a szerzője két jeles író: Paulini Béla és Harsányi Zsolt. A budapesti Operaház mutatta be először Kodály remekművét 1926. október 16-án. A premiert követő diadalút máig tart, melynek figyelemre méltó állomása a Kolozsvári Állami Magyar Opera megnyitása a Hány Jánossal 1948. december 11-én. De

sok jelentős külföldi operabázz zeneértő közönsége is a szívébe zárta Kodály Zoltán daljátékát.

Számunkra külön öröm és büszkeség, hogy a daljáték főbőst Palló Imre alakította első ízben, a kis székegy faluból, a Hargita megyei Mátisfalváról származó operaénekes.

Palló Imrét (1891–1978) kitűnő színpadi megjelenése, remek dikciója és szép lírai baritonja a magyar operajátzás kiemelkedő alakjává emelte. A legjelesebb európai operabázzakban is fellépő művész a kortárs zene lelkes híve volt. Hány János igazi megtestesítőjének őt tartják mindmáig.

Regét regéhez ölt

Este volt már, késő este. Parasztgazdák, fiatal legények ültek szerteszét az asztaloknál, s itták a hegy levét. A kiszolgált katoná, mint mindig, a potrohos bíróval és a huncut íróval borozgatt. Hány János regét regéhez öltött. Szavain csüggött az egész mulató. Hangos éljenzés követte minden történetét.

— De ez még mind semmi! — ragadta fel öblös kancsóját Hány János.

— Mit semmi! — dörmögte vidáman a potrohos bíró. — A soknál is több!

— Nagy vitéz kend, Hány bátya — ismerte el a huncut író. — Vagy ki ne tudná, mekkora sereget futamított meg és hány ármádiát vert szét egymaga! Annak is híre ment ám, hogy sátrát francia fejekkel rakta körül. Bizony hetedhét ország ámul a magyar huszáron, aki jártában-keltében túljutott az Óperenciás-tengeren s lábát a világ végén lelogatá.

— Nem addig van az! A legjavát elhagyta — szólt közbe a sarokasztaltól a furfangos diák. — Kendek még mit se tudnak, ha nem hallották, hogyan fogta el Hány bátya a nagy Napóleont.

— Nagy ő a franciák közt! — biggyesztette ajkát az öreg vitéz. — De engem úgy segéljen, nem a magyar, hát még a magyar huszár előtt. Már nem tudom bizonyosan, hol és mikor tört ránk rettentő nagy ármádiával a francia — sodorta meg bajszat az obsitos. — Kétszázezerrel támadt a császár. Mi csak százan voltunk, legfeljebb kétszázan lehetünk. De mind egy szálig szép, tüzes, derék vitéz. Kétszázezer ellen kétszáz, az angyalát!

A furfangos diák nagyot tüszentett e szókra a sarokból. Hiszen sose ült nyeregben a nagyotmondó obsitos, de annyiszor emlegette és annyiféleképpen fakó lovát, hogy maga is elhitte végül: nem baka volt, hanem lovas huszár.

Köhintett egyet-kettőt az öreg gyalogkatona, s tovább szőtte-szövögette kalandos történetét.

— Szép számmal voltak ők. De nálunk volt a kurázs! Megütköztünk a franciával, meg bizony! Magam voltam az első, aki közübük vágatott gyors lován. S hullott az ellenség, mint zivatarban a jég, vagy kasza nyomán a fű. Megállt fölöttünk a Nap, s ámulva csodálta: kétszázezret hogy vert meg kétszáz, az angyalát!

A furfangos diák rettentő nagyot tüszentett e szókra. De Hány János nem vette le szemét asztaltársairól, s tovább regélt.

A hatlovas hintó

Futott a vert sereg, menekült üldözői elől a francia. Hány is fölkapott lovára s kivont karddal kergette az ellenséget. Fulasztó porfelhő kavargott a harcmező fölött. Hány mégis észrevette az aranykengyeles lovast, s utána vetette magát. Szélnél sebesebben száguldott a francia. Ám egy sűrű erdő szélén utolérte a hős huszár, s el is fogta a vezért.

— Az angyalát! — csípte nyakon Hány a tisztet. — Valld meg azonnal: te vagy, ugye, az a híres Napóleon!

— Az vagyok — hajtotta le fejét a foglyul ejtett vezér. — Csak egyet kérek tőled, dalia. Kegyelmezz életemnek! S hidd el, nem marad el hálám. A francia király kincstára nem szegény.

— Uram, nem addig van az! — förmedt szepegő foglyára a huszár. — Gyerünk gyorsan a kapitányhoz, lánchordta francia!

Háry János megragadta a tisztet s vitte a síkon át. Ám hirtelen hatlovas hintó állta útját, mintha csak a földből nőtt volna ki.

Gyönyörű úrnő lépett elő a fényes kocsiból. Ruhája aranytól és drágakövektől nehezült. A szépséges hölgy a bilincsbe vert fogoly láttán felsikoltott:

— Jézus Mária! Hát így kell látnom téged, nagyfenségű férjem?

A tündöklő úrnő nem volt más, mint Mária Lujza, maga a császárné.

— Ki vagy, jó vitéz, aki elfogtad a nagy Napóleont? — felejtette szép szemét Háry Jánoson.

Kihúzta magát a huszár, s büszkén válaszolta:

— Nevem Vitéz Joannes Háry, az angyalát!

— Hallgass rám, hős vitéz! — vetett merész tekintetet Mária Lujza a daliára. — Te olyan rendkívüli tettet vittél végbe, mint eddig egyetlen magyar sem. Ha te most nagyfenségű férjemet elbocsátod, mi szentül megfogadjuk: holtomiglan-holtodiglan enyém-tiéd leszünk.

— Az angyalát! Tudom én, mi a vitézi becsület! — kiáltott fel Háry. — Szép asszonyért, szép leányért poklok mélyére száll, tűzön-vízen átlovagol a jó huszár. Ne legyen igaz magyar nevem Vitéz Joannes Háry, ha nem engedem foglyomat szabadon!

Mindjárt szavának állt és Napoleon kezéről leoldotta a bilincset. Sajat markában a császár ajándéka, két szép aranyóra csillogott. Mire magához tért az ámulatból, a hatlovas hintó rég tovagördült. Parányi felhő, porfelleg maradt utána, de azt is szerteszórtá a szél.

Hihetik is, nem is

A furfangos diák hatalmasat tüszentett e szókra a sarokból.

— Kapitányomnak adtam az egyik aranyórát — fejezte be történetét az obsitos. — A másikat később hadnagyom kérte el. Csak az egyiket tartottam volna meg, az angyalát! Így most Napóleon elfogását és szabadon eresztését hihetik is kendtek, nem is.

— Már hogyne hinnénk! — támadt tomboló éljenzés az asztaloknál.

— Igyék, komám! — vidult a potrohos bíró. — Nincs párja kendnek hetedhét határban!

— Éljen a hős huszár! Éljen Hány János! — koccintgattak a kapatos legények.

Az író is hörpintett borából, s tréfás kedvvel fölemlegette az obsitos híres kalandjait. Mert ki ne hallgatta volna szívesen, hogyan vívott meg Hány János a hétfejű sárkánnyal, amikor Mantovában táborozott a sereg. Eleget hüledezett a szépszámú hallgatóság az óriásrákon is, amely hatalmas ollójával felragadta a padovai tenger partján a lovas kozákot. Tirolországban esett meg a hőstettek netovábbja: a stájer hegyek égisz orrát Hány vitéz hason kúsza végig. Olyan közel járt a hegycsúcshoz a Nap, hogy lángja már-már belekapott a huszár hajába.

— Éjszakai mulatozásunk mit sem ér — fordult a huncut író az obsitoshoz —, ha nem mondja el kend töviről hegyire, hogy s mint tett látogatást Ferenc császár őfelségénél, Bécs városában.

Lopva sandított a sarokasztal felé az öreg vitéz. Mivel a tüszentő diákot nem találta a szokott helyén, köhintett egyet-kettőt és megsodorta bajszát.

— Hát úgy hébe-hóba kedvem szottyant Bécsbe menni — vetette el a sulykot istenigazában. — Sok barátom él ott, nem egy generális, sőt maga a király is, akit én mentettem ki Padova mellett a halál torkából. Mentem, mendegéltem... vagy mit is

beszélek! Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz, hogy egész életemben vitézként szolgáltam.

Királyi abrak

Repült Háry János fakó lován, repült szélnél sebesebben, s hajnalra Bécs városába ért. Mindjárt ráismert a király házára. Az a híres kétfejű sas ült a magas tetőn, amely nap mint nap elköltött egy tulkot.

Mint illik, lovát a sövény fájához kötötte a nyalka huszár. Büszkén lépdelt végig az őrt álló katonák sorfala előtt. Barátságosan köszöntötte a strázsákat, akik mind ismerősei, jó pajtásai voltak. A tornác végében lenyomta a vasajtó kilincset. Egymás után nyíltak az ajtók előtte, s Háry János álmélkodása nem ismert határt: a vasajtót ezüst követte, a fehér ezüstöt pedig színarany.

Ekkor lenyomta bátran a kilincset. Benyitott a szobába, ahol színarany volt minden, földtől mennyezetig.

— Isten hozta kendet, régi jó barátom! — ismert rá nyomban a király, s magához intette vitézét. — Nos, hogy állunk? Úgy látom, frissen, derekasan.

— Hál' isten megvagyok, még a régi bőrben — szerénykedett a huszár. — Jó fakóm is megvolna, melyen őfelségét egykor megmentettem, de épp a végét járja.

Felfigyelt a király vitéze szavára. Menten megkérdezte:

— Hát hol hagyta szegény lovadat?

S parancsba adta azonnal: vezessék elő Háry János fakó lovát.

— Istállóba vele! — kiáltotta Ferenc király. — Parádés lovammal egyazon jászolból kapjon eleséget, a színaranyból!

Szaladt a cseléd szaporán, hogy teljesítse a király parancsát.

— Hát te, jó vitézem, ettél-e már? — tudakolta őfelsége.

— Bizony még nem, felség — vallotta meg Háry János.

— Semmi, no, ülj le — mutatott helyet az asztalnál Ferenc király. — Vacsoráról maradt még egy darabka sült.

Rögtön előszedte a sültet meg a fehér cipót. Nem győzte unszolni vendégét: lásson evéshez! Közben kikiáltott a mellékszobába:

— Hej, anyjuk, van-e még a háznál innivaló?

— Nincs bizony, felséges férjem — válaszolta a királyné. — Lakájunk most hajtotta fel az utolsó kortyot. De itt a pénz! Küldje át valamelyik gárdatisztjét a kocsmába.

Szaporán szedte lábát a torkos lakáj. Térült-fordult. Szempillantás alatt asztalra tette a teli üveget.

Evett-ivott s jóízűen beszélgetett Hány vitéz a királlyal. Nagy ütközetekről, régi csatákról, híres győzelmekről esett szó a két harcostárs között. A csöndes beszélgetést-borozgatást éktelen láрма zavarta meg. A királyúrfiak, akik észrevétlenül lopóztak be a szobába, összevesztek a vendég cifra tarsolyán. Egymást tépték-cibálták, csúnyán visibáltak.

— Gyermekek! — szólt rájuk az édesapa. — Köszönés helyett hajba kaptok a vendég előtt? Az angyalát! Nem látjátok, ki van nálunk? Adjatok parolát és pacsit Hány bácsinak.

Azonnal helyreállt a béke. A királyúrfiak pompás parolát ütöttek a huszár vasmarkába. Hány János ekkor cifra tarsolyába nyúlt: egy-egy krajcárkát akart ajándékozni a gyermekeknek.

— Nem, nem! Ezt nem engedem meg, barátom! — avatkozott közbe a király. — Krajcár nem való gyerek kezébe. Neked, vitézem, amúgy is nagyobb szükséged van pénzre, mint nekik.

És a király teletömte régi harcostársa markát színezüst talérral. Köszönte Hány János a sok pénzt meg a szíves vendéglátást és elbúcsúzott.

Fakója hátán lovagolt ki Bécsből. Jóllakott paripája úgy száguldott, akár a gondolat.

A bujdosó pohár felborul

A királyi abrak megtette a magáét — révedt vissza Háry János. — Fakó lovam huszonnégy óra alatt hozott haza Bécsből! És az a sok pénz, az angyalát! Kár, hogy a jó tallér hamar elfogyott. De áldott legyen Ferenc császár! Nála jobb barátom sose lesz.

E szókra rettentő tüszentés volt a válasz a sarokból. Hát a furfangos diák visszajött?

— Az angyalát! — kiáltott fel az obsitos. — Ha egyetlenegy ezüstöm maradt volna, vagy ha élne fakó lovam, elhinnék vitéz dolgaimat. Így most el is hihetik, nem is kigyelmetek.

— Hisszük, hisszük! — dörmögte a potrohos bíró.

A mulatóban tetőpontra hágott a jókedv. A kacaj és az éljenzés közepette a bujdosó pohár is felborult. Öblös kancsóját Háryra köszöntötte ekkor a huncut író:

— Tartsa meg kendet az Isten! Regéljen nekünk holnap is!

Nagyot hörpintett az obsitos hős. Megsodorta bajszát s köhintett egyet-kettőt zavarában. A furfangos diák föl pattant helyéről. Érces hangja átsüvített a mulató zaján:

— Nincs oly vitéz a földön, mint Háry bátya volt!

ÁRGIRUS KIRÁLYFI ÉS AZ ARANYALMÁK

Gergei Albert *Árgirus históriája* nyomán

Az Árgirus királyfi és az aranyalmák Gergei Albert Árgirus históriájának a prózába való korszerű átültetése.

A széphistória szerzőjéről, Gergei Albertről nem sokat tudunk: nevét a versfőkből ismerjük. A mű keletkezési ideje is bizonytalan. Legréggebbi teljes kiadása 1749-ből származik.

Népszerűségét tanúsítja a századok során megélt több mint 35 kiadás és a XVIII–XIX. századi számos ponyvakiadás. Az eredetileg énekes epikus költemény dallamára Kodály Zoltán talált rá gyűjtőútján. Árgirus nótája (1920) című írásában így ír felfedezéséről: „Hogy Árgirus históriája nemcsak mint olvasmány, de mint eleven ének máig megélt a nép közt, 1914 tavaszán bukovinai gyűjtőutamon, Isten-segítsen tudtam meg. (...) kérdezősködésre elmondták, hogy hosszú téli estéken, tollfosztás közben szokták énekelni; megneveztek olyanokat, akik többet tudnak belőle. Valakinél könyvben is látták. Meggyőződhettem róla, hogy Istensegítsben és a szomszéd Hadikfalván még azok is ilyen néven ismerik („ez Árgyélusé”), akik a szövegből semmit sem tudnak.”

A téma műköltészeti feldolgozásai közül Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde (1831) című mesejátéka a legértékesebb. Sikere máig töretlen. Színpadi kísérőzenéjét Weiner Leó szerezte (1916). A zene részleteiből összeállított hat tételű szvitje a szimfonikus koncertek kedvelt műsorszáma lett. A szvit-zenére Márkus László balett-változatot készített, melyet 1930-ban mutatott be a budapesti operaház.

Pompás kővárban lakott Akléton király, feleségével és három fiával. A várhoz kőkert tartozott: gyümölcsfái között folyó hullámozott át.

Egy szép napon, amint kertjében sétált a király, virágba borult fát pillantott meg jól ismert fái között. Lába földbe gyökerezett a csodálkozástól. Az ágakon különös virágok ringatóztak: arany volt a színük s kelyhükben csak úgy szikráztak a drágagyöngyök. Akléton azonnal hívatta a kertészt, hogy kérdőre vonja, hogyan került ide a fa. De a kertész éppúgy elámult, mint a király a káprázatos növény láttán.

Az almafa háromszor virágzott napjában. Éjszaka gyümölcsöt érlelt, ám reggelre eltűnt a termése. Akléton azt hitte, meglopja valaki, ezért öröket állított a csodafához. Alig várta a hajnalt, hogy kertjébe siessen. Reménye megint szertefoszlott. Az ágakat kopaszon találta, s mély álomban az öröket. A király dühösen rázta föl a szolgákat. A halálra rémült emberek megvallották, hogy szemük láttára kezdtek gömbölyödni, fényesedni az aranyalmák. De ahogy megértek, hűs szellő támadt. Fuvallatára bűvös álom szállt szemükre.

A nyugtalanító jelek miatt Akléton jövendőmondójához fordult tanácsért. Filarinus háromnapig töprengés után így szólt:

— A fát az ültette, aki termését elviszi. Az aranyalma egyedül gyermekedé lehet. De ne örülj, nagy király! Fiadra bujdosás vár, hosszú, gyötrelmes út.

Mit gondolt, mit nem, a király kényelmes ágyat hozatott, és megtette őrnek a legnagyobb fiát. Az ifjú ámuldozva figyelte, mint gömbölyödni, fényesedni az aranyalmák. Ám alighogy megértek, hűs szellő támadt, és a királyfi nyomban elaludt. Reggelre kelve egyetlen almát se talált a fán. Másodízben Akléton a középső fiát küldte őrködni. Az ifjú úgy tett, mint a bátyja. Ledőlt, és figyelte az aranyalmák érlelődését. Amikor már gömbölyödtek s ragyogni kezdtek, a királyfit hűs szellő altatta el. Reggel egyetlen alma se ringott már a fán.

A király méregbe gurult. Filarinusra támadt, és kétségbe vonta jóslatát. A mindentudó jövendőmondónak védekezésre se maradt ideje. A király egykettőre lefejeztette az udvari jóst.

De ez mitsem enyhített saját bánatán. Aklétonnak nem volt már se éjjele, se nappala. Minden gondolata a bűvös almafa körül keringett. De amikor eszébe jutott, hogy legkisebb gyermekén a sor, szíve elszorult. Így hát mély hallgatásba merült, szavát se lehetett venni. Egész nap búsan járt föl-alá a palotában. Hanem egyszer legkisebb fia, Árgirus toppant eléje.

— Bátyáim hiába őrizték a fát — mondta a királyfi. — Az örök is szégyent vallottak. Engedd, jó apám, hogy próbát tegyek.

— Nem, nem lehet! — komorult el a király.

— Hidd el, édesapám — kötötte meg magát Árgirus —, hogy igaza volt a jövendőmondónak. Éjszaka álmot láttam. Most már biztosan tudom: miattam ültették az almafát.

Akléton hallani se akart arról, hogy legkedvesebb fia is őrt álljon.

— Inkább vesszen oda a híres fa almástul, mindenestül — kiáltotta —, minthogy beteljesüljön Filarinus jóslata!

— Ne haragudj rám — szólt szelíden Árgirus —, de én mégis virrasztani fogok még ma éjszaka. Nem tehetek másképp. Hiszen nekem termi aranygyümölcsseit a csodafa.

Hiába próbálta Árgirust visszatartani a király. Alkonyattájt az ifjú kiment a kőkertbe. Reménykedve figyelte a virágok hullását és a szépséges gyümölcsök gyors érlelődését. Csak attól félt, nehogy őt is meglegyintse a bűvös szellő, mint fivéreit. Már gömbölyödtek, pompásan tündököltek az aranyalmák, amikor a királyfi halk suhanásra lett figyelmes. Fölkapta a fejét, és hat fehér hattyút látott a fára szállni. A hetedik hozzá repült, és a fejénél megpihent.

Árgirus óvatosan kinyújtotta a karját, és elkapta a hattyú lábát. A madár megrázkódott, mire társai a magasba emelkedtek, és eltűntek a királyfi szeme elől.

— Nem akarok rosszat neked! — szólalt meg a hattyú emberi hangon.

A királyfi ámulatában elengedte a hattyú lábát. A madár ismét megrázkódott, és az ifjú szeme láttára tündérré változott. Árgirus szinte megrémült a lány ragyogó szépségétől.

— Miattad ültettem apád kertjébe a fát — mosolygott rá az aranyhajú tündér. — Neked termi gyümölcseit! Ha megszeretsz, veled maradok. S hogy tudd, ki vagyok, már most elárulom: a tündérek királynője áll előtted.

Alig tudott Árgirus szóhoz jutni a boldogságtól. A lány szép volt, csodaszép. Bokájáig ért aranyhaja. Sudár-karcsú termetére hófehér ruha simult. Fejét piros színű lenge fátyol ékesítette.

— Szép vagy, vidám, kedves! — kiáltott föl Árgirus elragadtatással. — Ha szeretsz, légy a feleségem! Nélküled én már élni se kívánnék ezentúl.

A tündérlány kék szemében a boldogság könnye csillogott. Rendre elmesélte, hogyan kedvelte meg Árgirust szépségéért, okosságáért és bátorságáért. A távolból figyelte szüntelen, és mindent tudott róla. Árgirus átölelte a tündért, s együtt dicsérték most már az almafát, amiért összehozta őket.

Hajnalban kifutott az álom a király szeméből. Fölugrott ágyából és kinézett a palota ablakán. Csodák csodája! A fán csillognak-villognak az aranyalmák! Megörvendett Akléton, és feleségéhez futott a jó hírrel. De a folyosón belebotlott egy csellengő vénasszonyba.

— Szép ajándékot kapsz tőlem — szólította meg az öreg szolgát Akléton —, ha mihamarabb hírt hozol fiamról.

A vénasszonynak tetszett a megbízatás! Belopózott a kőkertbe, hogy meglesse a kis királyfit. Osonó léptei neszére sem Árgirus, sem a tündérlány nem ébredt fel. A banya közelebb lopakodott, ám a lány szépsége láttán szinte összecsapta a kezét. Arra gondolt, ha hírül vinné, hogy tündöklő tündér a királyfi kedvese, nagyotmondónak tartaná a király. Így hát valami bizonyítékot keresett. Vigyázva, nehogy felriadjanak az egymást

átölelve tartó fiatalok, lenyesett egy tincset az aranyhajból, és Akléthonhoz igyekezett vele.

— Színarany! — rezzent össze a király a hajfürt láttán. — Bizonyára tündér szerette meg a fiamat.

Eközben kiröppent az álom a szerelmesek szeméből.

— Hajamat levágták! — ugrott talpra a tündérkirálynő. — Megloptak, tönkretettek!

— Hogyan, mikor? — kesergett Árgirus. — Akárki volt, megbűnhődik! — kiáltott fel. — Mondd meg kedvesem, kire gyanakszol?

De a tündérral már nem tudott szót érteni. Egyre csak azt hajtogatta kedvese, percig se maradt volna itt, ha sejtí, mit forralnak ellene.

— Én elmegyek! — sóhajtotta. — A tündértörvény úgyse engedné meg, hogy itt éljek, apád udvarában.

— Ne menj még! — kérlelte Árgirus a gyönyörű tündért. — Vagy, ha nem maradhatsz, mondd meg legalább, hol, merre kerresselek!

— Hiába mondanám meg — könnyezett a tündérkirálynő —, országodból senki nem jöhet oda, ahol én lakom.

Ám távozóban mégiscsak mondott valamit:

— A fekete várost keresd, Árgirus! A változóhelynél megtalálsz.

A királyfi, amint kedvese elszállt, mint az álom, eszméletét vesztette bánatában. Így találtak rá a szülei.

— Jaj, gyermekem! — hajolt föléje az édesanyja.

— Fiacskám! — élesztgette az édesapja Árgirust.

A kis királyfi nehezen tért magához. Sápadt volt az arca és szomorú.

— Bántott valaki? — kérdezte a király.

— Ne kérdezz semmit, úgyse válaszolok — jutott eszébe hirtelen a keserű csalódás. — Miattad vagyok most szerencsétlen!

— Szerencsétlen? — zokogott fel a királyné.

— Igen! — támadt Akléthonra Árgirus. — Tolvajt küldtél utánam. Megloptak szerelmemet! Aranyhajából lenyesett valaki

egy fűrtöt. Emiatt hagyott el a tündér. Különben hozzám jött volna feleségül.

A szép, vigasztaló szavak nem segítettek már az ifjún. Addig emésztődött, búslakodott a királyfi, míg meg nem érlelődött benne az elhatározás: útra kel és megkeresi a tündért. Búcsút vett szüleitől, két bátyjától, és inásával együtt odahagyta a kővárat.

Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken át. Egyre csak azt kérdezte: hol, merre van a fekete város? De senki nem tudta megmondani. Egyszer csak, amint erdő borította hegyen kelt át, sziklabarlangot pillantott meg, a közelében pedig egy óriást. Megrettent Árgirus a szörnyű nagy óriás láttán, de már nem tudott visszafordulni. Az egyszemű óriás is észrevette őt. Sebaj — bátorította magát a királyfi —, úgyse kedves már az életem! Odament hát nagy merészen az óriáshoz, inásával együtt.

— Kik vagytok? — zengett föl hatalmasan az egyszemű óriás hangja.

Árgirus királyfi elmondta, hogy mi járatban vannak, és megkérdezte, merre van a fekete város.

— Sok helyet bejártam már életemben — válaszolt jóindulatúan az óriás —, de a fekete városnak híret se hallottam. Várj reggelig! Hajnalban dolgos tündérek érkeznek hozzám. Ők megfordulnak mindenütt. Hátha valamelyikük útba igazít.

Az egyszemű óriás gazdagon megvendégelte a vándorokat, és kényelmes szállással kedveskedett. Másnap reggel megjöttek a dolgos tündérek, akik rengeteg ajándékot hoztak az óriásnak. Ám az egyszemű kérdésére egyikük se tudott válaszolni. Csak a vállukat vonogatták. Épp akkor állított be egy sánta ember, s hallja, hogy a fekete várost emlegetik.

— Jaj, tudom én, hol van a fekete város! — kezdett rögtön óbégatni. — Ott sebesítették meg a bal lábamat.

— Ha így van — mondta az óriás —, kísérd oda vendégeimet.

— Nem tehetem — rémült el a sánta ember. — Sok kárt okoztam abban a városban. Farkas képében barmokat raboltam ott, dúltam-fosztogattam. Végem van, ha felismernek.

— Ne mondjam kétszer! — toppantott az óriás. — Velük mész, hogy megmutasd az utat!

Mit volt mit tennie a sánta embernek! Nagy kelletlenül elindult és úttalan utakon vezette éjjel-nappal a vándorokat. Amint kiértek mind a hárman egy magas hegycsúcsra, így szólt a sánta ember:

— Ott lenn van a fekete város, a hegy aljában. Én egy tapodtat se megyek tovább. Járj szerencsével, Árgirus!

Megköszönte az ifjú a segítséget, és inásával együtt bement a városba. Meg is állt az első háznál, hogy szállást kérjen. Az özvegyasszony szívesen fogadta, és rögtön kifaggatta: honnan jön, hová tart? S már föl is tette magában, hogy Árgirushoz adja a leányát. A királyfi semmit se gyanított, így hát megkérdezte: merre van a változóhely?

— A városon túl. Nincs is messze — felelte készségesen az özvegyasszony. — Arról nevezetes, hogy a gyönyörű kertben szokott mindennap megpihenni a tündérr királynő.

Megörvendett az ifjú, hogy ilyen közel van már kedveséhez. Alig várta, hogy kimehessen a kertbe: a hajnal is ébren találta. Honnan tudhatta volna, hogy éjnek idején gonosz cselet szőtt ellene az özvegyasszony? Az inasnak megmutatta egy függöny mögül a leányát, s azt mondta:

— A feleséged lehetne!

Az inas csinosnak találta a lányt, még csinosabbnak a házat, s a beígért hozományt. Ezért így felelt:

— Almodni se mernék ilyen nagy szerencsét!

— Tied a lányom — nyájaskodott az özvegyasszony —, ha megteszed azt, amire kérlek.

— Bármire kész vagyok! — felelte az inas.

— Vedd akkor magadhoz ezt a tömlőt meg a kenőcsöt. Amikor bementek a kertbe, és a királyfi lepihen, fújj rá a tömlőcskével. Meglásd, azonnal elalszik. Ha a tündér elhagyja a kertet, szemhéját kend be a kenőccsel, s rögtön magához tér a gazdád. Annyiszor tégy így, fiam, ahányszor Árgirus a tündérre vár. Ha szót fogadsz, hozzád adom a lányomat.

Az inas elrejtette a varázsszereket, és a királyfival együtt kora reggel a változóhely felé igyekezett. Amint a vándorok meglátták a kertet, lábuk földbe gyökerezett a csodálkozástól. Árgirus azt gondolta: az otthoni kőkert is szép, de ehhez foghatót elképzelni se lehet. A kertet zöldellő borostyán folyta körül. Ciprus, puszpáng és narancsfa termett benne. Liliom és balzsam illata járta át a levegőt. A magas cédrusfák mély árnyékot vetettek. Széles medrű csendes folyó hullámszórt a kerten át. Színe olyan volt, mint az olvasztott aranyé. A zöld pázsit közepén forrás tört fel a mélyből. A tisztáson túl lenge fátylas ágy fehérlett. Árgirus rögtön a fekvőhelyre hanyatlott, és a tündérről kezdett álmodozni.

Az inas óvatos, puha léptekkel a királyfi mögé lopakodott, és a tömlőből álmat bocsátott rá. Alig nehezedett el az ifjú szempillája, amikor a tündérkirálynő, hat társával együtt megérkezett. Aranyhaja bokáját érintette. Lenge piros fátyla a zöld pázsitot simogatta. Hófehér ruhája meg-meglíbbent az enyhe szélben. Karcsú lábfeje olyan sima volt, mint a hattyú tolla.

A tündérlány az ágyra nézett, és örömeiben felsikoltott.

— Árgirus! — borult a királyfira forró öleléssel.

De hiába szölongatta kedvesét, hiába simogatta. Mély álmot nyugozta Árgirust.

— Mondd meg gazdádnek, ha felébred, hogy itt jártam — hagyta meg a tündér az inasnak. — Még kétszer eljövök. Ha nem beszélhetek veled, soha többé nem találkozhatunk.

A tündérkirálynő és hat társa gyorsan távozott. Akkor az inas bekente bűvös kenőccsel az Árgirus szemhéját. Az ifjú azonnal felébredt.

— Itt járt szép kedvesed — mondta az inas. — De hiába szölongatott, hiába kérelt, te tovább aludtál. Azt mondta, még kétszer eljön. Ha nem beszélhet veled, soha többé nem találkozhattok.

Búsult Árgirus, hogyne búsult volna. Csak az vigasztalta, hogy másnap újra itt lesz a tündér. Elmúlt az éj, el a reggel.

Lassan már dél felé járt az idő. Elbágyadt a királyfi a nagy melegtől, s ledőlt az ágyra. Az inas épp erre számított. Elsétált mögötte, és tömlőjéből álmodást fújt rá. Megint elaludt a királyfi, holott a tündérlány messziről szólongatta már, széleseben repült hozzá, hogy átölelje. Sírva szólongatta, s lehelt arcára, szemére csókot. Mindhiába. Az ifjú, aki rezzenéstelen arccal feküdt, gonosz varázs nyugozta le.

— Látom, most is veszedelmes álom kerítette hatalmába — sóhajtott a tündér. — Mondd meg Árgirusnak — fordult az inashoz —, csak egyszer jöhetek még. Ha akkor se beszélhetek veled, elválnék egymástól örökre.

Amint elsuhant a tündérr királynő, hat társával együtt, az inas bűvös kenőcsével felébresztette a királyfit.

— Megint itt járt szép kedvesed — újságolta. — De te ki se nyitottad a szemedet. Meghagyta, mondjam meg: még egyszer eljön, de ha akkor se beszélhet veled, örökre elváltak egymástól.

Árgirus azt se tudta, hová legyen bánatában. Ha megint elnyomja az álom, kárba vész minden fáradsága és reménye. Izgatottan járkált a kertben föl-alá. Szemernyit se aludt azon az éjszakán. Reggel éberén virrasztott. Amint közelgett a délidő, a perzselő meleg ellenére se feküdt le. Ám a ravasz inas, amint elhaladt a királyfi mellett, tömlőjéből harmadszor is álmodást fújt a gazdájára. Az ifjú a fűre hanyatlott s mély álomba merült. A tündérr királynő villámgyorsan repült hozzá, de megint elkésett. Könnyes szívvel nézte mélyen alvó kedvesét.

— Lemondtál miattam apádról, anyádról — zokogta —, lemondtál gazdag országodról. Bolyongtál, szenvedtél eleget. Kiálltad a próbát. Mégse lehetünk egymásé, édesem, hiszen az álom tőlem örökre elrabolt.

Megsimogatta a tündér a királyfi arcát, ajkára csókot lehelt és fülébe így suttozta:

— Ó, ha hallanád szavam! Még minden jóra fordulna, egyetlenem!

De a királyfi mélyen aludt tovább.

— Mondd meg szerelmes rózsámnak, ifjú Árgirusnak — fordult az inához a tündérkirálynő —, hogy többé nem szabad idejönnöm. Mondd meg az én virágomnak, holtig kísér a bánat. S add át utolsó üzenetemet is: ne keressen többé, úgyse találna rám!

Elindult a tündér, de fájó szívvel vissza-visszanézett.

— Tudom, őt is bántja, hogy nem láthat — mondta az inasnak. — De bosszút állhat árulóján.

— Hogyan? — kérdezte az álnok inas.

— A kisebbik szegről vegye le szablyáját, a nagyobbik szegre tegye a kardját. Mert, ha eddig oda tette volna, most egyikünk se keseregne.

Hat társával a tündérkirálynő elsuhant. Az inas pedig bekente a bűvös szerrel a királyfi szemhéját.

— Itt járt? — ült föl Árgirus.

— Itt bizony — bólíntott az inas.

A királyfit előntötte a düh.

— Miért nem költöttél fel? — ragadta vállon az inast.

— Költögettelek! Ajaj, de még mennyire! Csak a tündér a megmondhatója. De ki tehet arról, hogy olyan mélyen alszol?

— Megérdemlem a halált — nézett maga elé komor arccal a királyfi. — Háromszor keresett, egyszer se talált meg.

— Azt mondta — fontoskodott az inas —, jobb neked hazatérned apád országába, mert őt hiába keresnéd ezentúl. Utoljára azt üzente, hogy a kisebbik szegről vedd le szablyádat, s függeszd a nagyobbikra, ha meg akarod bosszulni ezt a gonoszságot. Mert, ha eddig is oda tetted volna, most egyikőtök se búsulna.

Gondolkodóba ejtette a királyfit a rejtélyes üzenet. És hirtelen észbe kapott. A tündérlány arra céloz, hogy inasa volt az áruló. Kardot rántott a királyfi, és a szolgájára támadt:

— Te árultál el! Te fosztottál meg a boldogságtól!

A legény rémületében mindent bevallott Árgirusnak.

— Hát nem volt rád gondom? — háborgott az ifjú. — Azt hitted, csak a bujdosásban lettél volna társam? Megosztottam volna veled minden javamat, ha nem fordulsz ellenem.

— Irgalom! Kegyelem! — esdekelt az inas.

De hiába vágott már siralmas képet. A felbőszült királyfi kardjával oltotta ki az áruló szolga életét. Egyedül futott ki a kertből, s átkozódva bolyongott tovább.

Addig ment, mendegélt, míg sose látott meredek kősziklák közé nem jutott. A sok keserűség már úgy ránehezült, hogy jártányi ereje se maradt. Nagy bújában-bánatában szívéhez illesztette a kard hegyét. Jobb lesz mindenkinek, gondolta, ha a kardjába dől. Ám ekkor énekszó ütötte meg a fülét. Egy sugárzó szépségű lány tűnt fel a sziklacsúcson.

— Deli ifjú! — szólt hozzá zengő hangján. — Meg ne öld magad! Tudd meg, sorsod jóra fordul.

Árgirus azt hitte, káprázat játszik vele, és megint szívéhez illesztette a kardját. De iszonyú üvöltés dermesztette meg, hogy mozdulni se tudott. Vad oroslánok tépik egymást? A hangorkán a barlangból süvített ki. A sziklaüreg felé tartott az ifjú. Ha már úgylis halnia kell, az se baj, ha vadállat szaggatja szét.

A barlang félhomályában három ördögfiókát talált. Azok ordítottak, üvöltöttek s tépték egymást veszett dühvel.

— Mi történik itt? — szólt rájuk Árgirus.

Az ördögfiókák elengedték egymást, és panaszkodni kezdtek a királyfinak.

— Testvérek vagyunk — hebegték-habogták. — Apánktól ostort, palástot és bocskort örököltünk. De nem tudunk meg egyezni. Mert a három holmi csak együtt repít föl a levegőbe.

— A levegőbe? — kételkedett az ifjú.

— Aki fölveszi a bocskort meg a palástot — magyarázták egymást túlharsogva —, és háromszor magára sújt az ostorral, majd azt mondja: „Hipp-hopp, ott legyek, ahol akarok!”, a kívánt helyen terem. A legnagyobb baj mégis az, hogy középső testvérünk akkor szállíthat le a magasból, amikor csak kedve tartja.

Árgirus figyelmesen végighallgatta a civakodókat, majd azt tanácsolta, hogy verekedés, marakodás helyett inkább fussanak versenyt az örökségükért. Tetszett az ördögfiúknak az okos beszéd, és megegyeztek, hogy háromfelé szaladnak a másik hegyig, s onnan vissza. Az nyeri el a bűvös tárgyakat, aki elsőként érkezik meg. De amíg az ördögfiókák versenyt futottak, Árgirus fölvette a bocskort, vállára kapta a palástot, majd háromszor magára sújtott az ostorral.

— Hipp-hopp — kiáltott nagyot —, ott legyek, ahol akarok!

Nyílként repült a királyfi hegyek-völgyek fölött. Jó utat tett már meg a levegőben, amikor az ördögcsemeték a versenyfutásból visszatértek. A középső testvér rögtön rájött, hogy a királyfi túljárt az eszükön, ezért varázsigét mormolt, és leszállította Árgirust a magasból.

Az ifjú kopár hegyháton kötött ki. Nem volt körülötte semmi, csak sziklabérc. Éhét-szomjúságát patakvízzel enyhítette. Így barangolt tovább, s kapaszkodott fel a hegycsúcsra. Ott büszke várat pillantott meg. Gondolta, legalább lesz, ahol meghúzza magát éjszakára.

Amint a vár felé haladt, egy lánnyal találkozott. A lány felsikoltott, és berohant előle a várba. A tündérkirálynőhöz szaladt jelenteni, hogy Árgirus közeledik. A tündér azt hitte, csúfot űz belőle a lány, és arcul csapta szolgálóját. De már jött a második lány is a jó hírrrel. A tündérkirálynő ezt is felpofozta. A harmadiknak se hitt, s azt is felképelte. De azért furdalni kezdte a kíváncsiság és kísétált a várból.

A szemének se akart hinni. Árgirus az, aki feléje tart, senki más! Örömeben kitérta karját, és átölelte kedvesét. Várába vitte, és rendre megmutatta neki szépséges birodalmát: fényes palotáit és pompás kertjeit.

Így hozta össze az aranyalmákat termő csodafa Árgirus királyfit és a tündérkirálynőt. Boldogság várt mindkettőjükre, szívbeli öröm és nem múló ifjúság.

Kozma Mária

(1948 —)

Marcika-mesék

CSIPERKE ÉS PETTYES GALÓCA

Csutak úr mióta világ a világ, az erdőszélen állt kereken-vastagon, gyökérlábaival a földbe kapaszkodva. Csupasz volt Csutak úr sokáig, de aztán megengedte a pihe-puha Moha asszonyoságnak, hogy családjával rátelepedjen. Azóta nem volt magányos, megbeszélték az erdő ügyes-bajos dolgait, s amikor Moha asszonyoság az ölében szebbnél szebb fehér pettyes piros gombákat dédelgetett, Csutak úr büszkén azt gondolta, ő a leg-szebben felékesített lakója az erdőnek. Csak akkor döbönt meg, amikor Marcika arra járt és így szólt:

— Ezek a pettyes galócák szépek, de nem ehetők.

Csutak úr mindeddig nem nagyon foglalkozott ezzel, mert neki eszébe sem jutott gombát enni. Egy napon azonban más-féle gomba bújt Moha asszonyoság tenyerébe. Csutak úr olyan jelentéktelennek, csúnyácskának látta a sötétbarna aljú, fehér tetejű kalapot, hogy tulajdonosával szóba sem akart állni, csak akkor csodálkozott el, amikor Marcika örvendezve megsimogatta és így üdvözölte:

— Szervusz, Csiperke, nagyon szeretlek téged, úgy szeretlek, hazaviszlek, mind megeszlek, hamm.

És Marcika azután is sokszor eljött, már messziről kiabált:

— Hol vagy, Csiperke? Nagyon szeretlek téged, úgy szeretlek, hazaviszlek, mind megeszlek, hamm.

Pettyes Galóca nagyon irigyelte Csiperkét, azt szerette volna, ha Marcika neki örvendezik, de mindhiába illegette magát, valahányszor Marcika arra járt, a pettyes kalapja rögtön elárulta. Marcika sohasem kereste őt, de ha meglátta, néha megszólította:

— Szép vagy, szép vagy,
kár, hogy mérges,
a kalapod, mint a lépes-
méz csalogat,
de Marcika úgylis itthagya.

Pettyes Galóca mindent megpróbált, hogy hasonlítson Csiperkére. Süttette magát a nappal, mosatta magát az esővel, igaz, hogy piros színe sárgásra fakult, de a pettyei mindig elárulták. Pettyes Galóca tehát bosszút forralt. Addig-addig töprengett, míg eszébe jutott névrokona, Fehér Galóca, aki első pillantásra megtévesztésig hasonlított Csiperkére. De csak első pillantásra! Mert igaz, hogy ő is fehér kalapot viselt, de a kalap alját semmiképpen nem tudta barnára festeni. Hófehér volt az és nem szép barna, mint Csiperkéé. A lábán pedig hatalmas bocskort hordott. Azt jól elrejtette a földben. Csak kuncogott, amikor figyelmetlen sétálók, tudatlan gombagyűjtők összetévesztették Csiperkével és hazavitték:

— Úgy kell nektek! Ha én kellek!

Fehér Galóca annyira gonosz és veszélyes volt, hogy akik őt ismerték, Gyilkos Galócának hívták.

Pettyes Galócának ez az álnok, alattomos rokona jutott eszébe, meghívta őt vendégségbe. Az esőkérő madárral üzent, mert vele minden gomba jóban volt.

FEHÉR GALÓCA VENDÉGSÉGBE JÖN

Fehér Galóca még aznap megkapta rokonának, Pettyes Galócának az üzenetét. Jött volna örömmel, hogyne jött volna, hiszen nagyon szeretett vendégségbe járni, de nem nagyon volt barátja. Néha közeli rokonával, a hozzá hasonlóan gonosz szándékú Párducgalóccával tereferélt: azon töprengtek, hogyan lehetne a gombáskönyvekből kiirtani nevük mellől a nagy fekete keresztet, vagy más könyvekben a halálfejet... — a csontarcot, ahogyan Marcika nevezte ezt a képet —, hogy még több gyanútlan gombászó gyereket becsapjanak. Fehér Galóca sokszor hívatlanul is megérkezett ide-oda, a gombák társaságába, és nem akarta észrevenni, hogy borzadva elhúzódnak tőle. Hogyne ment volna most, amikor hívták! De nem volt sem autója, sem szárnya. Észrevette azonban, hogy Szél anyó éppen dühösen kergeti a kakasát. Szél anyó azért haragudott meg a kakasára, mert azt hallotta Marcikától, hogy Marcika kakastejet ivott reggelire, az ő kakasa pedig semmiképpen nem akart neki kakastejet adni. Fogta hát a seprűt, hogy elnáspágorolja az engedetlen kiskakast. Ám a kakas akkor sem gondolt a tejadásra, amolyan valódi szélkakas volt, nem is az udvaron élt a tyúkokkal, hanem magányosan fenn, a háztetőn, nem is értette, Szél anyónak mi jutott eszébe ezzel a kakastejjel, hiszen ilyen eddig soha nem kért tőle. Gondolta, ha már így forgatja, kergeti, nyirkogatja őt Szél anyó, hát ő világgá megy. Volt egy kicsi kígyócskája, azt a nyakára tekerte és elindult világgá. Pontosabban elrepült, de Szél anyó mindenütt a nyomában volt a seprűvel.

- Hú, hú — riogatta.
- Szi — sziszegett a kígyó.
- Zu — zúgtak a fák levelei.
- Su — susogtak a füvek.

— Zi — zizegtek a kórók.

Volt nagy hangzavar, hajlongás az erdőben! Fehér Galóca gyorsan felkapaszzkodott a seprűre, gondolta, amíg tart a Szél anyó dühe, addig éppen odaér a rokonához.

Csutak úr nem hajlongott, nem nyöszörgött Szél anyó seprűje alatt, a mellette magasodó hatalmas hangyavárat figyelte: micsoda sürgés-forgás volt ott.

— Mindig így van eső előtt — gondolta Csutak úr —, a hangyák minden kaput, ablakot becsuknak, nincs az a sűrű eső, ami behatolna a várukba.

— Klííí, klííí — énekelt az esőkérő madár.

— Énekelj csak, lelkecském, énekelj — mondta Csutak úr —, kérjed az esőt. Nekem is jólesne, jólesne, ha az eső jól esne.

Csutak úr szilárdan állt a posztján, Szél anyó meg nem cibálhatta, kígyócska sziszegése meg nem rémisztette. Csak magában esdekelt esőcskének szívszorongva: ha esőcske cseppjei bebújhatnának hámló kérge alá, talán fölébresztik az alvó csírákat és ő újra megifjodik, ágak ágaskodnak majd a nap felé, zöld leveleket hajtanak.

— Csudaszép lenne — sóhajtott —, de ha ez mégsem lehetséges, legalább megitatják a szomjas Moha asszonyságot, aki minél többet iszik, annál pihepuhább.

Ki tudja, ki mire gondolt?! Csak azt tudjuk, hogy Szél anyó nyomában nemsokára jött a hosszú szálú eső.

Fehér Galóca, hopp, egy esőcseppel máris megérkezett a rokonához, Pettyes Galócahoz.

Az az igazság, hogy Pettyes Galócán kívül senki sem örvendett az érkezésének. Csak Csiperke mondta szelíden csodálkozva:

— Jaj, hogy hasonlítasz rám! Talán rokonok vagyunk? Mi lesz, ha Marcika összetéveszt bennünket?

— Pontosan ezt akarjuk — kacagott gonoszul a két Galóca.

Csutak úr kéregkönnyeket sírt ijedtében, Moha asszonyság szinte elsárgult tehetetlen bánatában. Tanakodtak, hogy mit tehetnének, hogyan figyelmeztessék Marcikát.

A nagy eső után kisütött a nap, jött Marcika, persze, hogy Csiperkét kereste:

— Hol vagy, Csiperke? Nagyon szeretlek téged, úgy szeretlek, hazaviszlek, mind megeszlek, hamm.

Megpillantotta Gyilkos Galócát, egy szemvillanásnyi ideig azt hitte, hogy Csiperke várja őt, de aztán rögtön rájött a csalásra. Megnézte az alul-felül hófehér kalapot, a cipője orrával megbillentette az álnok, szemfényvesztő gomba lábát, s hát fordul is ki a földből a nagy, tömzsi bocskor. És Marcika azt mondta neki:

— Hiába fehér kalapod,
És csiperkés az alakod,
Nem vagy te ehető gomba,
Nem kerülsz a lábósomba.

VARJÚFI A HANGYAVÁRBAN

Varjúfi repülőóvodába járt, de aznap megunta a levegőben való bukdácsolást, a sok jobbra szállj, balra szállj utasítást, mert sehogyan sem tudta megjegyezni, merre van a jobb felé és merre van a balra. Gondolta, könnyebb lesz a földön tipegni-topogni, meg azt a nagy hangyavárat is szerette volna közelebről szemügyre venni, amit fentről látott. Leszállt hát a hangyavár mellé. Ott tipegett-topogott és unatkozott, nézte a vár hangyaszorgalmú lakóit, ahogyan jönnek-mennek. Egyszer csak elkezdett mondikálni nekik:

— Kár, kár, kár,
áll a vár.
Áll a váratok,
Na, csak várjatok!

Maga sem tudta, hogy mit akar, de egyre mérgesebb lett, hogy a hangyák ügyet sem vetnek rá.

— Kinek a vára ez a vár? — kérdezte nagy ravaszul Csutak urat, pedig jól tudta, hogy kié.

— Hát a hangyáké — mondta Csutak úr. — Annyit dolgoznak, sűrögnek-forognak, hogy már a nézésükben elfárad az ember.

— Miféle ember? — értetlenkedett Varjúfi.

— Hát a Csutakember — sértődött meg Csutak úr, és hátat is fordított volna Varjúfinak, de hát a gyökerei földbe cövekelték a lábát.

— Na, majd én megmutatom nekik! Elfárasztani a Csutakembert, a Varjú-fiembert! — mondta Varjúfi. — Áll a váratok? Na, csak várjatok!

— Bántani akarod őket? — kérdezte Marcika.

— Hát persze!

— És miért akarod bántani őket? — kíváncsiskodott Marcika.

— Csak mert fárasztanak minket, engem és Csutak urat. És mert olyan kicsik, sokkal kisebbek, mint én. Náladnál is sokkal kisebbek. Ha akarod, te is bánthatod őket. Megböködheted a botoddal. Így, ni!

Ezzel Varjúfi gögösen közelebb sétált, majd az egyik szárnyával (nem tudta, hogy a jobb, vagy a bal szárnya ez) belecsapott a hangyavár kellős közepébe. Jajongott a sok hangya, de olyan iciri-picirik voltak, hogy a hangjukat rajtuk kívül senki sem hallotta. Sokan megsérültek a beomlott lakásokban, a felső emeletek teljesen el is tűntek. Futottak a mentő hangyák hordágyért, kiabáltak orvosért, kötözték a sebesülteket. Varjúfi büszkén nézte a művét, és már másodszor is oda akart csapni a másik szárnyával (most vajon melyikkel?), de akkor honnan, honnan nem, előtűnt a hangyák halálra szánt népe. Bátran meneteltek a számukra óriás Varjúfi felé, aztán fölkúsztak a lábán, be a tollai közé, míg elérték a bőrét és csípni kezdték. Libabőrös lett Varjúfi a sok csípéstől, hiába rázta a szárnyát, csapdo-

sott jobbra-balra, balra-jobbra, a hangyák, s velük a csipések csak szaporodtak.

— Látod, látod — mondta Csutak úr —, miért bántottad őket? Most jól megjártad. Kisebbek ugyan, mint te, de többen vannak, és a házukat védik.

Ezt azonban már alig hallotta Varjúfi, kotródott vissza a levegőbe. Amikor már biztonságban érezte magát odafenn — és a hangyákat is lerázta, az a néhány pedig, ami a tollai között maradt, nem tudott csipdesni, mert kapaszkodnia kellett, hogy a szörnyű magasból le ne essen —, Varjúfi akkor így kiabált a hangyák népének:

— Áll a hangyavár,
Áll a váratok.
Engem oda már
Sose várjatok!

MEZEI EGÉR ÉS A GYŰLÉS

Mezei Egér hazafelé poroszkált az erdei környezetvédelmi gyűlésről. Arról tanácskoztak ott, hogyan lehetne elhárítani a föld alá beszivárgó műtrágya, növényvédő szerek, mindenféle bogár- és rágcsálóelleni permetek szennyező hatását. Őt is meghívták, mint a mezei egérnép képviselőjét. Sajnos, végül is arra a szomorú következtetésre jutott, hogy a mezei egérnép senkire sem számíthat önmagán kívül, legfeljebb elköltözik egy tisztább vidékre. Persze, hogy van ilyen. Felderült a pofikája, mert eszébe jutott, hogy a múltkor egy világjáró egérrokonával találkozott, aki azt mesélte, hogy van egy mesebeli ország, Biogazdaság a neve, ahol az emberek szinte egy tányérból esznek az egerekkel, a piacon is fölírják, hogy pl. kukacos alma, egér rágta murok, s az emberek azt vásárolják, mert azon nincsenek vegyszermaradványok. Nahát!

— Mit eszünk a környezetszennyezés ellen? — kérdezte ingerülten a nagy pofájú Hörcsög a gyűlésen. — Megeszi-e mindenki a magáét?

Persze, azt akarta kérdezni, hogy mit teszünk és hogy megteszi-e mindenki a magáét, de eltévesztette, mert mindig csak az evésen járt az esze.

De Mezei Egér egyszerű, becsületes lélek lévén, azt hitte, hogy erre kell válaszolni és gyorsan szólásra emelkedett. Elmesélte, hogy ő és családja egyszer lyukásra rágott egy traktorke-reket, és közben sok gumifoszlányt le is nyeltek.

— Megettük a magunkét — mondta végezetül.

Nem hittek neki. Azt mondták, lehetetlen, hogy egy egér, sőt egy egész egércsalád is ki tudjon lyukasztani a fogával olyan vastag gumit, mint a traktoré. Még egy farkasnak, vagy egy kóbor kutyának sem sikerülne, mondták, pedig az ő fogaik akkorák, mint egy egér. Éppen, mint egy egér. Harsogóan nevettek, szörcsögtek, gúnyolódtak. Csak a jószívű Öreg Ürge szenátor — Marcika barátja — akarta mentetetni, mondván, lehet, hogy már volt egy icipici lyuk azon a gumin, s azt sikerült az egércsaládnak akkorára bővíteni, hogy... Őt is lehurrogták, sőt ürgeöntéssel is megfenyegették.

A gyűlés további idejében már nem is nagyon foglalkoztak a föld alatti környezetszennyezéssel, hanem mindenki a traktorke-réről mondta el a véleményét. A tekintélyét kövérségével és vagyonával szerző Házi Egér, akinek fogalma sem volt a föld alatti életről, egyenesen azt állította, hogy Mezei Egér hazugságaival szégyent hozott a rágcsálók egész nemzetségére. Házi Egeret sokan megéljeneztek, és ezeknek ő mind megígérte, hogy megmutatja a titkos bejáratot a házba, ahol ő is lakik, és ott mindenki annyi szalonnát, kolbászt, sajtot szerezhet, vihet, amennyit csak elbír. Öreg Ürge szenátor már nem mert szólni, hallgatott, mert Marcikától tudta, mi az az ürgeöntés: vizet öntenek az ürgegyukba, s futhat minden ürge, amerre a szeme lát, vagy amerre az ürgetanya titkos alagútjai vezetik.

Így poroszkált lassan a megszegyenített Mezei Egér hazafelé, ahelyett, hogy iszkolt volna minél gyorsabban a száraz avar és a magas fű védelmében. Csak akkor döbbsent rá, hogy a szégyennél is nagyobb veszély fenyegeti, amikor tekintete találkozott a vércsével. A vércse rakétaként zuhant feléje, de Mezei Egérnek szerencséje volt: éppen egy hatalmas műanyagpohár nyitott szája tátongott az orra előtt, villámgyorsan besurrant oda. A vércse már ott is volt fölötte, karmai azonban minduntalan lecsúsztak a pohárról, csőrével is hiába kopogtatta nagy mérgesen a pohár falát. Egy ideig még próbálkozott, de aztán feladta. Mezei Egér hallotta, hogy messzi, fönt a levegőben vijjog, várta, hogy ő kibújjon a menedékből.

— Majd, ha fagy! — gondolta Mezei Egér és összegömbölyödött, hogy aludjon egyet. Mert igen fáradtnak és kábultnak érezte magát. Persze, hogy kábult volt, hiszen mind felhörpölte a sört, amit a pohár aljában hagytak a tegnapi délutáni kirándulók.

MEZEI EGÉR BARÁTSÁGA A KŐVEL

Hogy Mezei Egér sokat aludt, vagy keveset, ki tudná megmondani, de az biztos, hogy nagy fejfájásra és zajra ébredt. Nem messze tőle Kóbor úr, a gazdátlan ír szetter ivadék ropogtatott egy fél sült csirkét.

Mezei Egér kikukkintott a nagy műanyagpohárból és csak akkor vette észre, amit az előbb, gondolataiba merülten nem is látott meg: hogy jóformán nem is lehet a vidékre ráismerni. Igaz, hogy ő még tegnap reggel elment arra a gyűlésre, na, de egy nap alatt megváltozhat ennyire a táj? Nagy hirtelen még Csutak urat sem találta, pedig Csutak úr volt a legbiztosabb tájékoztatósi pont, mert őt aztán egykönnyen nem lehetett elmozdítani a helyéről.

— Legfeljebb egy traktorral — gondolta, de a traktorról eszébe jutott a gyűlés és ismét elszomorodott. — Azért csak megkeresem Csutak urat — szánta el magát, és szimatolni kezdett. A gomba és erdei eper együttes illatát kereste, de semmit sem érzett. Kóbor úrtól nem félt most, tudta, hogy az érte nem hagyja ott a jó, fűszeres sült csirkét, arrafelé tapogatózott, ahol Csutak urat sejtette. De micsoda világ volt körülötte: konzervdobozok, műanyag poharak és palackok, dobozok, újságok, papírfecnik, s aztán a legborzasztóbb a fényes és rághatatlan, éghetetlen csomagoló alufólia, ami irtózáttal töltötte el az erdőmező lakóit, mert nemzedékek sora vallotta, hogy sem földön, sem föld alatt el nem enyészik, örök életű borzalom. Minden erdőlakó ismerte azt az esetet, amikor egy elszánt, kísérletező kedvű tudós vakond megevett egy ilyen gombócba gyúrt valamit, aztán hosszú idő múlva elpusztult és amikor Kóbor úr felboncolta, az a gombóc még mindig ott volt a gyomrában. Ki tudja, igaz, vagy sem, de a gyerekeit minden erdőlakó ezzel a történettel ijesztgette, hogy meg ne egyék még véletlenül sem, még akkor sem, ha ízletes húscsapatokra lelnek benne..

Mezei Egér végre megtalálta Csutak urat, nem csoda, hogy eddig nem látta, hiszen egy nagy, harmattól súlyos gyapjúszevter borította. Mezei Egér megkóstolta, jó gyapjúíze volt. — Ez biztosan abból a Bio... nem tudom, milyen országból származik — gondolta.

— Majd eljövök a családommal és lerágjuk rólad — vigasztalta Mezei Egér az elszontyolodott Csutak urat és cincogva táncra perdült:

— Szvetter! Szvetter! Finom étel.

Felhörpöltem már a söröm,
de a szvetter nagyobb öröm.

— Hogy én finom étel vagyok?! — közeledett morogva Kóbor úr. — Mindjárt bekaplak, majd meglátjuk, ki a finom étel!

Csutak úr gyorsan közbeszólt, hogy megmagyarázza a félreértést:

— Ne bántsa ezt a kisegetret, tisztelt Kóbor úr — nem szettert mondott, hanem szvettert. Mi mind ismerjük az ön nemes és nagyra becsült származását, a világeért meg nem sértenénk azzal, hogy ennivalónak nézzük. Inkább beszéljünk a nagy bánatomról, hogy sem én nem látok a szvetter miatt, sem engem nem látnak, pedig ez utóbbi nagyon fontos, mert ha erre jár Marcika, és nem talál engem, talán még el is tévedhet. És mások is eltévedhetnek — kesergett Csutak úr. — Keressétek meg a piros háromszöget rajtam! Tudjátok meg, hogy az egy turistajelzés, aszerint tájékozódnak a turista emberek, és jaj nekik, ha én nem mutatom az utat. De ők, akik ilyen jelek után járnak az erdőben, sohasem hagynák itt azt a fényes valamit, amibe a sült csirkét csomagolták. Vigyázzon Kóbor úr is, ne hogy lenyelje a nagy étvágyában!

Mezei Egér és Kóbor úr nagy egyetértésben leráncigálták a gyapjuszvettert Csutak úrról. Meg is találták a piros háromszöget a derekán.

Mezei Egér továbbment. És akkor vette észre, hogy máshol is vannak ilyen jelek a fák törzsére, sőt egy nagy kőre is festve: néhol háromszög, máshol kör, vagy függőleges és vízszintes csík.

— Nahát — gondolta Mezei Egér —, hogy én ezt eddig észre sem vettem! Erről biztosan fogalma sincs a pökhendi Házi Egérnek — gyorsan körülnézett, hogy nem fenyegeti-e valami váratlan veszedelem, s miután meggyőződött, hogy sem vércse, sem más ellenség nincs a láthatáron, fölszaladt a nagy kőre, mert észrevette, hogy a háromszögnek szinte fele nem látszik. Valami giz-gaz takarta el, amit Szélanó seprűje hordott oda. Mezei Egér kiszabadította alóla a piros háromszöget. — Csak azért, hogy Marcika ne tévedjen el, hogyha erre jár — mondta Kőnek.

Kő akkor kicsit nehézkesen, mert ritkán szokott beszélni, így szólt Mezei Egérhez:

— Khm... khm... én is szeretem Marcikát... khm... na, nem is fontos, hogy miért... Csak azt akarom neked mondani, hogy van alattam egy jó, meleg, egérlakásnak megfelelő hely. Khm... khm... hallottam a gyűlésről... na, nem fontos, hogy kitől... költözz ide a családdal, itt nincs műtrágya, rágcsálóirtó és ilyesmi... Cserébe csak azt kérem tőled, hogy mindig letisztogasd a háromszögemet... khm... khm... nem ismétlem, hogy miért.

HOL ALSZIK A TŰZ?

— Mi ez az? — kérdezte Marcika, miközben kiszabadította Margarétát egy üszkös faág alól.

Csak a Mindentudó a megmondhatója, hogy Margaréta hogyan vészelt át a tegnapi délutánt. Talán az volt a szerencséje, hogy rátettek egy tányérra, amibe a megsült hússzeleteket rakosgatták, így maradt épen, nem égett meg, mint arrébb annyi testvérkéje.

— Úgy kérdezik, hogy mi ez — trillázott tudálékosan Fenyőcinke.

— Mi ez? — ismételte Marcika, majd a sok egymáson heverő, megszenesedett faágra mutatott: Mi ez az?

Fenyőcinke sértődötten elrepült, nem méltatta válaszra. Csutak úr nekiveselkedett a feleletnek:

— Ez a tűzhely.

— De itt nincs is tűz.

— Persze, hogy nincs — kínlódott a magyarázattal Csutak úr —, persze, hogy nincs, mert csak volt. Ez a tűz helye.

— És hol van most a tűz? — érdeklődött komolyan Marcika, de aztán nem várta meg a választ, ide-oda futkosott a tisztáson: — Hívjuk vissza a tüzet a helyére — mondta.

— Jaj, ne hívjuk — riadozott Csipkebokor, akit alaposan megperzseltek tegnap a lángok. — Látod, elégett két ágam. Miért akarod visszahívni a tüzet?

— Mert csak úgy tudjuk megszidni, ha itt van. És mondjuk meg neki, hogy kérjen bocsánatot tőled, és csinálja vissza a virágokat. Itt van ez a... ez a... teát főznek belőle virág, tőle is kérjen bocsánatot.

— Tudod, hogy hívják ezt a teát főznek belőle virágot?

— Elfelejtettem — hajtotta le a fejét bánatosan Marcika.

— Én megmondom neked — bölcsködött Csutak úr. — Ő a cicuka farka.

— Jaj, te tuskó! — szólt közbe Moha asszonyság. — Nem a cicuka farka, hanem cickafark.

— Nem mindegy? — mérgelődött Csutak úr, hogy így kijavították. — Biztosan ugyanazt jelenti, s az enyém még szebb is a tiédnél, mert hosszabb.

— Miért van ennyi sok helye a tűznek? — futkosott közben Marcika egyik tűzhelytől a másikig, és próbálta megszámolni az ujjain, hogy hány van: — Egy, Marci arra megy... Gyere vissza, tűz, csináld vissza, amit elrontottál.

Bizony volt ott legalább öt üszkös, fekete, kormos kör, Marcika mindegyiket meglátogatta, körbejárta:

— Kettő, csipkebokorvessző... Gyere vissza, tűz, csináld vissza, amit elrontottál.

— Jaj, ne is emlegesd — jajdult fel Csipkebokor —, a két legeslegszebb ágam volt. De mit is siránkozom, én legalább megmaradtam, de tudod, hányan odavesztek a tegnap délután? Ki elégett a tűzhelyen, kit letapostak: ott arra — mutatott az egyik tűzhelyre — élt egy vadszegfű család, mind elpusztultak a lángokban, aztán emitt lózsálya, tátogtató, vadárvácska, szurokfű, cickafark, orbáncfű, margaréta, harangvirág, kakukkfű, amott egy gyönyörű kosbor.

— Három, te leszel a párom... Gyere vissza, tűz, csináld vissza, amit elrontottál.

— Négy, elrepült a légy... Gyere vissza, tűz, csináld vissza, amit elrontottál.

— Öt, megsárgult a tök... Gyere vissza, tűz, csináld vissza, amit elrontottál.

Kifulladásra megállt. Igen, annyi tűzhely volt, ahány ujja az egyik kezén.

— Miért van ennyi sok? — kérdezte.

— Mert mindenki saját tüzet akart magának — magyarázta szomorúan Csutak úr. — Még versenyeztek is egymással, hogy ki tud nagyobb tüzet rakni.

— Hívjuk vissza a tüzet, és mondjuk meg neki, hogy sok volt belőle. Én elmegyek és megkeresem. Hol van most a tűz?

— Elaludt.

— Hol alszik a tűz?

— A parázsban.

— Hol van a parázs?

— Ő is elaludt.

— Hol alszik a parázs? — kérdezte Marcika és már nagyon türelmetlen volt.

— A parázs a hamuban alszik — mondta Csutak úr.

— Hol van a hamu?

— Hát ott, a tűzhelyen, a lábadnál.

Marcika vette a botját és jól megverte a hamut:

— Add vissza a tüzet, hogy a tűz csinálja vissza, amit elrontott.

A hamu azonban nem adta vissza a tüzet, nagy szürke pernyemadarakká változott, és szerteszét szállt.

És akkor Marcika megértette, hogy hiába kéri, parancsolja, hiába üti-veri botjával a hamut, a hamu nem adja vissza a parázst, az elaludt parázs a tüzet, s így a tűz sohasem adja vissza Csipkebokornak a két legszebb ágát, az erdőnek a vadszegfű családot, sem az elpusztult lózsályát, tátoztatót, vadárvácskát, szurokfüvet, cickafarkot, orbáncfüvet, margarétát, harangvirágot, kakukkfüvet, kosbort, és még ki tudja, hány füvet, virágot...

RÍM KISASSZONY

Az eső után napsugaras reggelre ébredt a világ. Marcikát Szivárvány fogadta az ablakban:

— Jó reggelt, Marcika.

Mindenütt láthatták Szivárványt a környéken, de sokan nem akarták észrevenni, mert azt hitték, hogy Szivárvány csak Marcikával áll szóba. Szivárvány észbe kapott és gyorsan így szólt:

— Jó reggelt, világ.

Ebben aztán mindenki benne volt, és azok is jókedvre derültek, akik az előbb még duzzogva mosták a fogukat vagy morcosan ették a tejbegrízt.

A világban az erdő és az erdő összes lakója is benne volt, úgymint Csutak úr, Moha Asszonyság, Csiperkéék, Galócaék, bimbós pöfeteg, aki éppen lerázta magáról a reggeli harmatot, már nagyon várta, hogy Marcikával megismerkedjék. A világban benne volt a fenyőcinke, ami trillázva élesítette a hangját, a harkály, ami máris szorgalmasan kopogtatta a fák törzsét, a harangvirág, aminek fejecskéje még álmosan bólingatott, a kakukkfű, a margaréta, de még az üszkös, szenes faágacskák is a tűzhelyen.

— Jó reggelt, Szivárvány — mindenki köszöntette Szivárványt, de jó volt, hogy siettek vele, mert Szivárvány máris elbújt a napsugarak mögé.

Még a hallgatag Kő is így mormogott:

— Jó reggelt, Szivárvány,

Én vagyok a kőmárvány.

Rím kisasszony éppen Kő felett lebegett a levegőben, és nagyon megörvendett, hogy a szivárvány-kőmárvány ilyen szépen összesimul, összecseng, párban jár, meg is dicsérte érte Kővet, aztán dalolva tovalebeggett:

— Prózában suta az élet,
Én csak rímekben élek.

Csutak úr is dalra fakadt, mert gondolta, ha a hallgatag, komor Követ megdicsérik, hát akkor hogyan dicsérik meg őt, aki mindenkivel jóban van, beszélni is nagyon szeret, meg az élettapasztalata sem mindennapi. Így énekelt:

— Kerek ez az erdő,
Nem fér a zsebembe...

Rím kisasszony azonban dicséret helyett csak kinevette:

— Nem mintha érdekelne,
De én nem vagyok benne.
A rím bizony megbotlott,
Énekeljed azon mód:
Kerek ez az erde,
Nem fér a zsebembe.

— De így nincs értelme — felelt Csutak úr.
Rím kisasszony csak kuncogott a feje fölött.
Mi lesz ebből? Már sokan oda is gyűltek Csutak úr köré.
Még Vércse is megállt a levegőben, Rím kisasszony mellett, aki így szólt:

— Mindegy, van, vagy nincs értelme,
Erde társa bújt zsebembe.

— Akkor ezután érdének fognak nevezni bennünket? — kérdezte ijedten a kis nyírfa a mellette magasodó fenyőtől, aminek a véleményében nagyon megbízott, mert jóval idősebb volt nála.

— Hát — válaszolt megfontoltan a fenyő —, engem nem bánt, hiszen az én nevem amúgy is erdeifenyő.

— Én is erdei vagyok: erdei szamóca...

— Én meg erdei szeder...

— Én pedig erdei út...

— És én erdei csiperke...

— Hát jó — bólintott Csutak úr. — Legyen az erdő néha erde:

— Kerek ez az erde,

Ez a rím be ferde.

Téli-nyáron erdő,

Csak a rím tekergő.

Nagy Irén

(1953 —)

GOMBAMESE

Eső után két kis gomba
elbújva az erdőlombba,
szomorúan beszélget.

— Édes társam, kis barátom,
Szomorú sorsunk van, látom.
Ez bizony így nem élet!

Egész nap itt kuksolunk csak,
senki a mi bánatunkat
nem látja, és nem is érzi.

Ez a hideg, nyirkos avar
majd egészen el is takar,
bajunk ugyan ki érti?

A napfénynek hogy örülnek
ezek a nagy, lombos tölgyek,
s nekünk csak árnyék marad.

Sok levéllel tánkra kel,
s minden ágat megölel
a szél, mikor elhalad.

A hold minket meg sem lát,
csupán ezt a vén tölgyfát
simogatja és becézi.

Körül a sok fürge állat,
s a madár, ha fán dalolgat,
a kis gombát meg sem nézi!

— Gomba szomszéd, kicsi testvér,
a fejembe sehogy sem fér,
hogy lehetsz mindig szomorú?

A mi sorsunk, a gombasors
nem éppen a legrosszabb sors,
jut nekünk derű, ború.

Gomba nélkül ez a sok fa
hiába zúgna, susogna,
nem lenne igazi erdő.

Nyár idején sok kisgyerek,
piros arcú, víg és remek,
gombát szedni erre jó.

Mikor ránk pillant, mosolyog,
s barna szeme éppúgy ragyog,
mint az éj szép csillaga.

S boldogságot hoz nekünk
a mi legszebb ünnepünk:
sok kisgyerek mosolya.

TOCSOGÓ

Plitty, platty, plitty, platty,
plitty, platty, plotty:
csúf idő, csak szomorkodj!
Kis legénynek mit sem árt,
látott ezer pocsolyát.

Sáros füle,
sáros orra,
lekonyul a
sapka bojtja.
De a szeme
hogy ragyog:
Né, milyen
vitéz vagyok!

Plitty, platty, plitty, platty,
plitty, platty, plitty:
a jókedvnek híja nincs!
Nagy a táska, nagy a sár,
fiú s lány, ki benne jár,

mégis megy az
iskolába,
jár a keze,
jár a lába,
jár a szája,
de halad
ez az elszánt
kis csapat.

Plitty, platty, plitty, platty,
plitty, platty, pláttý:
eléri az iskolát.
Bár a sár már térdig ér,
vissza gyerek egy se tér.

REGGELI IMA GYERMEKEKNEK

Mikor ránk nevet a reggeli nap,
s ezer harmatcsepp issza mosolyát,
hozzád emelem szemem, Istenem,
kérlek, hallgasd meg gyermeked szavát.

E percben rád gondol sok kisgyerek,
a sok gyermek közül én egy vagyok,
fogadom, hogy ma nagyon jó leszek,
mert jót teszek, és örömet hozok.

Akarom, hogy ma Te örülj nekem,
s hogy szeresselek téged nagyon,
hogy szeretni tudjak minden embert,
virágot, fát s füvet is, akarom.

Te adod nekünk a napot, a fényt,
az öröm minden cseppjét te adod.
Neked köszönjük azt, hogy élhetünk,
s létünk határát ki Te szabod.

Mikor ránk nevet a reggeli nap,
tekints Te is le miránk, Istenünk,
maradj közöttünk, míg leáldozik,
kísérd lépteink, s fogjad a kezünk.

Mészely József

(1956 —)

MADÁR-VERSEK

Pitypalatty

Pity-palatty,
pity-palatty!
Pitymallatkor
pitypalatty,
palattyoljad
az égnek:
Napot adj!
Napot adj!

Őszapó

Nyughatatlan,
nyűhetetlen,
ág-trapézon
verhetetlen.
Ő a legjobb
kötéltáncos,
akrobata
mutatványos.

Barázdabillegető

Eke nyomán
friss barázda,
illeng rajta,

billeng rajta.
Bárcsak mindig
szántanánk,
egész évben
láthatnánk!

Vörösbe gy

Buzgó begyén
vörös petty,
neve ezért
vörösbe gy.
Lehet, tüske
karcolta,
mert vérvörös
a foltja.

Fekete rigó

Testem tolla
ében-fakó,
fütyös dalom
messze hangzó,
s talán azért
fülbemászó,
mert a hangom
fuvolázó.

Zöld küllő

Klügeti:
klű-klű-klű,
hangya kell,

nem zöld fű !
Nem kell fű,
csak hangya,
vagy annak
tojása, tojása!

Füzike

Kikeletet
ékítő,
kakuktkojást
kiköltő,
csilp-csalpoló
kis flótás,
pajkos kedvű
szép nótás!

Szajkó

Kalitkában
szajkó,
búbja
borzolódó.
Kíáltja:
Mátyás,
szűk ez a
szállás!

Barátka

Barátka,
barátka,
hamuszürke

csuháska,
kis filkó,
pirinkó,
dalos torkú
tilinkó!

Berekszó

Szól a berek Berekszón,
minden gallyon bársony trón.
Minden trónon madár ül,
arany kürtöt köszörül.

Harkály

Éjjel-nappal
kopácsolok,
vájat-várat
így ácsolok.
Odúváram
míves munka,
csőröm faragta
és fúrta!

Fogolymadár

Fogolymadár,
fogolymadár,
rejteget a
tágas határ.
Kalász hajlik
fészked fölé,

sose kerülj
kasza elé!

Fecske

A nyarunkat
cifrázó,
villás farkú
cikázó,
azt ficsergi:
Őszre jár,
gyülekezni
kéne már!

Gólya

Pózna ormán a gólya,
régi fészke lakója.
Fél lábon áll, kelepel,
tőle derűs a reggel.

Daru

Fennen kereng
a daru.
Jaj, de miért
szomorú?
Azt krúgatja,
hogy árva,
elhagyta már
a párja!

Fecskék

Ti már gyülekeztek,
repülni messzire,
pedig alig köszönt be
szeptember eleje.

Még harmatgyöngyös a fű,
még cirpel a tücsökhegedű,
de ti már útra készen
búcsúzkodtok serényen.

S szálltok délre, messzire,
szinte a világ végire,
de visszatértek, tudom, nem soká,
fészket csókolni ereszünk alá.

A SZEGÉNY EMBER HÚSVÉTJA

Hol volt, hol nem, valahol,
hol még az álom országol,
élt egyszer egy szegény ember,
kinek korán csöngött a vekker,
hogy hajnaltól napnyugtáig,
jaj, látástól vakulásig
dolgozzon a nagygazdánál,
kis falujuk nagy uránál.
Igyekezett, nem volt tunya,
keze alatt égett a munka,
mégis, mégis nélkülözött,
a családja sokat éhezett,
mint a templom egere,

kinek bőven jut Isten hidege,
de szűken az ostya-morzsa,
ami az éhét csillapítsa.

Épp közelgett húsvét ünnepe,
és, hogy kalácsot süthessen a neje,
a nagygazdához elsietett
kérni egy kis búzalisztet.
De az nemhogy adott volna,
elkergette ripakodva.

Felejteti a szégyent, a haragot,
fából egy kalácsot faragott,
és bánatában a felesége
becsúsztotta a kemencébe,
ahol kisült ropogósra,
mosolygósan szép pirosra.
Húsvét reggel azt vitték hát,
meg a néhány hímes tojást
a templomba megszentelni,
bőségükért áldást kérni.

A nagygazdáék is katolikusak voltak,
az ételszentelésen ők is ott toporogtak,
kalácsuk úgy mosolygott, mint a nap,
amit véletlenül a szegényével összecserélt a pap!

És amikor végre hazaértek,
a húsvéti lakomához készülődtek,
a kalácsukat a kés nem vágta,
mert az fából volt kifaragva,
csak reszelte, fűrészelte,
de nem szelte szeletekre!
Sipította is a nagygazda felesége
hüledezve és szörnyülködve:

„Azért meredt a kalácsunk fává,
mert kend a szegénytől a lisztet sajnálál”
Úgy megpuhult erre a nagygazda szíve,
hogy zsáknyi lisztjüket a szegényhez vitte,
sőt, megtoldotta félelme ajándékát,
a liszt mellé tett még füstölt kolbászt, sonkát...

Ugye, így is van ez rendjén?!
Legalább ünnepkor ne éhezzen szegény,
mert Isten a szegényt is szereti,
betevő falatját így-úgy, de kirendeli!

Baricz Lajos

(1958 —)

KARÁCSONYI VÁRAKOZÁS

Múlóban van az éjszaka,
a hajnal már közel;
retteghet most a rossz hada:
maga az Úr jön el.

Ő kezdet óta létezik,
túl téren és időn...
Most Megváltóként érkezik,
bűnösön és hívőn

számon kéri a tetteit,
mint irgalmas bíró;
büntetést kap, ki rosszul élt,
és üdvözül, ki jó.

Vajon én akkor hol leszek,
távol avagy közel,
ha ítéletre hív az Úr,
vagy ítélni jön el?

Ha életemre ráragyog
az Isten küldte Fény —
a bíró elé állhatok
az élet reggelén.

A KUTYA HÓDOLATA

Hazatértek a pásztorok
és velük a nyájak,
csend szállta meg s égi béke
a kis barlang-házat.

Csak egy kicsi fehér kutya
maradt tőlük hátra,
ébred vigyáz a családra
és a kicsi házra.

Ott sétál a Gyermek körül,
vakkant örömében;
hűségnek és szeretetnek
lángja ég szemében.

Gondol egyet, el-elsétál
József- s Máriához,
majd nyugodtan visszafekszik
az Isten Fiához.

Megcsóválja kicsi farkát,
a sötétbe kémlel:
pirkad-e a fényes hajnal,
múlik-e az éjjel.

László László

(1958 —)

Történeti mondák

HUNOR ÉS MAGYAR

(A hunok és a magyarok eredete. A csodaszarvas.)

Hajdanán élt egy hatalmas uralkodó, akinek Ménrót volt a neve. Az ő királysága keleten volt, Perzsia és Szkítia határán. Ménrót feleségét Enéhnek hívták. Két fiuk született, az egyiket Hunornak, a másikat Magyarnak nevezték.

Ménrót fiai bátor harcosokká és kiváló vadászokká váltak. Naphosszat lovon űzték a vadakat, és a legszebb példányokból ejtettek el annyit, amennyit eleséggént maguk és embereik elfogyasztottak.

Egyik vadászatukon megpillantottak egy csodaszép szarvas-űnőt. Azonnal űzni is kezdték, de a szarvas igen fürge volt. Estére eltűnt a szarvas, de reggel ismét megkerült és tovább folytatódott az üldözése. Hosszas hajsza után a csodaszarvas egy mocsarak által körbevett, és állatok legeltetésére igen alkalmas területre vezette Hunort és Magyart, majd végleg eltűnt a szemük elől. Jól megjegyezték a fiúk a helyet, majd hazatértek és engedélyt kértek apjuktól, hogy embereikkel és barmaikkal az új helyen megtelepedjenek.

Egy darabig ezen a mocsaraktól védett helyen élt a két ifjú, derék vitézeik körében. Ám egyszer úgy döntöttek, hogy feleséget szereznek maguknak. Felkerekedtek és Dull alán fejedelem lányait elrabolták és feleségül vették. Vitézeik is raboltak maguknak, Dull és Belár királyok alattvalói közül lányokat és asszonyokat, akiket szintén feleségül vettek. Hunor nemzetsé-

géből és leszármazottaiból erednek a hunok. A magyarok pedig Magyar leszármazottaiból sarjadtak.

Hunor és Magyar a megsokasodott népe számára ismét új hazát keresett, s ezért a mocsaraktól védett, legelőekben gazdag területről asszonyaikkal, gyerekeikkel és állataikkal együtt felke-rekedtek és elfoglalták az északabbra levő Szkítiát, a szkíták orszá-gát. Itt megtelepedve, népeiket nemzetségekre osztva éltek több emberöltőn keresztül.

Amikor már ez az ország is szűkké vált számukra, akkor Hunor leszármazottai, a hunok kerekedtek fel és indultak el napnyugat felé, új hazát keresni maguknak. Attila király vezetése-vel érkeztek a hunok a Kárpátoktól övezett új hazába, ahová majd félezer esztendő múltán a magyarok is megérkeztek Árpád vezetésével.

alánok — szkítákkal rokon és szomszédos nép.

Belár és *Dull* — bolgár, illetve alán fejedelmek. Népeik a Volga folyó környékén éltek az ókorban.

Enéb — jelentése szarvasünnő (fiatal nőstényszarvas); a hunok és magyarok ősanja.

Ménrót — vagy Nimród, a hunok és a magyarok közös ősatya.

Perzsia — a mai Irán (ázsiai állam) régi neve.

Szkítia — a szkíták országa. A szkíták harcias népe az ókorban több száz éven keresztül élt a Fekete-tengertől északra, a magyarok szomszédaként.

ATTILA

(A hunok kijövele Szkítiából, harcai a gótokkal és a rómaiakkal. Attila, az Isten ostora. Attila halála és temetése.)

Amikor a hunok és magyarok számára túlszűfolt lett a Volgától a Donig és Kaukázusig terjedő országuk, akkor vezetői tanácsot ültek. Megegyeztek, hogy a hunok elindulnak napnyugat felé, míg a magyarok helyben maradnak. A hunok vezére,

Bendegúz, fiaival, Attilával és Budával együtt, kiválogatta legvitézesebb harcosait, s azok családotól, barmostól elindultak napnyugat felé, újabb hazát keresni. Az otthon maradt magyaroknak megígérték, hogy ha alkalmas területet találnak, akkor követeket küldenek értük.

Az útnak induló hunok békével haladtak át a szomszédos kunok, besenyők és szlávok területein, de a rómaiakkal szövetséges gótok nem akarták átengedni országukon a hunokat.

Bendegúz követeket küldött sok drága ajándékkal, de a germánok nemzetségebe tartozó gótok vezére kevesellte az ajándékot. Az újabb hun követség már hadat üzent a gótoknak. A gótok vezére csak legyintett a hadüzenetre és a követeket elbocsátotta.

A hunok seregének egy része meg is támadta a gótokat. Mivel a germánok többen voltak és jobban fel voltak fegyverkezve, a támadó hunok menekülést színlelve megkezdték a visszavonulást. A gótok üldözőbe vették a hunokat, akik egy széles völgybe csalták üldözőiket, s itt egy megbeszélthet jelre visszafordultak és nyílzáport zúdítottak a hosszan szétszóródott gótokra. A hun sereg másik része, amely eddig rejtőzködött, a gótok hátába került és a bekerített ellenfél soraiban nagy pusztítást végzett. A gótok maradékai elmenekültek és a rómaiaktól kértek oltalmat.

A hunok tovább haladva, Bendegúz vezetésével elérték a Kárpátok hegyláncát. Az öreg király ekkor maga elé hívatta fiait, Attilát és Budát és arra kérte őket, hogy ha elfoglalják a hegyen túli országot, uralkodjanak egyetértésben. Ő magát túl öregnek tartotta, hogy vállalni tudja a hegy szorosain az átkeletet, ezért maroknyi vitézével felütötte sátrát és úgy rendelkezett, hogy ha majd meghal, akkor oda temessék el a hegyek tövébe, s emberei majd csatlakozzanak a fiai seregéhez.

A hun sereg Attila és Buda vezetésével tovább indult, és átkelt a Kárpátokon, majd a Maros völgyén haladva kijutott az Alföldre. Különösebb nehézség nélkül keltek át a hunok a Tiszán és birtokukba vették a Duna és Tisza közét is. Erdély erdeibe vadászni jártak, lovaikat és állataikat az alföldi legelőkön

tartották. Mikor úgy érezték, hogy már eléggé megismerték és benépesítették új hazájukat, akkor egy télen kihasználva azt, hogy a Dunát vastag jég borítja, átkeltek rajta és elfoglalták a Dunántúlt is, amely addig a római császár birtoka volt, s amelyet akkor Pannóniának hívtak.

Attila egy ideig egyetértésben kormányozta országát testvérével, Budával együtt, de Attila többre vágyott és a világ ura akart lenni. Ezért elveszejtette az újabb hódításokat ellenző fivérét, Budát, majd csapataival ismét betört a Római Birodalomba. A hunok Attila vezetésével megsarcolták Itáliát és más római tartományokat, s nyugati irányba menve, eljutottak addig, ameddig még keleti nép soha: az Atlanti-óceánig.

Attila eközben több római sereget vert szét, és számos népet igazott le. Seregében már többen voltak a legyőzött ellenfelek közül toborzott harcosok, mint a hun vitézek. A rómaiak félelmetes ellenfelüket, a hun királyt Isten ostorának nevezték, mondván, hogy a rómaiakat gonoszságukért bünteti az Isten Attila révén.

Galliában a rómaiak minden erejüket összeszedve Catalaunum helységeknél megállították a hunokat, visszafordulásra készítetve őket. Nem sokkal ezután Attila meghalt.

Hű emberei hármas koporsóba helyezték: a külső vasból, a középső ezüsből, a legbelső koporsó aranyból készült. Eltérítették a Tiszát, és annak medrébe hatalmas sírt ástak nagy királyuknak. A temetés után a folyót ismét visszaengedték régi medrébe, s azokat a szolgákat, akik megásták a sírt, leölték, hogy ne tudja meg senki, hol van Attila király eltemetve.

Attila — hun fejedelem (kb. 410–453), élete utolsó két évtizedében állt a hun birodalom élén. Halála után állama felbomlott.

Gallia — a mai Franciaország neve az ókorban.

gótok — a germán népek közé tartozó törzsek; két ágra szakadtak: a keletiek voltak az osztrógótok, a nyugatiak pedig a vizigótok.

kunok, besenyők — keleti lovas népek, akik több századon át éltek a magyarok szomszédságában.

szlávok — népcsoport, a mai oroszok, ukránok stb. ősei.

CSABA KIRÁLYFI

(Csaba és a székelyek. A Hadak útja.)

Attila hun királynak több fia is volt, a legkisebbiket hívták Csabának. Amikor a nagy király meghalt, az addigi szövetségesek fellázadtak és legyőzték Attila fiait.

A hunok maradékai Erdély keleti részébe húzódtak vissza Csaba királyfi vezetésével. Ekkor egy öregembernek eszébe jutott, hogy a hunok rokonai, a magyarok keleten maradtak Székéiában és jó lenne utánuk menni, segítségükkel helyreállítani a hun birodalmat. Csaba királyfi a hunoknak azt parancsolta, várják meg, míg ő vitézeivel elmegy keletre, a magyarokhoz segítségért. Megígérte, ha baj éri őket, azonnal a segítségükre siet.

Alig indult el Csaba királyfi, az otthon maradtak, akiket ettől fogva székelyeknek hívtak, máris segítségért folyamodtak, mert ellenség támadta meg őket. A királyfi, vitézeivel együtt, szétszórta az ellenséget, majd tovább folytatta útját kelet felé. Még kétszer kellett Csabának visszafordulnia, hogy a székelyeket megsegítse.

Hosszabb idő telt el Csaba királyfi távozása óta, ezalatt a székelyek békességben éltek Erdélyben és egyre várták keletről a magyarokat. Teltek-múltak az évszázadok, s már csak a legöregebb emberek között volt olyan, aki emlékezett az eltávozottakra. Egyszer aztán a székelyek nagy veszélybe kerültek, olyan nagy tömegben támadt rájuk az ellenség, hogy többen voltak, mint fűszál a réten. A székelyek címerében levő csillag hírül vitte a mennybe távozott Csaba királyfinak, hogy nagy bajban vannak a vérei. Csaba ekkor vitézeivel leereszkedett az égből, ott, ahol a Kárpátok az éggel érintkeznek és a székelyeket elárasztó ellenségre támadt. Rövidesen leverték az ellenséget, majd lovaikon úgy, ahogy jöttek, távoztak az égbe. A vágató lovak lába nyo-

mán keletkezett por nem oszlott szét: derült éjszakákon most is látható, ez a Hadak útja vagy ahogy mások nevezik, a Tejút.

Azóta is, ha a székelyek bajba jutnak, Csaba királyfira gondolnak és reménykedve tekintenek az ég felé, segítséget a Hadak útjáról várnak.

ISTEN KARDJA

(A csodálatos kard eredete. Attila, majd Csaba a kard birtokában. A kard a magyarokhoz kerül.)

Volt a szkíta királyoknak egy csodálatos erejű kardjuk, amelyet Isten kardjának neveztek. Ez a csodálatos kard a hunok és magyarok kezébe került, amikor elfoglalták a szkíták földjét.

A hunok el akartak indulni nyugat felé, hogy új hazát keressenek. Ekkor összegyűltek a vének, eldönteni, hogy kié legyen a kard: a hunok vigyék magukkal vagy maradjon a magyarok birtokában. Végül úgy döntöttek, hogy egy vak öregember forgassa meg a kardot hétszer, s utána engedje el. Ha nyugati irányba esik a kard, legyen a hunoké, ha keleti irányba, akkor a magyaroké marad. Amikor a világtalan öregember elengedte a kardot, az nem akart leesni, de ég felé repültében egy forgószelelragadta, s nyugati irányba sodorta.

Később, amikor a hunok már elfoglalták a Kárpát-medencét, s Attila volt a vezérük, akkor a hun király álmában egy lángoló kardot látott. A jósök megfejtették az álmot, hogy rövidesen Attila birtokába fog kerülni a már régebben eltűnt híresneves Isten kardja.

Másnap egy pásztorfiú jelentkezett a királynál, aki a pusztán egy csodálatos kardot talált. Attila megörült a kardnak, amely Isten kardja volt. A pásztorfiút bőségesen megjutalmazta, s ezzel a karddal indult győzelmes hadjáratokba, amelyek során majdnem az egész akkori Európát elfoglalta.

Attila halála után Csaba királyfi a kardot magával vitte keletre és ott átadta a magyaroknak, hogy majd azzal foglalják vissza az ellenségtől Attila király országát. A magyarok közül a fiatalabbak azonnal indultak volna nyugatnak, hogy visszafoglalják Attila királyságát. A vének viszont azt tanácsolták, hogy várjanak, amíg az égből jel nem érkezik, hogy megtudják, ki viselje Isten kardját. Az égi jelet várva a magyarok még századokig időztek Szkítiában...

EMESE ÁLMA

(Álmos vezér születése, felnövekedése
és útja napnyugat felé.)

A magyarok fejedelmét Ügyeknek hívták, feleségét Emesének. Emese különös álmot látott. Álmában a fejére szállt egy turulmadár. Amint csőrével megérintette az ajkát, Emese kebeléből ezüstpatak fakadt. Az ezüstpatak egyre nőtt és nyugati irányba folyt, és folyammá duzzadt. Felébredése után Emese elmondta álmát a férjének. Egy fehér szakállú öregember fejtegette meg az asszony álmát. Magyarázata szerint Emesének fia fog születni, aki a magyarok vezére lesz. Irányításával a magyarok elindulnak majd napnyugat felé, új hazát keresni. Az ezüstpatak növekedése nagy folyóvá azt jelenti, hogy az elinduló magyarok kevesen lesznek, de mire megérkeznek új hazájukba, nagy és erős nemzet lesz belőlük. Az új haza sokkal szebb és jobb lesz, mint ahol a magyarok akkoriban éltek.

Az álombeli jóslat megfejtése után az öregember nyomban eltűnt, Emesének pedig fia született. A fiú azért kapta az Álmos nevet, mert álom jelezte a születését.

Álmos valóban vezetője lett a magyaroknak. Egy napon összegyűjtötte népét és közölte, hogy anyja álmát neki be kell teljesítenie, s ezért ő elindul nyugat felé az új hazát megkeresni. A

magyarok nagyobb része csatlakozott Álmoshoz, s vezetésével elindultak arra, amerre a nap lenyugszik. A magyarok kisebbik része ott maradt keleten a régebbi hazában.

Álmos a magyarokkal sok folyón és számos országon haladt át. Ahol lehetett, békésen elvonultak, de voltak népek, amelyek ellenálltak és vissza akarták űzni a magyarokat keletre.

Miközben újabb és újabb országokon haladtak keresztül, Álmos egyre öregebb lett, haja fehérebb, ereje hanyatlott már, de mind csak azt mondogatta embereinek, hogy még nem ez az igazi új haza, nem ez a legszebb.

Azt is mondogatta Álmos, hogy addig nem hal meg, míg az új hazát meg nem látja. A Kárpátokhoz érve, megpillantotta Álmos az új hazát, de a haza földjére nem léphetett be. Valahol a Kárpátokon kívül halt meg, de végakarata szerint az új haza földjébe temették.

Álmos — magyar fejedelem (819–895) a honfoglaló Árpád fejedelem apja.

Emese — az Árpád-nemzetség mitikus ősanja.

turul, turulmadár — a vadászsólyom régi neve, a magyar fejedelmek címerállata.

Beke Sándor

(1961 —)

ÖREGAPÓ, ÓZIKE ÉS A CSILLAGOK

Verses mese

Hótól fehér
fenyők között,
magas, fehér sziklák alatt
mesebeli kis kunyhó áll,
nagy hidegben
egymagában didereg,
mintha csak egy otffelejttet
kucsma lenne
kint a vastag hótakarón,
mintha havas
boglya lenne
a zimankós hegytetőn.
Tetején a kéménye
füstölög,
nem ropog
és nem zörög;
úgy tűnik ily messziről,
a hópihék közt,
mint hogyha egy remeteház
egyedül,
unalmában pipálna.
Táncol a füst a magasban,
játszadozik
— mint egy gyermek
fent a padlásszobában —,

viszi a szél erre-arra,
egyszer jobbra,
egyszer balra,
majd felkapja,
feldobja a fák fölé,
felhők közé a magasba,
mindjárt ott jár
a hold körül,
s amíg száll,
míg leng, úgy örül,
a sűrű ködbe elvegyül,
szürke tömege az égen
újabb s újabb testet ölt.
Néha madár lesz belőle,
mátyásmadár,
frakkos szarka,
vagy elhízott cinege,
hol egy lusta,
morcoskodó medvebocs,
hol egy pásztorlegény-forma,
hol egy derék katona,
aki fent a szikla fölött
hosszú kardját megvillantja,
hol egy szakállas próféta,
hol egy üres kezű vándor,
aki zsákját ottfedelte
fenyők közt az egyik ágon,
hol egy virág,
hol egy édes, copfos kislány,
ki ámulva, álmodozva
járkál ott fenn,
hol egy magányos legényke,
ki az égen guruló

fényes Göncölszekéren
szekerezne szüntelen.
Aki itt lakik e házban,
az nem akármilyen fráter,
nem zshivány,
nem haramia,
fehér hajú Öregapó
lakik itt e házikóban,
eteti a kályhát fával,
rakja gallyal, tömi ággal,
ő itt az úr,
s ő jelzi a nagyvilágnak:
élet van itt a vadonban,
nem csak a madár jár erre,
s nem csak egy-egy
barna medve
s néha meg egy öreg szarvas,
aki a sutáknak ékes
koronáját mutogatja
dölyfösködve, dicsekedve.

Mesebeli rengetegben
száll, száll a
füst a magasba.
Öregapó este későn
kinyitja a kályhaajtót,
s míg merengve
táplálja a vaslovacsát,
az apró szemű kisablakon
ég felé néz,
s a kis kunyhóban,
a csendességben
mesét mond
a zord világnak,

regét mond a rengetegnek —
mesét mond a csillagokról
a kíváncsi gyermekeknek.

*

Hol volt, hol nem
réges-régen,
mikor a Nap
a szokásosnál
korábban kelt fel az égen,
még a kakasnál is előbb,
és csak akkor nyugodott le,
mikor esthajnalkor
a visszfényes holdkorong
mérgesen felszólította:
„Alkonyat van,
legyen szíves
rögvest szálljon le az égről!”
Valamikor
nagyon régen,
mikor a záporok után
a szivárvány átölelte
az egész földkerekséget,
s amikor a patak vize
oly tiszta volt,
hogymessziről
látni lehetett medrében
a pisztrángokat,
s a fényes aranyszemcséket;
valamikor nagyon régen,
amikor ezen a vad vidéken
a jó Isten megáldott
egy pettyes hátú őzikével,
egyszer egy nap

képzeletben, káprázatban
felmentünk a világűrbe,
hogy közletről láthassuk
a sok csillogó-villogó
csillagképet,
mit innen — a Földről —
annyiszor láttunk,
ezüstösen, csillag-kéken.

Elöl mentem,
mint ki ismerné az utat,
a pettyes hátú kis őzike
a nyomomban jött
csodálkozva, ámuldozva.
Ahogy egyre fennebb jártunk,
néha-néha visszaneztünk,
hadd lám,
jön-e még valaki erre.
Senki nem jött
a nyomunkban,
se ember, se állatféle.

Első állomásunk
a szomszédunk volt, a Hold,
a kőgolyó, a hamuszürke,
amely minden estidőben
úgy kíséri ezt a Földet,
mint hűséges házi kutya
a gazdáját a vásárba.
Ez a hold a
Naptól lopja fényességét,
mégis hivalkodva
úgy tesz,
mintha ő volna forrása
a derengő éji fénynek.

A holdporban botorkálva
jött utánam az őzike,
megállt egy-egy holdkráternél,
leskelődött le a mélybe,
s kíváncsian kérdezgette:
— Miért ilyen mély a kráter,
a Hold néha mért oly kerek,
s mikor elfogy,
mért lesz kifli?
De a gyűrűhegyek alatt
kedves kísérom
megállott:
— Itt a Holdon nincsen élet? —
kérdeszgette szomorkásan.
Kerestük a fenyves erdőt,
kerestük a sudár bükköst,
de a csupasz,
fehér dombon
még egy szál füvet
sem leltünk.
Forrásvizet ittunk volna,
a hűvös patakot kémleltük,
de a hasadék völgyében
még egy forrás
sem csevegett.
A kopárló sziklák felett
fürkésztük a keringő sast,
lestük a hegyen
a barna mackót,
a csavargó szürke farkast,
a puszta síkon a rókát,
s azt a sok-sok
vadvirágot,
ami otthon, nálunk

ezer színben
nyílik-fakad.

Fáradtan állt meg mellettem,
s megszólalt a kis őzike:
— Öregapó,
menjünk tovább,
hátha máshol
látunk embert,
állatot vagy égi csodát!

Szépen lassan elindultunk,
vándoroltunk két éjt,
s két nap,
mígnem egyszer
az őzike vékony hangját
meg nem hallom:
— Nézz csak oda, Öregapó,
szárnyas csoda,
vagy csak egy ló?

Szárnyas lovacska az ūrben,
egyszer repül,
máskor vágat,
prüszköl, lohol,
nagyot kapál;
mit mondhatnék? —
valóságos csodaállat.
Ez az ūrbeli jószág
a hátára vette Öregapót,
s mint egy földi
ringlispílen
körbe szaladt,
nyargalt vele,
szökött erre,

szökött arra,
s onnan is a világvége
legutolsó zegzugába.
Vékony lábán az őzike
alig-alig ért nyomába.

Mikor leszálltam a lóról,
erről a vad Pegazusról,
az én társam, az őzike
folyton csak azt kérdezgette:
— Öregapó, nekem
miért nincsen szárnyam,
hogyan otthon, a
hegyek fölött
repülhessek,
s mint a Pegazus az égen,
én is éppúgy
szállva szálljak?

— Fent a csillagképek között
mi hallatszik?
Hangszert penget ott valaki,
hangja úgy zeng,
harmóniát szül az égen,
s dallamával elbűvöli
a nagy világmindenséget.
— A legendák első Lantja,
az szól ott fent
a magasban,
húrjait egy páncél hátú
teknő tartja,
de mögötte
láthatatlan lantmester áll —
játszik rajta szenvedéllyel.
Hallod bús melódiáját?

Lágy hangjával
úgy elbűvölt,
elindultunk
elébb, fennebb —
sóvárgott a szívünk,
lelkünk.

Míg ballagtunk,
mendegéltünk
csillagporos ösvényeken,
sípjátékot hallottunk,
egy kecskeszarvú,
kecskelábú
szakállas Bak tűnt elénk,
pásztorsípját fújta egyre,
de úgy fújta,
alig győzte szusszal fújni;
a szép hangú
rég Lanttal
versengett a kecskeúrfi.
Hallgattuk az Őzikével,
de a Lantnak
hangja szebb volt,
messze tőle megállottunk,
s a Lant dallamát
dúdolgattuk.

Mérleg, Mérleg,
aranymérleg,
merre billensz,
mondd meg, kérlek,
merre mozdul
el a nyelved?
Keletre-e vagy nyugatra,

billensz erre,
billensz arra,
billensz jobbra,
billensz balra,
itt az ég tetején, mondd,
te méred az igazságot?
— Tegyük próbát,
álljunk fel hát,
én az egyik serpenyőre állok,
őzike, te
a másikra átal,
s akkor hadd lám,
kettőnk közül
ki a jobbik,
ki az igazabb
és bátrabb?

Aranymérleg serpenyőjén
megmértük az igazságot:
a mérleg nyelve
ott állott meg
pontosan a közepén.
— Égnek ura, ég bírása,
csillagképnek igazsága,
mi messze megyünk,
hosszú az út,
kimerülten szomjúhozunk,
segíts rajtunk,
mondd meg, kérlek,
van-e itt az úrben
hideg vizű kerek kút?
Mikor leléptem a serpenyőről,
őzike még maradt volna,
de a serpenyő

egyenesen
a Vízöntő elé dobta.

Hét napot és hét éjszakát
gyalogoltam,
míg utolértem,
a szomjúságtól
szinte-szinte eltikkadtam,
s legyengültem.

— Vízöntő barátom,
egy kis vizet kérek,
a szomjúságtól
kiszáradt bennem a lélek.
A Vízöntő egy mozdulattal
vállán a korsót
megbillentette,
s a vizet belőle
szomjas szájunkba eresztette.

Annyi víz folyt
korsójából,
mint egy kútból,
meg se állt az égi úton,
csermellyé vált,
majd patakká,
s addig nőtt,
dagadt a medre,
míg kéken hullámzó
folyó lett belőle.
A hullámok közt
— tisztán láttuk —
Halak evickélnek benne.
Őzike elcsodálkozott,
állt a parton,

s nagy kerek szemével
csak bámulta őket.

— A Tejút fején, né,
egy hajtincs,
az ég lányának haja fürtje.
Ki fésüli
oly gondosan,
hogy csillagokkal teletűzve
így ragyog
a mindenségben?
Legszívesebben
feltettem volna
Őzikének a fejére,
de siettünk,
mert mennünk kellett
a szomszédba,
a nagy macskának
a kertjébe.

— Ő az állatok királya —
mondta félős hangon Őzike.
Az Oroszlán
ridegen csak ránk pillantott,
egyet gondolt,
s a csillagok közt
továblépett
a hullámozó sörényével.

— Nézd, a pólus körül
ott kering
a trónhoz kötött
örökszép Királylány!... —
Őzikével megsajnáltuk,
a trónjához elballagtunk,
s a trónhoz láncolt

királyleányt
kioldottuk láncából,
világ végi
rabságából.

Messziről
mit lát a szemem?
Két jó testvér,
a Nagy Medve
s a Kis Medve
kapaszkodik fel a hegyre,
cammognak,
majd meg-megállnak,
a hegy alatt a bozótban
mézet esznek
és málnásznak.
De ahogy közelebb
merészkedtünk,
a csillag-erdő sűrűjében
elillantak a testvérek.

A csillagporos égi úton
szekér halad,
Göncölszekér,
ülőkéjén Göncöl úrfi
héget-hógat.
— Szénáért megy,
égi fűért,
kórót hoz tán
a juhoknak,
vagy őrltetni
búzát viszen a malomba?

Utána szegődtünk mi is,
én a Göncöl

szekerére ültem,
Őzike meg
jött nyomunkban
jókedvében ugrándozva,
szökdécselve.

— Látjátok-e, vándoraim
— mondja Göncöl —:
íme, ott van
a denevérszárnyú Sárkány,
teste körös-körül
tüzes csillagoktól ékes,
birokra is kelne talán,
de nincs kivel,
mert ezek a csillagképek
bizony jámbor szívű népek,
jó szomszédok,
békességben éldegélnek.

— És né,
ott van a Skorpió,
vajon kit üldöz az égen?
Ollójával gyorsan csapkod,
meg is fogna,
hogya tudna,
s tövisének egy csepp mérge
mindünket elpusztítana.

De nem kell félni
— mondta Göncöl —,
nem mozdul el a helyéről,
inkább csillog békességgel.

S hogy Öregapó
a szekérről leszállt,
s eléfelé gyalogoltunk,
mit lát szemünk?

Fennebb egy csillag-Rák
kimérten lépked.
Menne is,
meg haladna is,
de hát a rák
az csak rák marad:
inkább hátra,
mint előre,
így aztán nemigen halad.

Ahogy mentünk,
az út mellett egy égi fáról
— láttuk —
Hiúz leelkedett,
ágról ágra mászott,
kúszott,
úgy figyelt ránk,
éles szeme úgy követett,
fülpamacsát
az ág hegyén
sunnyin hegyezgette.

Mikor elmúlt
minden veszély,
az ég ezüsthéjű útján
Őzike meglepődve
felkiáltott:
— De ott az mi, Öregapó,
hosszú nyakú,
foltos hátú,
hosszú lábú égi csoda?
Olyan parányi a feje,
mintha létra kéne,
hogyan felérjem.

Most látom csak,
ez a Zsiráf,
mint a Földön,
itt is olyan nevetséges,
tréfás-mókás.

— S még egy csoda,
ez négy lábú!
Különös ló
vagy csak fél ló?
Félig ember, félig ló,
hátán bőrtartóban nyilak,
kezében egy kifeszített
íjat látok.

Emberfejű paripa.
Most már kitalálható:
ez a Nyilas, Nagyapó!

— Öregapó, végre
egy égi legelőn állunk,
pihenjünk meg,
annyit talpaltunk,
elállott a lábunk!
Míg megszusszantunk
az ég pokrócán,
aranygyapjas Kos
szegődött mellénk.

Majd egy óriási
Bikát láttunk,
a nyaka körben
virággal volt feldíszítve,
a fűben legelészett;
látszott, csupa erő és bátorság;
felpillantott, nézelődött,

azt hitte, hogy Öregapó
itt a pásztor.

Egyszerre nagy por
kerekedett,
az égi úton
egy Szekeres közeledett,
úgy feszült a bőrgyeplője,
mint cirkuszban
a kötéláncos kötele.

A mező szélén
rövid nyelű ostorával
Ökörhajcsár csattogtatott.
Odaszóltam Ózikének:
— Távol maradj,
nehogy elérjen
az ostor vége!
Lassan, lassan
megint este lett az égen,
s látványosan,
tündöklően
megjelent a Kaszáscsillag —
beragyogta
a végtelenséget.

Egy kecses leány,
angyali Szűz járt
az égbolti parkban,
bánatosan sétálgatott —
mégis csillagképben ő volt az,
ki örök maradt —
halhatatlan.

Majd két testvér,
az Ikrek —

úgy szerették egymást,
kézen fogva
mendegéltek.
Őket kísérte
két Kutya,
az egyik nagyobb,
a másik meg kisebb,
játékosabb és kedvesebb.
Mikor a sok futástól
ellankadtak,
megpihentek,
s éhesen csóválva farkuk
mind a ketten meglapultak;
hátha a gazda is látja,
s csillagmorzsát kapnak
vacsorára.
Szárnyaival suhogtatva
fejem fölött
most repül el valami,
majd leszáll,
s úgy úszik ezen
az űr-tengeren,
mint egy kecses
teremtmény.
Csak most látom,
hogya a nyaka olyan,
mint a csillagok közt
egy ragyogó kérdőjel.
— Szelíd Hattyú
— szólalt meg jó Öregapó —,
hangod is van,
szépen csengő,
sokszólamú.

— Látod, kis őzike,
mielőtt az utunknak,
s a mesénknek is vége lenne,
fent északon
egy halhatatlan királyleány
a Koronáját
neked nyújtja —
felteszem a fejcskédre.

Lent a mélyben,
a Naprendszerben,
a Földön ott már
hajnalodott,
fény sugar tört fel az égre,
a Nap küldte azt
az őzike
és Öregapó elejébe.

A Tejútrendszerből
már messze jártunk.
A csillagképek
Öregapónak s az őzikeknek
jó utat kívántak.

Odafenn
a vén hegy alatt
kicsi kunyhó kéményének
magasba száll fehér füstje,
és amíg száll
fenn az égen,
lenn a havas,
a szülőföld,
mélyen alszik
Öregapó
csillagporos meséjében.

GÓBÉ MISKA

Farsang végén
Mesefalván
a falu háza
feldíszített színpadán,
egy kis darabban
bemutatták
Góbé Miskát,
a faluvégi szabómester
bohóckodó kisfiát —
a rongyból készült,
s királlyá lett
rongykirályt.

Góbé Miska,
a farsangi
komédiás kisgyerek
Mesefalván
a színpadon
jómódot,
gazdagságot
hirdetett;
be se állt
többé a szája,
úgy hantázott,
hadonászott,
szökdécselt.

Beszéd közben
sarjúhaja
meg-megzizzent,
kancsal szilvماغ
szemével

nézett minket,
tarka,
kerek fejére
biggyesztett
lógó bársonyfüle
billegett,
pamut arcán
fércelt orr
és hímzett száj;
kezét,
s pettyes nadrágját
kockás
szövetdarabkákból
aggatták;
az inaslányok
a varrodában
siettükben
úgy varrták —
így nézett ki
Góbé Miska,
a faluvégi szabómester
tervezte kisgyerek,
kit farsang farkán
a falu népe
rongykirályként
ünnepelt.

Azt ígérte,
tej forr majd
a mély kutakban
— kolbászkerítések mögött —,
mint mesében,
mézből,
omlós kekszből,

s vajból épül
minden ház,
s este későn,
a munka után,
süteménynek
foszlós kalács
illatozik
a fáradt kaszás
asztalán.

Azt hirdette:
„A vadvirágos
mezőkön is
csillagportól
fényes fű nő,
a búzaszálon
kész kenyeret
terem
az aranyló füzérvirág,
s mikor megsárgul
a ligetben
a gyümölcsfán
a levél,
aranyalma
s aranykörte
terpeszkedik
a kamrában;
a diófa alatt
a kertben,
mint egy csalogató
varázsszőnyeg,
ezüstdió
hever végig
szerteszéjjel,

s késő ősszel
a tornácon felfuttatott
szőlőfán
— mint az égen
ahány csillag —,
harmat verte
gerezdeken
gyémánszemű
szőlő csillog —
minden mese
valóság lesz,
igaz lesz
a tündérálom,
s nem lesz többé
nyakatekert
ákom-bákom,
tündérhon lesz
reményt hozó
Mesefalva,
s messze tova,
míg a szem ellát,
dédelgetett
ezer színű
szivárványtól
napkelettől napnyugtáig
ragyog minden”.

Korán reggel,
kikeletkor,
mikor a Hold
a falu felett
kis bárkáján
menni készül,
a csűr melletti

trágyadombon
kapirgáló
tyúkok között
piros kakas
kukorékol,
s hirdeti:
„Megváltozott
ez a világ,
nem a régi,
fel az ágyból
fiúk, lányok,
látjátok-e,
a kelő Nappal
érdemes most
pirkadatkor ébredni”.

Góbé Miska
dicsekedett,
ígért ilyent,
mondott olyant,
de a nézőtéren
kétkedve,
hitetlenül hallgatták
a gyermekek,
s a darab végén
kifütyölték —
ő a díszlet előtt
állt egyedül;
keserűen,
búslakodva,
könnyes szemmel
tudta nyelni
szégyenét.

De még egyszer
megpróbált hát
szerepelni,
s addig-addig
hőzöngött és mitugrált,
mígnem
dirib-darab
zakóján
megbomlott
a kézi öltés,
nadrágja is leesett,
bizony széthullt,
mint egy boglya,
ó,
hova lett
a nagyotmondó
Góbé Miska,
hova lett
az ő humora,
hova lett
a fércelt-toldott
mesefalvi rongykirály?

Mikor széthullt
— én is láttam —,
darabokban
feküdt ám,
a nagy zshivajban,
hahotában
úgy tűnt nekem,
mintha vele együtt
omlana szét
ez a kelekótya,
hebehurgya
nagyvilág.

A nézősereg
nem siratta,
se kisgyermek,
se nagytata,
se nagymama,
se a kovács,
se a molnár,
se a maszkurás
boszorkány,
még a varrodából
idegyűlt inaslánnyok
is kacagták,
a lyukas
padló alatt
a kis egerek
is cincogták,
farsang napján
kézen-közön
kigúnyolták,
görbe szájú
nagy kacajjal
füttykoncertben
búcsúztatták.

Leszerepelt
rongyos Miska,
s ennek
a falu végén
hírét hallá
a szabómester,
az ő apja,
ki bánatában
úgy kesergett,
csalódottan,

fején
egy posztókalappal,
varrógépre bújít:
a kicsiny szabóműhely
tengerszem lett
könnyeiből.

Szabóné,
a felesége,
intette a szabómestert:
„Hallgass,
inkább
menj el te is
a falu házába,
hogy kacaghass!
Farsang van most,
ez a szokás,
gúnyt űz
mindenkiből
a falu
apraja-nagyja,
s a zenélő mozsikás.
A bíróból,
mer' ő a bíró,
mikor válasszák
a székbe,
csak ígérni tud,
utána meg
ígéretben fukarkodó;
a hencegő tanítóból,
mer' ő a faluban
a kotnyeles
tudálékoskodó;
a pásztorból,

mer' ő a pásztor,
csattogtat
ha kell, ha nem
a marhák között
a rövid nyelvű
hosszú ostorával;
a szabóból,
mer' ő a szabó,
sokszor
csak összeférceli,
de a végén
elfelejti megvarrni
az öltönyt,
a mellényt,
a nadrágot.”

Még a pap is,
aki itt volt,
az is áment
mondott neki,
s hova küldte,
a túlvilágra,
ördögök közt
a rongykirálynak
poklok tüzeit
mérte neki.
Nézzétek csak,
itt egy gyapjú-
szövet darab,
ott egy vasalatlan
vászon,
ott meg gombok,
bélés, cipzár,
nadrágzseb
és derékpánt,

papucscipőjében
hova lett
a mi bohócunk? —
kérdzte
a rengeteg gyerekszáj,
míg egy mókás
kisfiúcska
a nézőtérről bekiált:
— Mesefalván,
farsang napján,
Góbé Miska
nincs többé,
nem hantázik,
nem ígéretet
és nem ugrál.

Öröm támadt,
örömmámor,
ég felé zúgott
a farsangoló tábor,
ujjongott a gyermeksereg,
örült asszony,
örült ember,
s minden
idetévedt vándor,
kit az Isten
ide küldött
a széles nagyvilágból.

Mesefalván
ünnepeltek,
s tavaszváró
farsang farkán,
gonoszt űző
bolond napján

végre eljött,
eljött végre
a tréfás kedvű
téltemető maszkabál.

Fiúk, lányok,
vének s épek
táncoltak
és vidámkodtak,
csörögével kínálkoztak,
fánkot ettek,
s annyi kürtőst,
amennyi csak
puffadásig
beléjük fért,
többet is a kelleténél.
Amíg ettek,
amíg ittak,
felejtettek
s csak mulattak,

látszott rajtuk,
tisztán látszott
a szeszélyes
mesefalvi bolondságuk,
harag
nem volt
még egy csepp se,
még a tél sem
restelkedett,
holott neki
menni kellett,
oly sebesen,
olyan gyorsan,
mint a hegyről

lezúduló patak,
helyébe
a tavasz jött el
langy szelével,
békeséggel,
halkan,
tipegve,
mint egy angyal,
szépen,
mint a Nap
serkentő sugara;
a jó Isten rendelte,
hogy jöjjön,
s melegével
fölnk nőjön.

De amint a tél,
a huncut,
a lábát kitette
az ajtón,
induláskor
karon fogta,
s magával rántotta
Miskát,
a faluvégi
szabómester
összefércelt kicsi fiát,
s úgy futottak,
úgy rohantak,
hogy közben
azt se mondták:
„hoppá-lele”,
most már
nem volt

többé helye
léha szónak,
fecsegésnek,
ígéretnek,
idő nem maradt
szavakra,
idő nem maradt
búcsúra,
de azért
csak elköszöntek
szemérmesen,
szégyenlősen.

Futás közben
— míg menekültek —
bohóckodtak
s hujjogattak,
s mire még egyszer
kinyílt a szájuk,
a felindult,
göndör hajú
kocsmárosné
egy hitvány
cirokseprűt
repített utánuk.

Hajnalban
a sáros utcán,
kint álltak
a farsangolók,
megadta magát
a vasgyúró-évszak,
mint fogoly,
megadta magát
a zimankós fagy,

a hideg jégtakaró,
s mikor látta
minden ember,
hogy a tél
az tényleg elment,
megnyugodtak,
többé már
senki nem félt,
s mikor azt is
látták,
hogy a bohóckodó
Miska sincsen,
előre érezték,
s tudták,
itt nem lesz többé,
ki életeket
keserítsen,
csontkürtjébe
fújt a pásztor,
s dobot vert
a dobolni
megfogadott kántor,
cimbalomhoz
állt az öreg,
szegény,
s félittasan
olyan hamisan
klánétázott
egy iparos,
hogy a kacagástól
a hasát fogta
az ökrökkel
járó fogatos,
a rezesbanda pedig

úgy fújta dalát,
hogy a szomszédos
vármegyében
is hallották
csattogó
cintányérját.
S míg
zenéltek,
míg mulattak,
kórusban
ezt kiáltották:
„Így lett
Mesefalván
Góbé Miskának
s a farsangnak is
vége,
de ha nem
hiszitek,
akkor járjatok
utána,
s elébe!”

PAPÍRHAJÓ AZ ÓCEÁNON

Kisfiú voltam, s a Hargitán
— hittel-reménnyel telten —
papírhajót készítettem.
Magamhoz vettem poggyászatot,
gyermekkorom törékeny álmait,
majd én is beleültem
a fehér bárkába
s a kis patakon vízre szálltam.
Most, annyi év után

a Hargitán,
eszembe jutott:
hova lett a kis papírhajó?
A csillagokat kérdeztem:
a Tejútról Csaba királyfi
csillagai intettek nemet.
Öreg fenyőfákhoz esengtem —
de ők haragosan zúgtak-recsegték.
A patakhöz fordultam ekkor,
ahonnan elindultam kisfiúként,
és kérdésemre a vízből
felvillanó pizstrángok
a nagy vizek felé mutattak.
Most már elővettem a térképet.
Itt láttam rá
kis gályám helyzetére a nagyvilágban:
iszonyú nagy hullámok között
a szülőföld felé vergődik
az Atlanti-óceán közepén
egy ismeretlen fehér papírhajó.

P. Buzogány Árpád

(1965 —)

FECSKÉK NÉLKÜL

Fecskék nélkül másabb a reggel,
csend van és üresek a drótok,
borongós a kedvünk, a délelőtti
nap melege ilyenkor jól fog,

estefelé már szél babrálgat
hullt leveleket az utak szélén,
s észrevettem a fakult foltokat
rózsaszirmok sötétvörös vérén.

Szeptember hozott völgyekbe ködöket,
szitáló esőt, mert szavára szél támad.
Hozhatna jóval több gyümölcshillatot
s iskolaudvarra kacagást, vidámat.

KECSET KACSÁIRÓL

Tavasszal messzire indultam,
Kecsetbe kacsáért vitt utam.
Bárhol is kerestem, azt mondták:
kacsáik nem költnek kiskacsát.

Honnan lesz kis kacska Kecsetben —
töprengtem kosárral kezemben.
Utánalestem én nem egynek:
kacsákat kotlóval költetnek!

Mégsincs egy kacsájuk eladó,
aranyzín tollakat hullató.
Kecsetben hiába lennének,
úsztatót sehol se lennének!

A CSENGŐS BÁRÁNY ÉS A NAPOCSKA

Sűrű csengőszóval halad
a nyáj reggelente,
álmos képű, borzas kutyák
ballagnak mellette.

Arasznyira nőtt a friss fű
s mint fa hegyén varjak,
minden fűszál hegyén ott az
áprilisi harmat.

Csengős bárány nagyot ugrik,
vékony hangon béget.
A mező terített asztal,
sehol nem ér véget.

Kerek, sárga a napocska,
melegen süt végre.
Forrás mellett, árnyékban már
az egész nyáj délre.

Csupán az a csengős bárány
nem tud helyben ülni,
látni akar ezt is, azt is,
kíváncsiság űzi.

Falu felől fecske röppen,
azt figyeli éppen
s még most is utána bámul,
pedig elszállt régen.

Szaporázza is a lépést.
Egyik nyárfa ágán
sápítózni kezd egy szajkó
és ő megáll gyáván.

Iszik egyet, körbebámul
s úgy áll mozdulatlan,
aztán elbégeti magát,
magasra felpattan,

szaladni kezd, ahogy bírja,
egyre csenget s béget,
és ez a nagy lárma csupán
a nyájnál ér véget.

Mitől ijedt meg szegény, hogy
alig áll a lábán?
Ott fénylik a gömbölyű nap
három tócsa hátán!

TAVASZVÁRÓ

Kendermagos délelőtt
fázik a cinege,
borzogatja tollait
február hidege.

Süt a nap. „Mikor hoz
mireánk meleget?”

Hosszú tél sanyargat,
reszkettünk eleget.”

Dél felé könnyeznek
hatalmas jégcsapok,
délután hófelhők
takarják a napot.

Pille száll, kavarog,
megül az ágakon,
estére jégvirág
borítja ablakom.

Cinege álmait
szélfújta ágakon
hópelyhek lepik be
puhán és vastagon.

TAVASZI ÉBREDÉS

Felhő bolydul,
szellő fordul,
Süni Zsóka
gyomra kordul.

Száraz haraszt
már nem maraszt,
fű hirdeti
rég a tavaszt.

Tavaly őszi fűszálat,
levéltelen, vékony ágat
— derékaljból ha ráragadt —
tüskéből kipiszkálgat.

Langyos napfény bontott
enyhe zöld, friss lombot,
tavaszillat kicsalogat
hangyát, méhet, dongót.

Csodálatos meleg
ez az egész berek!
Hogyha én ezt tudtam volna,
hamarább felkelek.

Miután a gyomra tele,
tudjátok, mi történt vele?
Kifeküdt a fényre,
elnyújtózott végre.

Tüskéinek tetején
fény sugar viháncolt,
buksi fején s orra hegyén
tarka lepke táncolt!

TAVASZODÓ

Március eleje
friss füveket bujdat,
réce-ruca háp-háp!
árokparton kutat.

Lesi már, lesi már
csöpp fűszálak hegyét,
ide kap, oda csíp,
tömködi a begyét.

HAT RÓKA HAT RÉTJE

Hat réten hat róka,
mindegyik apróka,
otthagyták erdejük,
hogy legyen mezejük,
hatalmas réteket
bejárva lépeget
aprózva dél óta
büszkén a hat róka.

Hat róka sok róka,
járják már dél óta,
járják a réteket,
mind büszkén lépeget —
ugatás riasztja,
erdőig szalasztja,
nem is járt azóta
hat réten hat róka.

A GAGYI FAJTA TARKA SZARKA

Gagy faluban most is
rengeteg a szarka
és a legtöbbjük a
mai napig tarka.

Egyszer nagy gondban volt
ám egy szegény szarka,
hogy a kelleténél
rövidebb a farka.

Lenne hosszabb bár egy
csöppel — ezt akarta
s gondterhelt kis fejét
szárnyával vakarta.

Lelkét legbelül a
vad irigység marta:
az övénél hosszabb
minden szarka farka!

Póttollat keresett
— valamennyi tarka —,
a szabóhoz vitte
s az neki felvarrta.

Gyönyörködve nézte
az a gagyi szarka,
hogy az új farokrész
milyen tarka-barka!

Már éppen másnak is
mutatni akarta
s látja, hogy a szabó
rosszul szabta-varrta!

De jó, hogy társait
még ide nem csalta —
rajta nevetne az
egész szarkafalka!

Szalad a szabóhoz
mérgesen a szarka,
hogy a farokpótlást
bizony nem jól varrta.

Mondja a szabó, hogy
ő csak jól akarta,
de... és mutatja, hogy
üres még a marka.

Csakhogy azt hiába
mondja, hogy akarta.
Nincs egy krajcárom se —
vallja be a szarka.

Csúffá tett a cudar —
kesergett a szarka
s búnak ereszkedett
feje meg a farka.

Nem tartotta már a
fejét oly magasra,
könnyecseppekkel telt meg
szemeinek sarka.

Nem volt bizony ekkor
egy csöppet se nyalka,
mint az új farkával
mutatni akarta!

Eddig gondba esett
kis fejét vakarta,
most meg könnyes szemét
szégyellve takarta.

Végre egy jó ötlet! —
villant meg a farka
s a tenni vágyástól
bizsergett a marka.

Szempillantás múlva
a csirizt kavarta.
Így lesz jó, nem ahogy
a szabó akarta!

Végül csirizes lett
feje s mindkét sarka,
de háromszor hosszabb
lett a kurta farka!

Hétig bámulta egy
egész szarkafalka...
Büszke volt ám nagyon,
hogy ő milyen nyalka!

Hét határ szarkáját
bizony ette-marta
a sárga irigység,
de ő ezt akarta!

Büszkén sétált, habár
viszketett a talpa —
sóváran figyelt egy
egész szarkafalka.

Álmos meg éhes lett
az ebadta szarka,
de a dicsőséget
oly nagyon akarta!

Esőhozó szellő
a port felkavarta —
hazafelé röppent
minden bámész szarka.

Hanem a mi szarkánk
a fejét vakarta:
elröpülni sem tud,
oly nehéz a farka.

Cseperegni kezdett,
de be sem takarta
semmivel se magát
az a csalfa szarka...

Leázott a vízben
a ragasztott farka —
bizony így járt az a
buta gagyi szarka!

FŰZFA HEGYÉN FÜTTY

Fűzfa tetején seregély,
patak fölött szundít a nyár.
Szúnyogot les apró béka,
két tücsök éppen arra jár,

vidám zenészek, dalt kezdnek,
visszhangzik a vízpart tőle,
szitakötő bámul rájuk,
a patak vízirendőre,

ők mégis játsszák a nótát,
víg élet van a fűz alatt.
Rigó lesi: merre lehet
az a két zenélő falat?

Füttyszóra vége a nótának,
lapul a két derék zenész,

senkit se lát már a fűzfa
hegyéről a nap, ha lenéz.

Fűzfán füttyülő rigó és
szitakötő meg a béka
azt lesik, hová bújt vajon
a víg dallam maradéka?

ALAMUSZI NYUSZI

Szundi Gyuszi
ez a nyuszi,
de mint nyuszi
alamuszi.

Egy helyett kettőt
sohase ugrik,
csúfolják is az
ugri-bugrik.

Hajnal helyett
fölkel délben,
kezdi mindjárt
az ebéden.

Csakhogy nem kell a
száraz füvecske —
egye meg azt a
mekegő kecske!

Hatalmas levelű
répára vágják,
keresi folyton
ároktól — ágyig.

Mire megtalálná,
elszundít már Gyuszi —
étlen maradt megint
ez az alamuszi!

MINEK KELL FEJFA A LÓNAK?

Megállt a szekeres lova,
nem nézte, ide vagy oda,
keresztbe feküdt az úton,
elaludt láncon és rúdon.

A gazda nem lelte helyét,
vakarta nagyon a fejét:
Odavan a napi bérem,
mi lesz a lovammal, kérem?

Jött három fiatal legény:
Meghótt a paripa, szegény!
Micsoda gazdája vagyon?
Miért is ütötte agyon?

Ütött az utolsó óra,
szedjük le a hámot róla.
Van ott egy hatalmas gödör,
befér éppen a csődör.

Nem jár ez többet már táncot!
Elkezdik húzni a láncot.
Olcsó a lóbőrnek ára,
nem elég festett fejfára.

Minek kell fejfa a lónak?
Elviszi a sintér holnap.

Vegyük le a patkót róla,
jó lesz majd egy másik lóra.

Húzza a gazda a szeget,
szidja a földet s az eget.
Megébred erre a lova,
rúg egyet, nem nézi, hova.

Nem egyéb, még meg is harap —
gurul a földön a kalap,
gurul a gazda is vele...
Igaz volt, ha nem több, fele!

UDVARI KONCERT

Repedt fazék csörömpölget —
szarka ül az ágon,
legjobb énekesnek tartja
magát a világon.

Ház tetején galamb hallgat,
rigó füttyent halkán,
csupán másodhegedősök
lennének a zajban.

Visszafelel a kotló
s a kutya is morog:
kié ez az erőlködő
csiricsáré torok?

Mi történik, gigágágá?
Csend legyen hát, háp-háp!
Tán a szólóénekesünk
elkapta a náthát?

KECSKE HELYETT KÁPOSZTA

Kecske ment a kertbe,
káposztára,
nem is vette észre
a gazdája.

Falogatta csendben,
eszegette,
egyiket is, mást is
meg-megkezdte.

Másnap a gazdasszony
megy a kertbe,
haragvós lett egyben
már a kedve.

Mi a csoda lett a
káposztával?
Szalad be a házba
üres tállal.

Jön a bajszos gazda,
nézelődik:
le van a káposzta
rágva — földig.

Odalettek mind a
szép, nagy fejek!
Vajon ki tehetette
ezt meg velek?

Meglelték a nyomát
a kecskének,

lett nagy veszekedés,
nem is ének:

előntötte a tűz
a menyecskét,
úgy szidta az urát
meg a kecskét.

Mire harangozták
már a delet,
elővette gazdánk
a kötelet,

elvitte a kecskét
a vásárra
s elcserélte szekér
káposztára.

SZÉL CITERÁZOTT

Könny hull október szomorú szeméből,
szétfolyik köveken, járdán,
fakó szél kerget fázós madarat.
Meztelenül és árván

maradt ágak fény után nyúlnak, nehéz
köd burkolja az utat,
megkopott ösvény mellett bogáncs rezeg,
csak a semmibe mutat.

Vizes almák a híg sárba gurulnak.
Napról álmodnak, meleg
fényekről apró, rozsdásodó füvek
s rájuk dús eső pereg.

Kikericsekkel terítve a mező,
lila ruhájuk ázott,
hajnalban a szél bús dalt hatalmas
bükkfákon citerázott.

SZÉL MARKÁBAN SZALMASZÁL

Szél markában szalmaszál,
szúnyog lába mit kaszál?
Szusszan a szelíd este,
hold a tavat kereste,

szálldos a szó az éjben,
éjfél haja már ében,
szunnyad a szelíd álom
hold szőtte selyemszálon.

Száguldnak szilaj mének,
visszhangzik szálló ének,
szívem sose szűnt várni,
kezdj bennem muzsikálni.

TÖRTÉNET A NÁDSZÁL RÓL

Gyenge nádszál hajladoz,
ide-oda ingadoz,
gyenge szellő hajtogatja,
meleg földhöz lapogatja.

Egyetlen szál úgy suhog,
mint a zápor, ha zuhog,
és az ezüst délelőtt
mindig utánozza őt.

Őszre már kemény szál,
dacosan és büszkén áll,
szél szavára megzörren,
nem is hajlik egykönnyen.

Télire a hó felett
áll a szegény, itt feledt,
szélgyötörte nádszál,
levelére szél száll.

MEKKORA HÓ LETT!

Mekkora hó lett, mekkora!
Arasznyi ült a kapura,
kétannyi van a háztetőn,
s felülről omlik, egyre jön,

nem tud a veréb leszállni,
szárnyal havat kell kaszálni,
nem ér le lába a földig,
friss, puha hóban vergődik...

Csupa hó utca s az árok,
nehezen látni, hol járok,
addig töprengek magamban,
behull a hó a nyakamba.

HOLD A HÓBAN, HOLD A TÓBAN

Télikabátom
tele hideggel,
szúrósan-csípősen
hideg a reggel.

Söpröm a havat és
hulldogál fentről,
szél fújja nyakamba
hol arról, hol erről.

Délutánra már
csöpög az eresz,
a pléhcsatornán
leszekerez.

Szürkület szorít
az ajtón belül,
macskánk a kályha
alá menekül.

Vacsora után az
ablakból látom:
hold ébresztgeti
téli világom,

olyan az egész, mint
halovány hajnal,
bekentek mindent
csillogó vajjal,

ott a hold felül,
gyönyörű sárga,
onnan mosolyog le
erre a világra.

Kimegyek és az udvar
végéből látom,
ott van a hold egy
messzi dombháton,

s mire leérek az
utca végére,
leköltözött már
a tó jegére.

Jaj, mi lett vele, hát
szétfolyik lassan,
hogy kéményen, tetőkön
a holdfényt láthassam.

Ha tovább megyek,
hold van a hóban,
pedig az előbb még
ott volt a tóban,

s mire lefekszem,
a jégvirágon
keresztül ismét
az égen látom.

KORA REGGELI HÓ

Sálunkba szél kapaszkodik,
havas a táskánk és zsebünk.
Vastagon füstöl a kémény.
Síkos utcákon tipegünk.

A felnőttek furcsák reggel —
nem is örülnek a hónap,
mind elsöprik a járdáról,
bár úgyis belepi holnap.

Látom, a postás is mintha
télen alacsonyabb lenne.

Ha sütne a nap, jókedve
hamarabb bemelegedne.

Most behúzza nyakát és
nagyon siet, el ne késsen.
Olyan korán van, még macskák
sem ülnek a kerítésen.

FÖSVÉNY HAVAZÁS

Elkésett a tél az idén,
se hó nincs, se fagy.
December ha szűkmarkú volt,
január, te adj!

Porka havat, jégcsapokat
holnapra sokat —
meglásd, minden apró gyerek
kacagva fogad.

A BÍRÓ IGAZSÁGA

Mendegélt egy legény az úton, faluról falura vándorolt, hogy szolgálatba szegődjön. Itt is kapott munkát, meg ott is, de egy idő után tovább kellett állnia. Egy botra akasztotta a tarisznyáját és füttyörészgetett. Meg-megállt az árnyékban, mert forrón süttött a nap. Hát ahogy bandukolt, valami fényeset látott az úton. Odament, hogy megnézzze: egy csillogó aranypénz volt! Felvette, nézegette, aztán zsebre vágta. Ilyen szerencsém se volt — gondolta. Aztán azon töprengett, mit is kezdjen az arannyal.

Veszek egy lovat — mondta magában. Igen ám, de hátha azt kérdezik, egy szegény legénynek honnan van az arany?

Ahogy mendegélt, utolért egy szekeret. Félrevágott kalappal biztatta lovát a gazda, fát vitt az erdőről. A legény megállt, és megkérdezte, nem ő vesztette el az aranyat az úton?

— Ha nekem aranypénzem lenne, már rég jobb lovat vettem volna — felelte a szekeres.

Ment a legény tovább, egy fa alatt, az út szélén piros képű ember üldögélt, két jó lova az árnyékban pihent. Őt is megkérdezte a legény.

— De bizony az enyém! — ugrott fel az ember. — Kilyukadt a pénzes zacskóm, kihullt belőle az arany. Hát a többit nem találtad meg?

A legény a vállát vonogatta, és odaadta az aranypénzt. Biztosan az övé, módos gazdának látszik. Felült a szekérre, és együtt mentek tovább. Nemsokára beértek egy faluba. A szekeres egy helyen megállította a lovakat, és bement egy házba. A legény várt egy darabig, aztán érkezett a szekeres egy másik emberrel.

— Ez a legény volt — mutatta a szekeres.

— Hol van a többi kilenc arany, te legény? — kérdezte a férfi, aki a falu bírója volt.

— Melyik többi? Én ezt az egyet találtam, és odaadtam, mert azt mondta, ő vesztette el az úton.

A bíró azonban nem hagyta annyiban. Behívta őket a házába, és faggatózni kezdett.

— Jobb, ha bevallod, amíg jól van dolgod — fenyegetőzött a szekeres.

A legény elmondta, miként történt a dolog. Kis idő múlva arra jött a másik szekeres, aki fát fuvarozott. A bíró őt is behívta és kikérdezte.

— Szóval te egy aranyat találtál az úton, és nem tartottad meg magadnak, hanem megkérdezted a két szekerest, melyikük vesztette el — dörmögte a bíró. A legény meg az első szekeres rábólintott.

— Te pedig nem vetted el az aranyat, mert nem a tied. Így volt? — kérdezte az első szekerestől, aki egyetlen lovával fát hordott.

— Bizony így volt, bíró uram.

— És te — fordult a módos gazdához — amikor a legény megkérdezett, magadénak mondtad az aranyat. Hadd lássuk, hol is vesztetted el?

Visszamentek az úton mind a négyen, és megmutatta a legény, hol találkozott a szekeresekkel. A módos gazda csak vörösödött, egyszer ide, máskor oda mutatott, hogy ott gurulhatott el a tíz aranypénz.

Megkeresték azt a helyet is, ahol a legény a pénzt találta. De bizony az út szélén egyetlen szekérnyomot se láttak.

Rájött a bíró, hogy nem egyenes a dolog! Visszaparancsolta őket a községházára, és előkiáltotta az íródeákat.

— Írjad, fiam! — mondta neki. — Aki csalafinta, és másét elkívánja, büntetést érdemel. Aki pedig igazságos, annak jutalom jár.

A módos gazdának tíz aranyat kellett fizetnie büntetésül. A bíró megcsörrentette markában az aranyakat, egyet kivett, és a szegény szekeres markába nyomta:

— Ez legyen a jutalmad, amiért legyőzted az aranypénz csábítását!

A többi kilenc aranyat a szegény legénynek adta:

— Légy mindig becsületes, mert az igaz úton könnyebben célba érsz. Ez legyen a kárpótlás a hamis vádaskodás miatt.

A módos gazdának már mit sem szólhatott, mert kapzsisága miatti szegényében eloldaldott lesütött fejfel.

A bíró kezét fogott a legénnyel és a szegény szekeresrel, aztán amikor az íródeák összehajtogatta a papírt, botjával az asztalra koppintott:

— Az igaz embert a törvény is megvédi. Járjatok békével!

GYÖNGYÖT TOJÓ TYÚKOSKA

Élt egy csordapásztor valahol a falu végén. Alig volt annak egyebe, mint egy botja, egy tarka kutyája és egy kürtje, amivel kora reggel végigkürtölte a falut, mielőtt kihajtotta volna a teheneket a legelőre.

Történt egy nap, hogy amikor a marhák az árnyékban deleltek, a pásztor tarka kutyája egeret szimatolt. Ugrott is utána, ám az egér serényebb volt, eltűnt egy lyukban az árok martján. A kutya vájta, kaparta a földet, hogy elkaphassa. Addig morgott és ugatott, hogy a gazdája megalégtelte. Hát egyszer valami fényes villant meg a földben. Talán elhullatott ezüstpénz lesz, ugrott oda. Nem pénz volt az, hanem valami gömbölyű dolog. Megmosta az árok vizében, és beletette a zsebébe.

Mіндеgyre elővette, nézegette. Akkora volt, amint az ujjá begye, egészen gömbölyű és olyan szépen csillogott rajta a nap, hogy gyönyörűség volt nézni. Estefelé, amikor hazatért, be ment a bíróhoz.

— Nézze csak, bíró uram, mit találtam. Ugyan mi lehet? — mutatta a tenyerében.

A bíró kezébe vette, forgatgatta, nézte innen, nézte onnan is.

— Valami gyöngyféle, úgy gondolom — hümmögött. — Alighanem igazgyöngy.

— No, ha igazgyöngy, akkor jól jártam véle — örvendezett a pásztor.

— Tudja a manó — vakargatta orra tövét a bíró, és odahívta a feleségét is, mert az asszonyféle csak jobban ért az ilyesmihez.

Nézegette a bíró felesége is, még a macska is odakíváncsiszkodott. — Juj! — ugrotta meg magát az asszony, amikor a macska a lába szárához hozzáúrolódott. Hanem ijedtében kiejtette a kezéből azt a fényes valamit. De arra a tyúkok is odaszaladtak, és a bíró meg a pásztor hiába keresték a földön, sehol se találták.

— Bekapta valamelyik tyúk — hüledezett a pásztor.

— Igen, de melyik? — nézett szét a bíró.

— Az a fehér bóbítás — mutatta a pásztor.

— Mintha az a kendermagos — nézte a bíróné.

— Szó se lehet róla. Én úgy láttam, az a fekete volt — erősödött a bíró.

Sehogy se tudták eldönteni, melyik tyúk kaphatta fel.

— Meg kell nézni a begyében — mondta a bíró. Arra hárman háromfelé szaladtak, kergették a tyúkokat az udvaron. Igen ám, de kukoricaszemnél egyebet nem éreztek a begyükben, akárhogy tapogatták.

— Elő a kést meg a lábast! — parancsolta a bíró.

— Én már nem engedem levágni a jó tojó tyúkomat — ellenkezett a bíróné.

Így hát nem volt mit tenni. Elhatározták, hogy megvárják, amíg valamelyik tyúk beletojja a gyöngyszemet egy tojásba. Lesték is másnap, melyik tojásban lesz benne a gyöngyszem, de

bizony egyikben sem volt. És ez így történt harmadik, negyedik nap is. A bíró már kezdte megenni a sok tojásrántottát.

Hanem valahogy híre ment a gyöngyöt tojó tyúkoknak, és egy napon beállított a bíróhoz egy gazdag kereskedő.

— Megvenném azt a gyöngyöt tojó tyúkot — mondta.

— Jaj, azt nem lehet! — kiáltotta a bíróné. — Mert akkor mivel maradunk mi?

A kereskedő azonban nem tágított, a bíró pedig csak lógatta a fejét. Aztán amikor fényes aranypénz került az asztalra, a bíróné sem ellenkezett már olyan nagyon. Csak jobb lesz az arany, többet ér, mint az a három tyúkocska. Bíró uram pedig rábólintott.

— Tíz arany a gyöngyöcske, egy arany a tyúkocska — nyúlt a zsebébe a kereskedő, és újabb csillogó aranypénzeket markolt ki.

— Egy arany a gyöngyöcske, tíz pedig a tyúk! — mondta ki a végszót a bíró.

— Hát legyen — csaptak kezét, és a kereskedő nyomban kiszámolta az aranyakat az asztal sarkára. A bíró a markába sepepte, és intett az asszonynak, hozhatja a tyúkot.

A kereskedő a markát dörzsölte, és azonnal továbbállt a tyúkkal, mielőtt a bíróék meggondolnák magukat.

— Elbolondult kend? — patvarkodott a bíróné. — Hát még a félnótás is tudja, többet ér a gyöngy, mint egy tyúk!

— Egy arany a gyöngyért, tíz pedig a tyúkért! — csapott az asztalra a bíró. — Egy aranyacska a pásztornak, tíz aranyacska a bírónak!

Felkapta a fejét erre a bíróné. Hogy neki milyen okos ura van, más ember ki sem találta volna! Így aztán estefelé egy fényes aranypénzt adott a bíró a csordapásztornak az elveszett gyöngyért.

Hanem a vásárnak híre futott, és bizony sokan irigyelték a pásztort, hogy egyetlen gyöngyszemért egy aranypénzt kapott. Két nap se telt, hívták a pásztort a kisbíróval.

— Az én földemen termett az a gyöngyszem, biztosan tudom! — pattant fel az asztal mellől egyik gazda. — Bíró uram, tegyen igazat!

A bíró addig hümmögött, amíg kitalálta: menjenek és nézzék meg, valójában kinek a földjén kaparta ki a gyöngyszemet a pásztor tarka kutyája. Mert ha igaz, amit a gazda mond, bizony neki is része van abból az aranypénzből.

Ki is mentek a legelőre, és a pásztor megmutatta, hol találta a gyöngyszemet.

— Igazam volt hát! — örvendezett a gazda. — Bíró uram is tanúsíthatja, ez az én földem. Ide az aranyat!

Bizony elkívánta volna a pásztor egyetlen aranyát is.

— Itt volt, nem hazugság — lépett az egérlukhoz a pásztor, és elővette zsebéből a csillogó aranypénzt.

— Itt volt a gyöngyöcske, itt van az aranyaeska — azzal az aranypénzt ügyesen belegurította az egérlukba.

A bíró meg a gazda azóta is aranypénzt keresnek az egérlukban, ha eddig meg nem unták.

MIÉRT NEM KAPTA BE A NAPOT A PIROS KAKAS?

Volt egy ember, annak egy piros kakasa. Egy reggel az a kakas felröpült a kapu tetejére, hosszú nyakát kinyújtotta. Meglátta ezt az ember, s még mielőtt a kakas elkukorékolta volna magát, beszaladt a házba.

— Hallod-e, te asszony, szörnyű dolog történt!

— Ugyanbiza mi? — kapott a fejéhez a felesége.

— Hát ez a mi kakasunk felszállott a kapu tetejére... jaj, nem is merem mondani!

— Mondjad már, mondjad!

— Be akarta kapni a napot!

— A napot?

— Igen, a napot. Ott voltam, láttam.

— Jaj, jaj, mit tegyünk? — sápirozott a feleség. — Mi lesz velünk, jaj, mi lesz velünk?

Meghallotta ezt a szomszédasszony, felkönyökölt a kerítésre, úgy hallgatózott. Aztán szaladt is a másik szomszédba, hogy elújságolja, amit hallott.

— Jaj, szörnyű dolog történt,ilyent még nem hallottam. Itt a világ vége! — és elmondta, hogy a kakas be fogja kapni a napot. A másik szomszédasszony hitte is, meg nem is, de azért bezárta a pajtába egyetlen tehénkéjuket, nehogy a kakas be találja kapni.

Délre már a fél falu megtudta, hogy a piros kakas felröpült a kapu tetejére, és akkorára nyújtotta a nyakát, majdnem elérte a napot. Fülébe jutott a bírónak is, mi történt a faluban. Fogta fényes somfobotját, fejébe nyomta jobbik kalapját, és elindult, hogy végére járjon a dolognak.

Bekopogott a mi emberünkhöz:

— No lám csak, hol van az a híres kakas?

— Jaj, bíró uram, közel ne merjen menni, nehogy kigyelmedet is bekapja a kakas! — mondta az asszony, és csak a csűr sarkától merte megmutatni a piros kakast. A bíró hümmögött, aztán amikor hátul a kertben a kakas elkukorékolta magát, jobbnak látta, ha nem megy közelebb.

— Életemben nem láttam még ilyen kakast — mondta, és kisirült a kapun. Na még csak ez kellett! Mire hazaért, az a hír járta, kevésen múlt, hogy a piros kakas keresztbe le nem nyelte a bírót botostól együtt.

Eltelt egy nap, kettő, díszes kocsi állt meg a kapu előtt. A szolgabíró érkezett harmadmagával, hogy ő is lássa azt a híres kakast. A kapuból nyújtották a nyakukat, a kakas pedig az udvar sarkából figyelte őket. Az asszony ahogy kilépett a házból, még köszönni se volt ideje, mert a tyúkok azt hitték, búzáat szór nekik, és megfutamodtak az asszony felé, a kakas meg utánuk. A szolgabíró se volt rest, becsapta erre maga mögött a kaput, felugrott a kocsira és elkiáltotta magát:

— Csapjad a lovakat!

A kocsis csapta is a lovakat, a szolgabíró szemébe húzta a kalapját, nehogy a szél lefújja. Aki látta őket, mit gondolhatott, mint hogy a kakas még a szolgabíró is be akarta kapni kocsistól, lovastól.

Arra járt egy regiment huszár, híret vették ők is a kakasnak.

— Na majd én elrendezem — húzta ki kardját a kapitány, és követte őt az egész regiment. Amikor odaértek a ház elé, a kakas éppen felröppent a kerítésre, szárnyaival csapkodott. Megijedt ettől a kapitány lova, mert ilyent még nem látott. Felágaskodott, a kapitány sarkantyúzni kezdte, erre a ló elindult vágásban, utána pedig a regiment huszár. Kinek lett volna bátorsága közel menni a piros kakashoz, mikor egy csapat huszár is megfutamodott előle? Szerencse, hogy utol nem érte, mert mind egy szálig bekapta volna őket...

A bíró levelet írt a királynak, küldené ide egész hadseregét, szabadítaná meg őket a veszedelemtől, amíg nem késő. A király elolvasta a levelet, megtanácskozta a dolgot bölcs embereivel, de a kakas ellen indulni mégse mertek.

Hanem arra járt egy koldus, gondolta, megnézi magának ő is ezt a csodát, ha már erre vezetett az útja. Bement az udvarra, leült a küszöbre, és amíg az asszony elsápítozta, hogy a regiment huszár is megfutamodott a kakas elől, a koldus lapos tarisznyája aljából összekotorta a száraz morzsát, és elszórta a lába elé. A tyúkok szedegetni kezdték, a piros kakas is felkapott egy-egy morzsát. A koldus egyszer csak hopp! Elkapta a kakast, és egyszeribe beledugta a tarisznyájába.

— Na, ha megfogta, vigye is innen! — mondta az asszony. A koldusnak sem kellett több biztatás, indult is már a kakassal, mert életében nem érte még ilyen szerencse, hogy ilyen szép kakast adjanak neki erőszakkal.

Ha a piros kakas a morzsát nem csipegette volna, ott kukorékolna még ma is a kerítés tetején.

A FEJSZE, AZ OSTOR, A FURULYA MEG A FUKAR MOLNÁR

Volt egyszer egy legény, nem volt annak semmije a föld ke-
rek világán. Gondol egyet, elindul ő is a nagyvilágba. Fogta a
botját meg a tarisznyáját, azzal már ment is egyedül.

Ahogy ment, ment, látott az úton egy patkót. Felveszem,
gondolta magában, egyszer nekem is lesz egy lovam, éppen jó
lesz arra. Beletette a tarisznyájába, azzal mendegélt tovább.

Ma is ment, holnap is ment, már olyan rég úton volt, meg-
unta egyedül. Ő biza beáll valahova szolgálni, gondolta, ha va-
laki felfogadná. Találkozott egy favágóval, mondja neki, mi já-
ratban van.

Azt mondja a favágó:

— Én szívesen felfogadnálak, de olyan szegény vagyok, mit
tudok neked fizetni?

— Az se baj — felelte a legény —, majd lesz valahogy.

Azzal ott maradt a favágónál. Minden nap kimentek az er-
dőbe, vágták a fát, aztán eladták, így éldegéltek.

Amikor letelt a szolgálat, azt mondja a favágó:

— Na te legény, egyebem nincsen, adok neked egy fejszét.

Jó lesz, gondolta a legény, van már egy patkóm, lesz egy fej-
szém is. Beletette a tarisznyába, azzal indult tovább.

Ment, amennyit ment, találkozott egy csordapásztorral. Őt is
megkérdezte, nem fogadná-e szolgálatába. A pásztor nem so-
kat gondolkodott, megegyeztek, hogy ennyi s ennyi ideig nála
szolgál. Amikor itt is letelt az idő, a legény elbúcsúzott. Kapott
a pásztortól egy furulyát meg egy vadonatúj ostort. Örült is ne-
ki, vidáman ment tovább.

Megint ment, mendegélt, addig, hogy megállt egy malomnál.
Kérdezi a molnárt, felvonná-e szolgálatba. Nézi a molnár, hogy
nem gyengécske legény, egymás tenyerébe csaptak, s a legény

elszegődött álló esztendeig. De a molnárnak az volt a kikötése, ha egy nappal is hamarabb elmenne, semmit se fizet neki. A legény beleegyezett, s már kezdte is behordani a zsákokat.

Hanem ez a molnár erősen fukar ember volt. Dolog volt elég nála, étel már kevesebb, a legény úgy megvékonyodott, hogy a nadrág is esett le róla. De nem szólt semmit, mert az egyezséget nem lehet felbontani. Hordta a zsákokat reggeltől estig, a gazdának nem lehetett rá panasza. Hanem egyszer az egyik zsák kiszakadt, elfolyt a liszt belőle. Hej, kiabált a molnár, hogy csengett a hely belé, olyan lett a képe, mint a főtt rák. Addig s addig, hogy a kárba oda kellett adnia a legénynek a fejszét, amit a favágótól kapott.

Gondolta a legény, sehogy se jó ez így, azért a fejszéért ő becsülettel szolgált, hát anélkül maradjon? Törte a fejét, hogy mit is tehetne, de semmi se jutott eszébe. Eltelt egy hét, kettő, hát egyszer elhasadt a malomkő. Azért is a legény volt a hibás. Mivel fizesse meg, hát oda kellett adnia a furulyát meg az ostort is.

Elbúsulta magát nagyon a legény, nem maradt egyebe annál az egy patkónál, hát ezért indult ő a nagyvilágba? Éjjel sem alhatott — visszaadja ő még a kölcsönt, csak kerüljön alkalom!

Reggel fogta magát, odaáll a fejsze elé, és kérlelni kezdi, ne vágja össze a malmot. A furulyát is, hogy ne táncoltassa a molnárt, meg az ostort is, hogy ne verje el a gazdáját.

Hallja a molnár a beszédet, mert ott hallgatózott az ajtó sarkánál. A legény elkapta az ostort, verni kezdte vele a molnárt, csapta a lábát, de nem sajnálta a hátát sem. Közben kiabált:

— Jaj, drága ostorom, ne verd meg a molnárt!

A gazda ugrott erre, meg arra, de a legény nem sajnálta tőle az ostort. A végén könyörgőre fogta a molnárt:

— Visszaadom, legyen a tied, csak éppen vidd el innen!

A legény így hát visszakapta az ostort. Dolgozott tovább, mintha mi sem történt volna.

Másnap reggel újból odament a fejszéhez, és kérlelni kezdte:

— Jaj, drága fejszém, ne vágd össze a malmot!

A molnár ahogy ezt meghallotta, szaladt azonnal, nehogy a fejsze összeaprítsa a malmot, inkább visszaadta a legénynek.

— Miféle furulyád van neked? — kérdezte a molnár.

— Hát ezt ahogy előveszem, magától elkezd szólni, és aki meghallja, addig kell táncoljon, amíg csak áll a lábán — mondta a legény. A molnár akkora szemeket meresztett, mint egy-egy lúdtojás, amikor meghallotta. Na még csak az kellene neki, hogy reggeltől estig táncolgasson, mit is szólnának az emberek, akik a malomba járnak? Visszaadta nyomban a furulyát is, nehogy az is megtáncoltassa őt. Gondolt egyet, és azt mondta:

— Na te legény, most már egyedül is elboldogulok itt a malomban, utadra engedlek, hozom a fizetséget.

Észrevette a legény, hogy a molnár szabadulni szeretne tőle. Megunta már ő is az éhkoppot, de gondolta, visszaadja a kölcsönt a gazdának.

— Mennék is szívesen — mondta —, de az egyezséget fel nem bonthatom, kiszolgálom az időmet.

Másnap a molnár elindult a vásárba, hogy eladja a lisztet. A legény ahogy egyedül maradt, levágott egy kövér tyúkot, megfőzte, úgy lakott belőle, hogy még a hasa is félreállt. Dehogyan törődött a híg levessel, amit a molnár aznapra kihagyott neki!

Következő nap a legény elővette a tarisznyából a fejszét, az ostort meg a furulyát, és hangosan kérlelni kezdte őket:

— Ó, te drága fejszém, szépen kérek, ne vágjál össze semmit, te ostor, ne verjél meg senkit, te furulya, ne táncoltass meg senkit!

Megszeppent a molnár, ha így áll a dolog, ennek fele se tréfa. Mi lesz, ha az ostor megint megveri őt, aztán a furulya megtáncoltatja, a fejsze pedig összeaprítja a malmot? Ígért a legénynek egy nagy szekér lisztet, csak éppen szabaduljon tőle.

— Nem tehetem — válaszolt a legény. — Úgy szól az egyezés, hogy álló esztendeig itt kell maradnom.

Vakarta a fejét a molnár, mit is tehetne, ígért fűt-fát, aztán gondolta, legjobb, ha megveszi a fejszét, az ostort meg a furulyát is. De bizony a legény nem adta el neki.

— Ha most eladom, ki fogja reggelente megkérlelni a fejszét, hogy ne vagdossa össze a malmot, és az ostort, hogy senkit meg ne verjen? Hát a furulyát, hogy ne táncoltassa egész nap az embereket? — így a legény.

Belátta a molnár, hogy csak jobb így, ahogy van. De bizony egész nap nem lelte a helyét. Hátha megharagítja a legényt, az pedig nem kérleli többet sem a fejszét, sem az ostort meg a furulyát?

Este aztán, alighogy besötétedett, fogta magát, felrakott egy szekérre mindent, amit lehetett, és útnak indult. Csak jobb lesz akárhol, mint itt — gondolta.

A legény pedig, amikor reggel felkelt, sehol nem találta a gazdáját. Várt egy darabig, kereste itt is, meg ott is, de hogy nem jött elő, dologhoz látott. Eltelt a nap, meg a következő is, a molnár addigra már hét határon is túl járt. A legény pedig ott maradt egyedül a malomban. Ha már így esett, hogy rá maradt a malom, nem sokat búslakodott emiatt. Azóta is vígan örölget, amikor kedve tartja. Aki nem hiszi, keresse meg, kérdezze meg tőle, valóban így van-e.

Czirják Edit

(1968 —)

AZ ELSŐ HÓ

Fürge, pajkos, bolyhos
hópelyhek hullanak
— sietve megborzong
a fázós falevél —,
keringve, szállva
halkan odaszólnak:
— Készüljetek,
nyomunkban a tél!
Eresz alól kiles
egy hófehér cica,
kíváncsian figyel
a furá bogarakra.
Ide-oda ugrik,
hogy mancsába kapja:
— Játsszani velük
igazán jó volna!
Lép egyet, szimatol,
fülel és hopp — ugrik,
mancsában a pihe.
— Hadd látom, jóízű-e?
Ah, de hová lett?
Nem látom s nincs íze!
— Engem be nem csaptok,
én vagyok a gyorsabb! —
hirtelen felszökell,
kapkod jobbra-balra,
maga körül perdül:

— Nini, sokan jönnek,
s ne tudnám elkapni?
Nem hiszek szememnek!
Naná, itt az orromon egy.
— Ej, ez nem jó móka!
Mevárom, míg alászállnak,
s kezdődhet a nagy vadászat!

MIKULÁS

Jaj, de szépen hull a hó,
itt van már a Téliapó!
Nézd, a hátán tömött zsák:
— Mit hoztál, jó Mikulás?

— Színes cukrot, ropogóst,
falovacskát, kopogóst.
Tollat, könyvet, füzetet,
gyerekeknek örömet.

Kisleánynak babaházat,
bababútort, szép babákat.
Kisfiúnak csodavárat,
színes kockát, katonákat.

Diós bejglit, mákos patkót,
sós peracet, friss kalácsot.
Amit neki megírtatok,
jó Mikulás mindent hozott.

A KISGYERMEK KARÁCSONYI KÉRÉSEI

Úgy terveztem, félrerakok
minden fölös gondolatot,
és elmegyek a templomba
ajándékért karácsonyra.

Az oltár előtt megállok,
egy kicsit Jézusra várok,
hogy mondhassam, hogy hallhassa,
mit kérek én karácsonyra.

Édes Jézus, szépen kérlek,
segítsd drága szüleimet,
hogy éljenek békességben
s szeretetben neveljenek.

Aztán meg, ha jónak látod,
gyógyítsd meg a nagymamámat,
varázsolj arcára mosolyt,
mely a gyásztól meghervadt.

Kishúgomnak, kisöcsémnek
te vigyázzad a léptüket.
Baj ne érje, ki se bántsa,
jó testvérek legyünk hárman.

A faluban, ahol élek,
gondterheltek az emberek.
Arcukon naponta látom,
hogy a szívük-lelkük gyászol.

Oly jó lenne, bár egy hétre,
történne egy szerepcsere,

legyen a gazdag önzetlen
és a szegény elégedett.

Jó Jézus, a nagyvilágban
terád gondol ifjú és agg,
betlehemi jászolkában
megszületett az Ártatlan.

Kicsi Jézus, te kedveske,
gondolj ma az emberekre.
Segítsd őket, bárcsak minden
ember vágya teljesülne!

Akkor hála s öröm könnye
csillanna meg a szemekben,
mind áldana, magasztalna,
jó Istennek hálát adna.

A SZERETET AJÁNDÉKA

A Mikulás nagy gondban volt, hiszen egyre több szomorú gyermeket látott maga körül. Márpedig ő mindenkinek örömet szeretett volna szerezni. Közeledett a havas, zimankós December, be is üzent az ablakon át egy pirinyó jégvirággal:

— Hahó, öreg pajtás, ideje készülődni! Nem látom a szánad meg a szarvasaid! Remélem, minden rendben, és nem felejtetted el a kisgyerekeket, meg a nagy gyerekeket, akik annyira várnak!

Amint átadta az üzenetet, a kis jégvirág vastag kabátot vett magára és elszenderedett. Mikulás apó épp ellenkezőleg, elaludni sem tudott. Néhány fát vetett a kandallóban pislákoló tűzre, meggyújtotta a régi petróleumos lámpáját, amely mellett annyi jó ötletet kitalált az évek során, majd sietősen beült hintaszékébe. Összeráncolt homlokán látni lehetett, hogy nagyon

gondolkodik. Ilyenkor senki sem merte zavarni. Gondolkodott, töprenkedett, de csak nem jutott előbbre. Végül csendesen elszenderedett. Hogy mit álmodhatott, nem tudom, de az már biztos, hogy idén is lesz ajándék! Legalábbis erre engedett következtetni a viselkedése.

Képzelijétek csak, alig pitymallott, amikor hirtelen fölpattant a hintaszékből, de úgy, hogy majd kecskebukát vetett, homlokára csapta a tenyerét és felkiáltott:

— Ez az, hogy eddig nem jutott az eszembe!

Úgy tűnt, megtalálta a megoldást...

Miközben öltözködött, azon morfondírozott, hogy a szomorúság gyógyírja a vidámság, a vidámság forrása pedig a szeretet, és elhatározta, hogy azon nyomban meglátogatja Jézuskát, és tanácsot kér tőle.

Nem kellett messzi utaznia, hiszen a kis Jézus lakása az ő szívében volt, mivel annyi jót tett az emberekkel, teljesen önzetlenül. Tett-vett, tervezgetett vidáman. Jókedvében még a feleségének is besegített a házimunkában, miközben egy ismerős dallamot dudorászott.

A dolgozós nap után eljött az este. Élénk csillagocskák sziporkáztak az égen és a Hold is bekukkintott az ablakán, hunyorított egyet, mintha beleegyezését adná a Mikulás tervéhez. A jó Mikulás pedig szíve hangjára figyelmezve elmerült a gondolatok forgatagában és nyugovóra tért. Szüksége is volt egy kiadós pihenésre, mivel másnap hosszú út várt rá. Ugyanis a tél kezdetét szánja kijavításával, szarvasai abrakolásával, a levelek olvasásával, a csomagok elrendezésével töltötte.

Reggel, amint felébredt, egy kis varázstükröt meg egy varázspálcát talált éjjeliszekrényén. Mellette a használati utasítás:

„Kedves Mikulás!

Angyalaimmal küldöm ezeket az eszközöket. Jól figyelj! A tükör segítségével látni fogod mindenik szomorú kisgyermek lelkét. Azt, aki igazán szeretetre vágyik, szeretne jót tenni másokkal, érintsd meg a pálcáddal, így vidám lesz a szíve.

Ha valaki nem vágyik arra, hogy másoknak örömet szerezzen, a tükör egy különleges álmot bocsát rá. Két utat lát majd: az önzés, a rosszalkodás útját és egy másikat, a szeretetét. Az egyik sima, aszfaltozott, széles út lesz, tele gyomnövényvel és szúrós gazokkal, meg sötét árnyakkal. Egyik oldalán sötét erdő szegélyezi, a másikon süppedő mocsár. Nem léphet le az útról, mert odaveszne. Az erdő vadjai széttépnék, a lép maga alá húzná. Az út sosem fejeződik be, és nem visz sehová.

A szeretet útja egy keskeny kis ösvény, amelyet megtalálni csakis az tudhat, aki rátalált a tűzvirágra és a szívébe zárta. Az ösvény mentén csodaszép erdő terül el, amelynek tisztásain őzikék és nyuszik tanyáznak, friss vizű forrásokból csörgedezik a víz, és hűvös szellő lengeti a fák lombját. Az ösvény bal oldalán, a zöldellő mezőn szebbnél szebb virágok pompáznak és árasztják üde illatukat. Az ösvény mentén kis patak csobog, fürge halacskák fickándoznak benne. Ez az élet vize. Szomját olthatja itt minden vándor, majd ehét az élet fájáról is. Ez az út a szeretet forrásához vezet. Minden gyerek szabadon dönthet. Ha a Jót választja, megkapja tőlem a vidámság lelkét, amely végigkíséri őt egész életében és segít megtalálni a kiutat a legnehezebbnek tűnő helyzetekből. Nos, kedves Mikulás, jó utat kívánok — a kis Jézus.”

A Mikulás felcihelődött. Magára öltötte ünnepi ruháját, fölvette vastag, prémes kucsmáját, kesztyűjét, majd nekivágott a hosszú útnak. Mindent pontosan úgy tett, ahogy meghagyták neki.

A varázstükör a gyerekek lelkét mutatta. Igen elcsodálkozott, amikor a pálca érintése után újra belepillantott a tükörbe. Az ilyen gyereket mintha kicserélték volna. Békésen aludt tovább párnái között, de álmát aranyszínű angyalok őrizték és azon voltak, hogy kis szívében növeljék a szeretetet.

Más, szeleburdibb gyerekeknél szomorúságot mutatott a tükör. Őrőangyalaik könnyeket hullattak értük, de nem nagyon tudtak segíteni, mert ezek a gyerekek egyenesen élvezték, ha valakit megbánthattak, gúnyolhattak vagy megverhettek. Szó-

fogadatlanok voltak szüleikkel, nevelőikkel szemben is. A tükör álmukban megmutatta, hová juthatnak ezen az úton. A másik lehetőséget is látni engedte a tükör, homlokegyenest ellenkező irányból: az élet vizének forrását, a szabadságot, a szeretetet. Sokan döntöttek úgy, hogy ezentúl másképp viselkednek.

Miután hosszú útvjáról visszatért otthonába, tükre segítségével láthatta a Mikulás, hogy munkája nem volt hiábavaló. A világ is gazdagabb lett a gyermekek mosolya, barátságos gondolatai, szavai által.

Aznap a Nap is vidámabban ébredt és pajkos dalba kezdett:
„A szeretet mindenkié, a szeretet mindenkié,
csak meg kell keresni a forrását, a szeretet mindenkié.”

Botár Emőke

(1975 —)

ALTATÓ

A seregélyek a fészkükre szállnak,
tavaszi fuvallat a dombon elül,
napocska ásít, hegy mögé bújik,
felhőpárnáján elszenderül.

Milán is álmos, pillája rebben,
mosolyog s lassan álomba ring,
Bodri is álmos, a holdat morogja,
s a hold kacsint, még visszakacsint.

Alszik a város a hegy puha hátán,
aludj, majd holnap szebb napra kelsz.
Virraszt a költő, hogy szép legyen álmod,
gyér lámpafénynél készül a vers.

ÉVSZAK-VERSEK MILÁNNAK

Ősz

sárgára váltott a gesztenye lombja
arcába vág a hajnali dér
idetarkállik hét falu dombja
kémények füstje mind égig ér

kikerics húzza fázósan szirmát
bársonypuha kis bibe köré
csengőhang moccan hajtja a csordát
az esti harangszó hazafelé

Tél

egy macska surran a friss puha hóban
bajuszkáján is csupa fehér
hópelyhek ülnek katonás sorban
prüszköl vagy hármat míg ideér

s már az ölemben alussza álmát
a mancsa moccan egeret űz
lomha szürkület gyújtja a lámpát
s kacagva lobban pattan a tűz

Tavaszi

csengve kacagva jött ma a hajnal
azt a mosolygós márciusát
madárfüttyel és csengettyűzajjal
tavasz-szomszédnak átkiabált

temesd a telet tavasz-kacajjal
virágba borítsad a határt
cinegedallal virulni csaljad
napcsókolt dombon az ibolyát

Nyár

a margaréta a rózsára sandít
hahó királylány gyere csak át
fürödjünk együtt míg fel nem issza
a mohó nap mind a hold sugarát

a körömvirág csak mosolyog rajta
egy éji lepke libbeni át
s a szálló magvak zizzelve súgnak
Milánnak újra jó éjszakát

Nagyálmos Ildikó

(1978 —)

PANNA A CUKRÁSZDÁBAN

Süti, torta — mézesmadzag,
Gyerekeknek való abrak,
Csupa máz és csupa méz,
Ellenállni bűnnehéz.
Mennyi szín és mennyi forma,
Belemártva porcukorba,
Ezerféle zamat, íz,
Cukorfejen cukordísz.
Marcipános bazsarózsa,
Csokiágyon csokimorzsa,
Összefut a nyál a szájban,
Egész héten erre vártam.
Dobol-e a dobostorta?
Ragad-e a mézes csókja?
Arra vagyok csak kíváncsi,
Kinek fütyül Rigó Jancsi?
Kuglóf, kalács, sós pogácsa,
Beletömöm mind a számba,
Sajtos rudat, almás pitét,
Linzertésztát, túrós lepényt.
Szeretném, ha nálunk otthon
Mindez meglenne a polcon,
S nem kellene hóba, fagyba,
Vízbe, sárba, télbe, nyárba,
elmenni a cukrászdába.

PANNA KÉRDEZ-VÁLASZOL

— Mit csinál itt, kiskegyed?
— Rajzoltam egy nagy hegyet,
felállok a tetejére,
lenézek a völgy gyomrába,
belsejébe.

— És aztán, hát aztán?
— Fát rajzolok a mezőre,
madarat a levegőbe,
virágoknak szirmokat,
karámokba barmokat,
őzeket a dombtetőre.

— Hallgatod a szél szavát?
— Inkább nézem a határt.
Hogyan érik be az alma,
melyik madár fakad dalra,
rajzolok egy folyót is,
víz sodrása messze visz,
elrepülök szellőháton,
átbújok a szivárványon.
Lerajzolom magam is.

PANNA UTAZIK

Anya mikor bepakol,
kicsi szívem zakatol,
lámpalázban ég a testem,
majd kikötünk Budapesten,
felülünk a repülőre,

aztán megint le a földre,
valamelyik féltekén,
ki tud jobbat? — kérdem én.
Egyiptomban sokkal másabb,
ott kelünk fel, rögtön másnap,
barnábbak az emberek,
sivatag van, nincs berek.
Azt mondják, hogy itt a tenger.
Vörös, bár én állítom,
ennél kékebbet nem láttam,
akárhogyan számítom,
itthon megint csak becsaptak,
azt mondták, hogy Fekete,
olyan kék volt, hogy az ég is
bátran megirigyelte.
Ki érti a felnőtteket?
Mikor mondanak igazat...
De én mindent elkövetek,
hogy magukkal hozzanak.

PANNA ÉS A TEHENEK

Kint a réten, három vétlen
Tehén legel, kettő tétlen,
Harmadik meg bamba, méla,
Lóg a szájából a széna.

Kérődzik is, lustán, lassan,
Szeme kissé kialvatlan,
Tőgye húzza, szarva rántja,
Őt ez látszólag nem bántja.
Panna lesi. — Én nem értem,
mit csinálnak itt a réten?

Hogy kerül a tej a tőgybe?
Minek mennek ki a zöldbe?

Megeszik a sok-sok füvet
(Náluk ilyesmi a szüret).
Aztán bent a nagy bendőből
Lecsorog a tej a tőgybe.
S hazamennek a mezőről.

Anya ekképp magyarázza,
De a gyerek fejét rázza:
Mégsem értem, mégsem értem,
Mit kérődznek itt a réten?

AZ ANTOLÓGIÁBAN SZEREPLŐ ÍRÁSOK JEGYZÉKE

- Baricz Lajos: Karácsonyi várakozás — 2010. II. évf., 4. szám
Baricz Lajos: A kutya hódolata — 2010. II. évf., 4. szám
Beke Sándor: Öregapó, őzike és a csillagok — 2010. II. évf.,
2. szám
Beke Sándor: Góbé Miska — 2010. II. évf., 1. szám
Beke Sándor: Papírhajó az óceánon — 2009. I. évf., 1. szám
Botár Emőke: Altató — 2010. II. évf., 3. szám
Botár Emőke: Évszak-versek Milánnak — 2010. II. évf., 3. szám
Botár Emőke: Ősz — 2010. II. évf., 3. szám
Botár Emőke: Tél — 2010. II. évf., 3. szám
Botár Emőke: Tavasz — 2010. II. évf., 3. szám
Botár Emőke: Nyár — 2010. II. évf., 3. szám
Czirják Edit: Az első hó — 2010. II. évf., 4. szám
Czirják Edit: Mikulás — 2010. II. évf., 4. szám
Czirják Edit: A kisgyermek karácsonyi kérései — 2010. II.
évf., 4. szám
Czirják Edit: A szeretet ajándéka — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Novemberi mese — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Tél, tél... — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Rest Habakuk — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Óesztendő — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Téli sportok — 2010. II. évf., 4. szám
Csávossy György: Téli üzenet — 2010. II. évf., 4. szám
Csire Gabriella: A párjanincs János Vitéz — 2009. I. évf., 1. szám
Csire Gabriella: Lúdas Matyi három arca — 2009. I. évf., 2. szám
Csire Gabriella: Csaba és a Nap fia — 2010. II. évf., 4. szám
Csire Gabriella: Szuhay Mátyás tréfája — 2010. II. évf., 1. szám
Csire Gabriella: Vitéz Hány János — 2010. II. évf., 2. szám
Csire Gabriella: Árgirus királyfi és az aranyalmák — 2010.
II. évf., 3. szám
Jancsik Pál: Tavaszi tánc — 2010. II. évf., 1. szám

- Jancsik Pál: Negyven fecske — 2009. I. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Nők napjára — 2010. II. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Az a rigó... — 2010. II. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Az őz — 2009. I. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Mi volt? — 2009. I. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Patak — 2010. II. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Búzatábla — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Pulyka — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Dongó — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Szitakötő — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Talált toll — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Városi este — 2010. II. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Dióverés — 2009. I. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Dérike — 2009. I. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Itt van a tél — 2009. I. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Hideg, meleg — 2009. I. évf., 2. szám
Jancsik Pál: A bohóc — 2010. II. évf., 1. szám
Jancsik Pál: Toronydaru — 2010. II. évf., 2. szám
Jancsik Pál: Hó födi már... — 2010. II. évf., 4. szám
Jancsik Pál: Ózitek — 2010. II. évf., 4. szám
Jancsik Pál: Hóhullás — 2010. II. évf., 4. szám
Jancsik Pál: Hóból a hattyú — 2010. II. évf., 4. szám
Jancsik Pál: Mókus-iskola — 2010. II. évf., 3. szám
Jancsik Pál: Péter, Pál meg a szarkapár — 2010. II. évf., 3. szám
Jancsik Pál: A tó, a szarka meg a gyűrű — 2010. II. évf., 3. szám
Jánky Béla: A Napsugár rikkancsa — 2009. I. évf., 1. szám
Jánky Béla: Több legyet egy csapásra — 2009. I. évf., 1. szám
Kozma Mária: Csiperke és Pettyes Galóca — 2010. II. évf.,
3. szám
Kozma Mária: Fehér Galóca vendégségbe jön — 2010. II.
évf., 3. szám
Kozma Mária: Varjúfi a hangyavárban — 2010. II. évf.,
3. szám
Kozma Mária: Mezei Egér és a gyűlés — 2010. II. évf., 4. szám

- Kozma Mária: Mezei Egér barátsága a Kővel — 2010. II. évf., 4. szám
- Kozma Mária: Hol alszik a tűz? — 2010. II. évf., 4. szám
- Kozma Mária: Rím kisasszony — 2010. II. évf., 4. szám
- László László: Hunor és Magyar — 2010. II. évf., 4. szám
- László László: Attila — 2010. II. évf., 4. szám
- László László: Csaba királyfi — 2010. II. évf., 4. szám
- László László: Isten kardja — 2010. II. évf., 4. szám
- László László: Emese álma — 2010. II. évf., 4. szám
- Mészely József: Pitypalatty — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Őszapó — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Barázdabillegető — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Vörösbecy — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Fekete rigó — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Zöld küllő — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Füzike — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Szajkó — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Barátka — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Berekszó — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Harkály — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Fogoly madár — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Fecske — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Gólya — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Daru — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: Fecskék — 2010. II. évf., 2. szám
- Mészely József: A szegény ember húsvétja — 2010. II. évf., 2. szám
- Nagy Irén: Gombamese — 2009. I. évf., 2. szám
- Nagy Irén: Tocsogó — 2009. I. évf., 2. szám
- Nagy Irén: Reggeli ima gyermekeknek — 2009. I. évf., 2. szám
- Nagyálmos Ildikó: Panna a cukrászdában — 2010. II. évf., 1. szám
- Nagyálmos Ildikó: Panna kérdez-válaszol — 2010. II. évf., 4. szám

- Nagyálmos Ildikó: Panna utazik — 2010. II. évf., 1. szám
- Nagyálmos Ildikó: Panna és a tehenek — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Fecskék nélkül — 2009. I. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: Kecset kacsáiról — 2009. I. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: A csengős bárány és a napocska — 2009. I. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: Tavaszváró — 2010. II. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: Tavasz ébredés — 2010. II. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: Tavaszodó — 2010. II. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: Hat róka hat rétje — 2010. II. évf., 1. szám
- P. Buzogány Árpád: A gagyfi fajta tarka szarka — 2010. II. évf., 2. szám
- P. Buzogány Árpád: Fűzfa hegyén fütty — 2010. II. évf., 3. szám
- P. Buzogány Árpád: Alamuszi nyuszi — 2010. II. évf., 3. szám
- P. Buzogány Árpád: Minek kell fejfa a lónak? — 2010. II. évf., 3. szám
- P. Buzogány Árpád: Udvari koncert — 2010. II. évf., 3. szám
- P. Buzogány Árpád: Kecske helyett káposzta — 2010. II. évf., 3. szám
- P. Buzogány Árpád: Szél citerázott — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Szél markában szalmaszál — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Történet a nádszálról — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Mekkora hó lett! — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Hold a hóban, Hold a tóban — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Kora reggeli hó — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Fösvény havazás — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: A bíró igazsága — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Gyöngyöt tojó tyúkocská — 2010. II. évf., 4. szám
- P. Buzogány Árpád: Miért nem kapta be a Napot a piros kakas? — 2010. II. évf., 4. szám

- P. Buzogány Árpád: A fejsze, az ostor, a furulya meg a fukar molnár — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: Fut a nyár — 2010. II. évf., 2. szám
- Ráduly János: Lábujjhegyen — 2010. II. évf., 2. szám
- Ráduly János: Éjszaka — 2010. II. évf., 2. szám
- Ráduly János: Vendégség — 2010. II. évf., 2. szám
- Ráduly János: Fut a szél — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: Hajlong a nád — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: Játsszodjunk most — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: Alkonyatkor — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: Vén november — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: A cinke télen — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: A tél tudománya — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: Nyáron a Nap — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: Hóvihar — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: Jégtörő Mátyás — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: Porka havak — 2009. I. évf., 2. szám
- Ráduly János: A tulipános láda — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: Szép fuvella története — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: János, a disznyópásztor — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: A hólyog, a szenes tuskó és a szalmaszár — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: A kúdos szege — 2010. II. évf., 4. szám
- Ráduly János: „Csippszekdjünk fel mi is a Göncölszekérre” — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Sorok a kisgyermekbeszédéről — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Írókő — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: A csitkóbogár — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: A vadászok kutyát fogtak — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Rendesiből telefonálok — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Hová? — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Mikor a kakas tyúk lesz — 2009. I. évf., 1. szám
- Ráduly János: Menyasszony leszek — 2009. I. évf., 1. szám

Ráduly János: A hideg füstje — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Csecsen — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Amerikában — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Fatekenyő — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Árnyékozok — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Tücsököl — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Sebcement — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Bodri gondolkozik — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Reggeltől délig — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Folyott a vér — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Cipőkopácsoló — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Gádemusz igetusz — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: A dióbél — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Henguru — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Arcom karika — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Darál — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Kisebb vagyok tőled — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Válaszíró — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Mégis szuszogok — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: A királyi palota — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Hol lakik a kicsi malac? — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Janka és a Göncölszekér — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Az én fejem fából van — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Szenilus — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: A hajam cuppogtatott — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: A tyúk meghántása — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Trágyázás — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Kancsurás — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: A csikos homlok — 2009. I. évf., 1. szám
Ráduly János: Palacsinta — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: A fának nem fáj — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Janka reggelije — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Janka megfenyeget — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Karácsonyfázunk — 2009. I. évf., 2. szám

Ráduly János: A kiskutya — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Kisebb vagy tőlem — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: A lepkék lepelnek — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Jár a nyugdíjba — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Ágykosár — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: A szeder vére — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Farkasozok — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Göd — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: A sántát s a vakkot — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Csúful vagy felöltözve — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: El vagyok bolondulva — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Elszedte a pénzünket — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Úgyis tetszel — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Kilógos — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Kevert — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Csó-ko-lom! — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Névija — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Sokabb hagyomány legyen — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Szürkös — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Meghajlított drót — 2009. I. évf., 2. szám
Ráduly János: Kedves Nagymama és Apó — 2009. I. évf., 2. szám

TARTALOM

Az Erdélyi Toll első gyermekirodalmi
antológiája (Dr. Brauch Magda) 5

Csávossy György

NOVEMBERI MESE 9

TÉL, TÉL... 10

REST HABAKUK 10

ÓESZTENDŐ 11

TÉLI SPORTOK 12

TÉLI ÜZENET 13

Jánky Béla

A NAPSUGÁR RIKKANCSA 14

TÖBB LEGYET EGY CSAPÁSRA 15

Jancsik Pál

TAVASZI TÁNC 18

NEGYVEN FECSKE 18

NŐK NAPJÁRA 19

AZ A RIGÓ... 19

AZ ŐZ 20

MI VOLT? 20

PATAK 21

BÚZATÁBLA 21

PULYKA 22

DONGÓ 22

SZITAKÖTŐ 23

TALÁLT TOLL 23

VÁROSI ESTE 24

DIÓVERÉS 25

DÉRIKE 26

ITT VAN A TÉL	26
HIDEG, MELEG	27
A BOHÓC	28
TORONYDARU	28
HÓ FÖDI MÁR...	29
ŐZIKÉK	29
HÓHULLÁS	30
HÓBÓL A HATTYÚ	30
MÓKUS-ISKOLA	31
PÉTER, PÁL MEG A SZARKAPÁR	34
A TÓ, A SZARKA MEG A GYŰRŰ	35

Ráduly János

FUT A NYÁR	37
LÁBUJJHEGYEN	37
ÉJSZAKA	38
VENDÉGSÉG	38
FUT A SZÉL	39
HAJLONG A NÁD	39
JÁTSZODJUNK MOST	40
ALKONYATKOR	40
VÉN NOVEMBER	41
A CINKE TÉLEN	41
A TÉL TUDOMÁNYA	42
NYÁRON A NAP	42
HÓVIHAR	42
JÉGTÖRŐ MÁTYÁS	43
PORKA HAVAK	43
<i>Székeley népmesék a Kis-Küküllő mentéről</i>	44
A TULIPÁNOS LÁDA	44
SZÉP FUVELLA TÖRTÉNETE	48
JÁNOS, A DISZNYÓPÁSZTOR	50

A HÓLYOG, A SZENES TUSKÓ ÉS A SZALMASZÁR	51
A KÚDUS SZEGE	53
<i>Kisgyermekbeszéd</i>	55
„CSIPPESZKEDJÜNK FEL MI IS A GÖNCÖLSZEKÉRRE”	55
Sorok a kisgyermekbeszédéről	55
Írókő	59
A csitkóbogár	59
A vadászok kutyát fogtak	59
Rendesiből telefonálok	59
Hová?	60
Mikor a kakas tyúk lesz	60
Menyasszony leszek	60
A hideg füstje	61
Csecsen	61
Amerikában	61
Fatekenyő	61
Árnyékozok	62
Tücsököl	62
Sebcement	62
Bodri gondolkozik	62
Reggeltől délig	63
Folyott a vér	63
Cipőkopácsoló	63
Gádemusz igetusz	64
A dióbél	64
Henguru	64
Arcom karika	65
Darál	65
Kisebb vagyok téled	65
Válaszító	66
Mégis szuszogok	66

A királyi palota	66
Hol lakik a kicsi malac?	66
Janka és a Göncölszekér	67
Az én fejem fából van	67
Szenilus	67
A hajam cuppogtatott	67
A tyúk meghántása	68
Trágyázás	68
Kancsurás	68
A csíkos homlok	68
Palacsinta	69
A fának nem fáj	69
Janka reggelije	69
Janka megfenyeget	69
Karácsonyfázunk	70
A kiskutya	70
Kisebb vagy tőlem	70
A lepkék lepelnek	71
Jár a nyugdíjba	71
Ágykosár	71
A szeder vére	72
Farkasozok	72
Göd	72
A sántát s a vakkot	72
Csúful vagy felöltözve	73
El vagyok bolondulva	73
Elszedte a pénzünket	73
Úgyis tetszel	74
Kilógos	74
Kevert	74
Csó-ko-lom!	75
Névija	75
Sokabb hagymánk legyen	75

Szürkös 76
Meghajlított drót 76
Kedves Nagymama és Apó 76

Csire Gabriella

*Átdolgozások magyar klasszikusok
elbeszélő költeményei nyomán 77*

A PÁRJANINCS JÁNOS VITÉZ 77

LÚDAS MATYI HÁROM ARCA 89

CSABA ÉS A NAP FIA 97

SZUHAY MÁTYÁS TRÉFÁJA 107

VITÉZ HÁRY JÁNOS 113

ÁRGIRUS KIRÁLYFI ÉS AZ ARANYALMÁK 121

Kozma Mária

Marvika-mesék 133

CSIPERKE ÉS PETTYES GALÓCA 133

FEHÉR GALÓCA VENDÉGSÉGBE JÖN 135

VARJÚFI A HANGYAVÁRBAN 137

MEZEI EGÉR ÉS A GYŰLÉS 139

MEZEI EGÉR BARÁTSÁGA A KŐVEL 141

HOL ALSZIK A TŰZ? 144

RÍM KISASSZONY 147

Nagy Irén

GOMBAMESE 150

TOCSOGÓ 151

REGGELI IMA GYERMEKEKNEK 153

Mészely József

MADÁR-VERSEK 154

Pitypalatty 154

Ószapó 154

Barázdabillegető 154

Vörösbecy *155*

Fekete rigó *155*

Zöld küllő *155*

Füzike *156*

Szajkó *156*

Barátka *156*

Berekszó *157*

Harkály *157*

Fogolymadár *157*

Fecske *158*

Gólya *158*

Daru *158*

Fecskék *159*

A SZEGÉNY EMBER HÚSVÉTJA *159*

Baricz Lajos

KARÁCSONYI VÁRAKOZÁS *162*

A KUTYA HÓDOLATA *163*

László László

Történeti mondák *164*

HUNOR ÉS MAGYAR *164*

ATTILA *165*

CSABA KIRÁLYFI *168*

ISTEN KARDJA *169*

EMESE ÁLMA *170*

Beke Sándor

ÖREGAPÓ, ŐZIKE ÉS A CSILLAGOK *172*

GÓBÉ MISKA *191*

PAPÍRHAJÓ AZ ÓCEÁNON *205*

P. Buzogány Árpád

FECSKÉK NÉLKÜL *207*

KECSET KACSAÍRÓL	207
A CSENGŐS BÁRÁNY ÉS A NAPOCSKA	208
TAVASZVÁRÓ	209
TAVASZI ÉBREDÉS	210
TAVASZODÓ	211
HAT RÓKA HAT RÉTJE	212
A GAGYI FAJTA TARKA SZARKA	212
FŰZFA HEGYÉN FÜTTY	216
ALAMUSZI NYUSZI	217
MINEK KELL FEJFA A LÓNAK?	218
UDVARI KONCERT	219
KECSKE HELYETT KÁPOSZTA	220
SZÉL CITERÁZOTT	221
SZÉL MARKÁBAN SZALMASZÁL	222
TÖRTÉNET A NÁDSZÁL RÓL	222
MEKKORA HÓ LETT!	223
HOLD A HÓBAN, HOLD A TÓBAN	223
KORA REGGELI HÓ	225
FÖSVÉNY HAVAZÁS	226
<i>Mesék</i>	227
A BÍRÓ IGAZSÁGA	227
GYÖNGYÖT TOJÓ TYÚKOCSKA	229
MIÉRT NEM KAPTA BE A NAPOT A PIROS KAKAS?	232
A FEJSZE, AZ OSTOR, A FURULYA MEG A FUKAR MOLNÁR	235
Czirják Edit	
AZ ELSŐ HÓ	239
MIKULÁS	240
A KISGYERMEK KARÁCSONYI KÉRÉSEI	241
A SZERETET AJÁNDÉKA	242

Botár Emőke
ALTATÓ 246
ÉVSZAK-VERSEK MILÁNNAK 246
 Ősz 246
 Tél 247
 Tavaszi 247
 Nyár 247

Nagyálmos Ildikó
PANNA A CUKRÁSZDÁBAN 248
PANNA KÉRDEZ-VÁLASZOL 249
PANNA UTAZIK 249
PANNA ÉS A TEHENEK 250

Az antológiában szereplő írások jegyzéke 252

ERDÉLYI TOLL
ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: BRAUCH MAGDA

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

ISSN 2066 — 8929

ISBN 978-606-534-089-3

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,

Székelyudvarhelyen

Felelős vezető Beke Sándor igazgató

Baricz Lajos • Beke Sándor
Botár Emőke • Czirják Edit
Csávossy György • Csire Gabriella
Jancsik Pál • Jánky Béla
Kozma Mária • László László
Mészely József • Nagy Irén
Nagyálmos Ildikó
P. Buzogány Árpád
Ráduly János

ISSN 2066 — 8929
ISBN 978-606-534-089-3